Київський Національний університет імені Тараса Шевченка

Є. Д. Білоколос, Л. Л. Зайцева, Д. Д. Шека

Збірник задач з комплексного аналізу
Частина I. Функції комплексної змінної

Методична розробка
для студентів природничих факультетів

Київ
2014

УДК 517.53

Є. Д. Білоколос, Л. Л. Зайцева, Д. Д. Шека версія 25 березня 2014 р.
Збірник задач з комплексного аналізу. Частина І. Функції комплексної змінної: Методична розробка для студентів природничих факультетів. — К., 2014.-71 с.

Збірник задач містить близько 400 задач різного рівня складності, серед яких докладно розібрано близько 40 прикладів.

Для студентів фізико-математичних спеціальностей університетів.

Рецензенти: С. А. Кривошея, канд. фіз.-мат. наук, доцент
Т. М. Жеребко, канд. фіз.-мат. наук, асистент.

Затверджено Радою
радіофізичного факультету
Протокол № 7 від 11 березня 2013 року

Зміст

Деякі позначення

Математичні символи

$a = b$ a дорівнює b;

$a \equiv b$ a тотожно дорівнює b;

Множини

$\mathbb{N}$ множина натуральних чисел;

$\mathbb{Z}$ множина цілих чисел;

$\mathbb{R}$ множина дійсних чисел;

$\mathbb{C}$ множина комплексних чисел (комплексна площина);

$\overline{\mathbb{C}}$ розширена комплексна площина;

Γ, γ крива (контур);

D область;

∂D межа області D;

Комплексні числа

z комплексне число;

$\overline{z}$ комплексне число, спряжене до z;

$\operatorname{Re} z$ дійсна частина комплексного числа z;

$\operatorname{Im} z$ уявна частина комплексного числа z;

$|z|$ модуль комплексного числа z;

$\operatorname{Arg} z$ аргумент комплексного числа z;

$\arg z$ головне значення аргументу комплексного числа z;

Функції

$f(z)$ функція комплексної змінної;

$f(z) \in \mathcal{A}(D)$ функція, аналітична в D;

$f(x, y) \in \mathcal{H}(D)$ функція, гармонічна в D;

Деякі умовні позначення

$\lhd$ початок прикладу;

$\rhd$ кінець прикладу;

◄ початок розв’язку;

► кінець розв’язку;

Передмова

Видання розпочинає серію збірників задач з курсу «Комплексний аналіз». За основу використано завдання, які впродовж багатьох років використовуються авторами на радіофізичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. В першу частину увійшли задачі з основних понять комплексного аналізу і теорії аналітичних функцій, які складають перший модуль курсу. Задачі добиралися у відповідності до лекційного матеріалу. Для зручності читача кожний параграф містить основні поняття і факти. Відповіді до усіх задач наведено в кінці книги.

Основна частина задач складалася авторами спеціально для «Збірника», інші було запозичено з [6–9].

«Збірник» розраховано на студентів фізико-математичних спеціальностей університетів.

Глава 1

Основні поняття комплексного аналізу

§ 1. Операції над комплексними числами

Комплексним числом називається вираз $z = x + iy$, де x та y — дійсні числа, $i = \sqrt{-1}$ — це символ, що називається уявною одиницею, тобто число, квадрат якого дорівнює -1, $i^2 = -1$. Числа x та y називаються дійсною та уявною частинами комплексного числа z і позначаються $x = \operatorname{Re} z$, $y = \operatorname{Im} z$. Комплексне число $z = x - iy$ називається комплексно спряженим до z і позначається як $\overline{z}$. Таким чином, $\overline{x + iy} = x - iy$. Множина комплексних чисел позначається $\mathbb{C} = \{z \ : \ z = x + iy, x, y \in \mathbb{R}\}$.

Поняття рівності та основні арифметичні операції на множині $\mathbb{C}$ визначаються таким чином:

- Два комплексні числа $z_1 = x_1 + iy_1$ і $z_2 = x_2 + iy_2$ рівні тоді і лише тоді, коли $x_1 = x_2$ та $y_1 = y_2$.
- Сумою $z_1 + z_2$ комплексних чисел $z_1 = x_1 + iy_1$ і $z_2 = x_2 + iy_2$ називається комплексне число
$$z = z_1 + z_2 = (x_1 + x_2) + i(y_1 + y_2).$$
- Добутком $z_1 z_2$ комплексних чисел $z_1 = x_1 + iy_1$ і $z_2 = x_2 + iy_2$ називається комплексне число
$$z = z_1 z_2 = (x_1 x_2 - y_1 y_2) + i(x_1 y_2 + y_1 x_2).$$
- Часткою z_1/z_2 від ділення комплексного числа $z_1 = x_1 + iy_1$ на комплексне число $z_2 = x_2 + iy_2 \neq 0$ називається комплексне число
$$z = \frac{z_1}{z_2} = \frac{z_1 \overline{z}_2}{z_2 \overline{z}_2} = \frac{x_1 x_2 + y_1 y_2}{x_2^2 + y_2^2} + i \frac{y_1 x_2 - x_1 y_2}{x_2^2 + y_2^2}.$$

Зауважимо, що всі властивості операцій додавання і множення (комутативність, асоціативність і т.п.), притаманні $\mathbb{R}$, зберігаються і на множині $\mathbb{C}$.

Модулем комплексного числа $z = x + iy$ називається число
$$|z| = \sqrt{x^2 + y^2} \geq 0.$$
Аргументом комплексного числа $z = x + iy, z \neq 0$ називається сукупність чисел
$$\operatorname{Arg} z = \begin{cases} \operatorname{arctg} \frac{y}{x} + 2k\pi, & (x, y) \text{ в I та IV квадрантах,} \\ \operatorname{arctg} \frac{y}{x} + \pi + 2k\pi, & (x, y) \text{ в II та III квадрантах,} \end{cases}$$

де $k \in \mathbb{Z}$. Через $\arg z$ позначатиме будь-яке із значень функції $\operatorname{Arg} z$. Для зручності в деяких прикладах вважатимемо, що $\arg z \in (-\pi, \pi]$.

У багатьох задачах зручно використовувати *тригонометричну форму запису* комплексного числа $z = \rho(\cos\varphi + i\sin\varphi)$ або *показникову форму запису* $z = \rho e^{i\varphi}$, тут $\rho = |z|, \varphi = \operatorname{Arg} z$. Зв'язок між тригонометричною та показниковою формами запису комплексного сила встановлює *формула Ейлера*:

$$e^{i\varphi} = \cos\varphi + i\sin\varphi. \tag{1.1}$$

Операції множення та ділення двох комплексних чисел $z_1 = \rho_1(\cos\varphi_1 + i\sin\varphi_1) = \rho_1 e^{i\varphi_1}, z_2 = \rho_2(\cos\varphi_2 + i\sin\varphi_2) = \rho_2 e^{i\varphi_2}$ в цих формах запису мають такий вигляд:

$$\begin{aligned} z_1 z_2 &= \rho_1\rho_2\left(\cos(\varphi_1+\varphi_2) + i\sin(\varphi_1+\varphi_2)\right) = \rho_1\rho_2 e^{i(\varphi_1+\varphi_2)}, \\ \frac{z_1}{z_2} &= \frac{\rho_1}{\rho_2}\left(\cos(\varphi_1-\varphi_2) + i\sin(\varphi_1-\varphi_2)\right) = \frac{\rho_1}{\rho_2} e^{i(\varphi_1-\varphi_2)},\ \rho_2 \neq 0. \end{aligned}$$

Для піднесення числа $z = \rho(\cos\varphi + i\sin\varphi) = \rho e^{i\varphi}$ до цілого степеня зручно використовувати *формулу Муавра*:

$$(\cos\varphi + i\sin\varphi)^n = \cos n\varphi + i\sin n\varphi,\ n \in \mathbb{Z}. \tag{1.2}$$

Тоді $z^n = \rho^n(\cos n\varphi + i\sin n\varphi) = \rho^n e^{in\varphi}$.

Приклад 1.1. ◁ Знайти дійсну та уявну частини комплексного числа

$$z = \frac{4-3i}{(3-2i)(2+i)}.$$

▷

Розв'язання. ◀

$$\begin{aligned} z &= \frac{4-3i}{(3-2i)(2+i)} = \frac{4-3i}{6+3i-4i+2} = \frac{4-3i}{8-i} = \frac{(4-3i)(8+i)}{(8-i)(8+i)} = \\ &= \frac{32+4i-24i+3}{64+1} = \frac{35-20i}{65} = \frac{7}{13} - i\frac{4}{13}. \end{aligned}$$

Таким чином, $\operatorname{Re} z = \frac{7}{13}, \operatorname{Im} z = -\frac{4}{13}$. ▶

Приклад 1.2. ◁ Записати комплексне число $z = \dfrac{(-\sqrt{3}+i)^6}{(3-2i)^4}$ у показниковій формі. ▷

Розв'язання. ◀ Позначимо $z_1 = -\sqrt{3} + i,\ z_2 = 3 - 2i$. Знайдемо модуль та аргумент z_1 та z_2 :

$$|z_1| = \sqrt{(-\sqrt{3})^2 + 1^2} = 2, \quad |z_2| = \sqrt{3^2 + (-2)^2} = \sqrt{13},$$

$$\arg z_1 = -\operatorname{arctg}\frac{1}{\sqrt{3}} + \pi = \frac{5\pi}{6}, \quad \arg z_2 = -\operatorname{arctg}\frac{2}{3},$$

при обчисленні аргументів було враховано, що число z_1 знаходиться у II квадранті, а число z_2 у IV квадранті. Запишемо числа z_1 і z_2 у показниковій формі:

$$z_1 = 2e^{i\frac{5\pi}{6}}, \quad z_2 = \sqrt{13}e^{-i\operatorname{arctg}\frac{2}{3}}.$$

Використовуючи формулу Муавра, отримаємо

$$z = \frac{z_1^6}{z_2^4} = \frac{2^6 e^{6i\frac{5\pi}{6}}}{(\sqrt{13})^4 e^{-4i\operatorname{arctg}\frac{2}{3}}} = \frac{64}{169}e^{i5\pi + i4\operatorname{arctg}\frac{2}{3}} = \frac{64}{169}e^{i(4\operatorname{arctg}\frac{2}{3}-\pi)},$$

остання рівність випливає з того, що $e^{i6\pi} = 1$. Зауважимо, що $4\operatorname{arctg}\frac{2}{3} - \pi \in (-\pi, \pi]$. ▶

Приклад 1.3. ◁ Використовуючи формулу Муавра, виразити $\cos 4\varphi$ через степені $\cos\varphi$ та $\sin\varphi$. ▷

Розв'язання. ◀ З формули Муавра випливає, що

$$\begin{aligned}\cos 4\varphi &= \operatorname{Re}(\cos 4\varphi + i\sin 4\varphi) = \operatorname{Re}(\cos\varphi + i\sin\varphi)^4 = \\ &= \operatorname{Re}\left(\cos^4\varphi + 4i\cos^3\varphi\sin\varphi - 6\cos^2\varphi\sin^2\varphi - 4i\cos\varphi\sin^3\varphi + \sin^4\varphi\right) = \\ &= \cos^4\varphi - 6\cos^2\varphi\sin^2\varphi + \sin^4\varphi.\end{aligned}$$

▶

Приклад 1.4. ◁ Знайти дійсну та уявну частини числа $w = (\overline{z}+1)^2 + \dfrac{i}{z+i}$. ▷

Розв'язання. ◀ Нехай $z = x + iy$. Тоді $\overline{z} = x - iy$ і

$$\begin{aligned}w &= (x+1-iy)^2 + \frac{i}{x+i(y+1)} = (x+1)^2 - 2iy(x+1) - y^2 + \frac{i\,(x - i(y+1))}{x^2+(y+1)^2} = \\ &= (x+1)^2 - y^2 - 2iy(x+1) + \frac{y+1}{x^2+(y+1)^2} + i\frac{x}{x^2+(y+1)^2} = \\ &= (x+1)^2 - y^2 + \frac{y+1}{x^2+(y+1)^2} + i\left(\frac{x}{x^2+(y+1)^2} - 2y(x+1)\right).\end{aligned}$$

Таким чином,

$$\operatorname{Re} w = (x+1)^2 - y^2 + \frac{y+1}{x^2+(y+1)^2}; \quad \operatorname{Im} w = \frac{x}{x^2+(y+1)^2} - 2y(x+1).$$

▶

Приклад 1.5. ◁ Довести, що для довільних $z_1, z_2 \in \mathbb{C}, \varphi \in \mathbb{R}$ виконуються наступні співвідношення:

$$\overline{\overline{z_1} + \overline{z_2}} = z_1 + z_2, \quad e^{i\varphi}\overline{e^{i\varphi}} = 1.$$

▷

Розв'язання. ◀ Доведемо першу рівність. Нехай $z_1 = x_1 + iy_1$, $z_2 = x_2 + iy_2$, $x_1, x_2, y_1, y_2 \in \mathbb{R}$. Тоді

$$\overline{\overline{z_1} + \overline{z_2}} = \overline{\overline{x_1 + iy_1} + \overline{x_2 + iy_2}} = \overline{x_1 - iy_1 + x_2 - iy_2} = \overline{x_1 + x_2 - i(y_1 + y_2)} = \\ = x_1 + x_2 + i(y_1 + y_2) = x_1 + iy_1 + x_2 + iy_2 = z_1 + z_2.$$

Розглянемо другу рівність. Для довільного $\varphi \in \mathbb{R}$ скористаємось означенням $e^{i\varphi} = \cos\varphi + i\sin\varphi$. Тоді

$$e^{i\varphi}\overline{e^{i\varphi}} = (\cos\varphi + i\sin\varphi)\,\overline{\cos\varphi + i\sin\varphi} = (\cos\varphi + i\sin\varphi)(\cos\varphi - i\sin\varphi) = \\ = \cos^2\varphi + \sin^2\varphi = 1.$$

▶

Завдання для класної роботи і домашні завдання.

В прикладах 1–6 знайти дійсну та уявну частини комплексних чисел.

1. $\dfrac{3i-5}{(2+i)^2}$.

2. $\dfrac{(4i+3)^2+(3i-5)^2}{(3+2i)(2-i)}$

3. $\dfrac{(2i^{53}+1)^3}{(2-3i)(3+i)}$

4. $\dfrac{-i+4}{(-3+i)^2}$

5. $\dfrac{(i^{31}-2)^3-(4i^{33}+3)^2}{(1-2i)(5+i)}$

6. $\dfrac{(i+1)^3}{(-1-3i^{35})(-2+i)}$

В прикладах 7–12 знайти модуль та аргумент комплексних чисел

7. $-1-i$.

8. $(12-5i)^{13}$.

9. $\dfrac{(-1+3i)^{10}}{(1-i\sqrt{6})^{36}}$.

10. $-4+4i$.

11. $(-8+6i)^{100}$.

12. $\dfrac{(2-5i)^{25}}{(-1-i\sqrt{13})^{39}}$.

В прикладах 13–16 записати комплексні числа у показниковій формі.

13. i.

14. -3.

15. $\dfrac{(1+2i)^{16}}{(-1-7i)^{11}}$.

16. 2.

17. $-\dfrac{i}{2}$.

18. $\dfrac{(1+i)^{16}}{(-1+3i)^{15}}$.

В прикладах 19–22, використовуючи формулу Муавра, виразити через степені $\cos\varphi$ та $\sin\varphi$ наступні функції.

19. $\sin 5\varphi$.

20. $\cos 8\varphi$.

21. $\cos 3\varphi$.

22. $\sin 9\varphi$.

В прикладах 23–26 знайти дійсну та уявну частини числа w, якщо $z = x + iy$.

23. $w = \dfrac{1}{z}, \ z \neq 0.$

24. $w = z^2 + z.$

25. $w = \dfrac{z^2}{z+1}, \ z \neq -1.$

26. $w = z^2 - 4iz + 1.$

В прикладах 27–30 довести, що

27. $|z_1 z_2| = |z_1||z_2|, \ z_1, z_2 \in \mathbb{C}.$

28. $\dfrac{1}{e^{i\varphi}} = e^{-i\varphi}, \ \varphi \in \mathbb{R}.$

29. $\overline{(z^n)} = (\overline{z})^n, \ z \in \mathbb{C}.$

30. $\left(e^{i\varphi}\right)^n = e^{i\varphi n}, \ \varphi \in \mathbb{R}, n \in \mathbb{N}.$

31. Довести, що для довільного многочлена $P(z)$ з дійсними коефіцієнтами і для довільного комплексного числа z має місце рівність $P(\overline{z}) = \overline{P(z)}$.

32. Довести, що функція $f(z) = z^n, n \in \mathbb{N}$ є взаємно однозначним відображенням на множині $D = \{(\rho, \varphi) : \rho > 0, \ \varphi \in (\alpha, \beta)\}$, якщо $|\beta - \alpha| \leq \dfrac{2\pi}{n}$.

§ 2. Способи зображення комплексних чисел

Геометрична інтерпретація комплексних чисел. Кожному комплексному числу $z = x + iy$ ставиться у відповідність точка з координатами (x, y) прямокутної декартової системи координат xOy. Саму площину при цьому називають комплексною. Вісь Ox називається дійсною віссю, вісь Oy — уявною. Кожній точці (x, y) відповідає єдиний радіус-вектор цієї точки $\{x, y\}$. Відповідність між множиною всіх комплексних чисел $\mathbb{C}$ та комплексною площиною (або множиною радіус-векторів точок комплексної площини) є взаємно однозначною, тому надалі ми не будемо розрізнювати терміни комплексного числа та точки комплексної площини (радіус-вектора цієї точки).

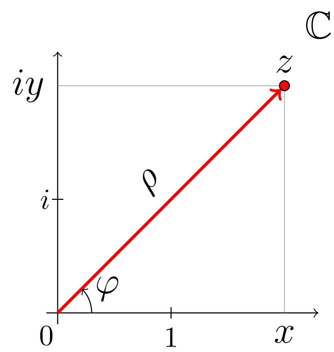

Рис. 1: Геометрична інтерпретація комплексного числа

Модуль ρ та аргумент φ комплексного числа $z = \rho e^{i\varphi}$ є координатами точки z в полярній системі координат (див. рис. 1).

З геометричної точки зору суму або різницю двох чисел z_1 і z_2 можна отримати за допомогою правил додавання або віднімання векторів, що відповідають цим комплексним числам (див. рис. 2).

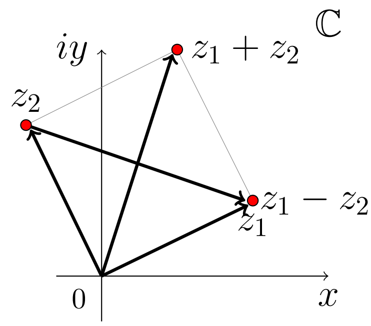

Рис. 2: Геометрична інтерпретація додавання та віднімання комплексних чисел.

Стереографічна проекція. В трьохвимірному просторі введемо декартову систему координат і розглянемо координатну площину xOy як комплексну площину. Побудуємо сферу одиничного діаметра, яка є дотичною до площини в точці $z = 0$ (див. рис. 3). Позначимо точку дотику через O, а діаметрально протилежну їй точку сфери — через N. З'єднаємо точку N прямою з точкою z комплексної площини і позначимо через $M(z)$ точку перетину цієї прямої зі сферою. Відображення $z \leftrightarrow M(z)$ є взаємно однозначним відображенням між комлексною площиною і сферою, проколотою в точці N.

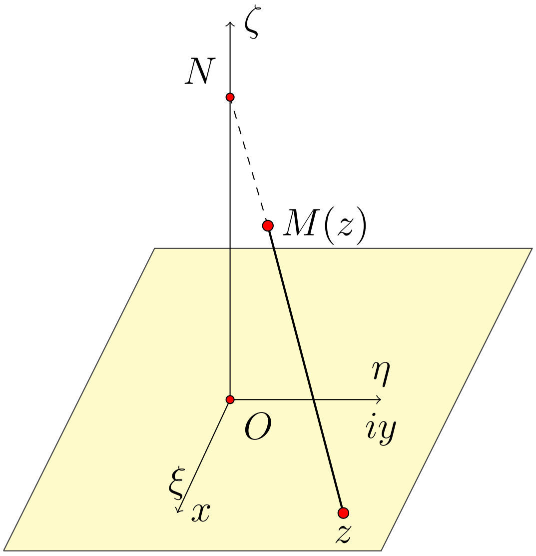

Рис. 3: Сфера Рімана

Доповнимо комплексну площину символічною точкою, яка називається нескінченно віддаленою точкою, позначимо її ∞ і покладемо $M(\infty) = N$. Комплексна площина, яка доповнена точкою ∞ називається розширеною комплексною площиною або повною комплексною площиною та позначається $\overline{\mathbb{C}}$, а сфера, на яку вона проектується — *сферою Рімана*. Виберемо систему координат ξ, η, ζ таким чином, щоб осі $O\xi$ і $O\eta$ збігалися з осями Ox і Oy комплексної площини, а вісь $O\zeta$ була напрямлена вздовж діаметра сфери Рімана (див. рис. 3). Координати точки на сфері зв'язані рівнянням $\xi^2 + \eta^2 + (\zeta - 1/2)^2 = 1/4$. Зв'язок між координатами точки на площині x, y та координатами точки на сфері ξ, η, ζ задається такими формулами

$$x = \frac{\xi}{1-\zeta},\; y = \frac{\eta}{1-\zeta}, \quad \xi = \frac{x}{1+|z|^2},\; \eta = \frac{y}{1+|z|^2},\; \zeta = \frac{|z|^2}{1+|z|^2}. \tag{2.1}$$

Матрична інтерпретація комплексних чисел. При операціях множення та ділення комплексні числа мають властивість лінійних операторів. А саме, геометрично множення комплексного числа $z_1 = \rho_1 e^{i\varphi_1}$ на комплексне число $z_2 = \rho_2 e^{i\varphi_2}$ зводиться до повороту вектора z_1 на кут φ_2 та зміни його довжини в ρ_2 разів, тобто можна розглядати z_1 як вектор, а z_2 як лінійний оператор, що діє на цей вектор (або навпаки). Таким чином, кожне комплексне число $z = x + iy$ може бути ототожнено з кососиметричною матрицею другого порядку такого вигляду

$$z = \begin{pmatrix} x & y \\ -y & x \end{pmatrix}.$$

Для таким матриць виконуються алгебраїчні операції додавання, віднімання, множення та ділення так само, як і для комплексних чисел.

Приклад 2.1. $\triangleleft$ Зобразити на комплексній площині множину точок

$$\mathcal{M} = \left\{ z \;:\; \operatorname{Re}\frac{z-3}{z+4i} \geq -\frac{1}{2} \right\}.$$

$\triangleright$

Розв'язання. ◄ Знайдемо множину точок z, яка задовольняє рівняння

$$\operatorname{Re}\frac{z-3}{z+4i} = -\frac{1}{2},$$

це буде межа множини $\mathcal{M}$. Нехай $z = x+iy$, $x, y \in \mathbb{R}$. Зауважимо, що $z \neq -4i$. Підставимо в шукане рівняння: $\operatorname{Re}\dfrac{x+iy-3}{x+iy+4i} = -\dfrac{1}{2}$, або $\operatorname{Re}\dfrac{x-3+iy}{x+i(y+4)} = -\dfrac{1}{2}$. Знайдемо частку від ділення двох комплексних чисел, а потім її дійсну частину:

$$\operatorname{Re}\frac{(x-3+iy)(x-i(y+4))}{x^2+(y+4)^2} = \operatorname{Re}\frac{(x-3)x+y(y+4)+i\,(yx-(x-3)(y+4))}{x^2+(y+4)^2} =$$
$$= \frac{(x-3)x+y(y+4)}{x^2+(y+4)^2} = -\frac{1}{2}.$$

Розв'яжемо звичайне рівняння для двох дійсних змінних x, y:

$$\frac{(x-3)x+y(y+4)}{x^2+(y+4)^2} = -\frac{1}{2},$$

звідки $2x^2 - 6x + 2y^2 + 8y = -x^2 - (y+4)^2$, тому $3x^2 - 6x + 3y^2 + 16y + 16 = 0$. Отримали рівняння другого порядку. Виділимо повні квадрати:

$$(x-1)^2 + \left(y+\frac{8}{3}\right)^2 = \left(\frac{5}{3}\right)^2, \quad \text{або} \quad |z-z_0| = \frac{5}{3}, \quad \text{де } z_0 = 1 - \frac{8i}{3}.$$

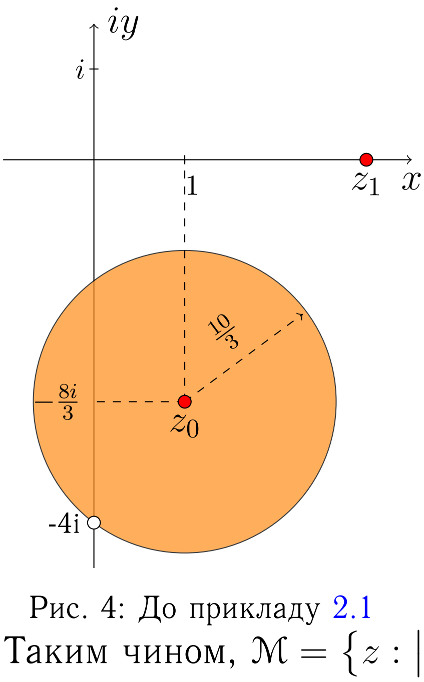

Рис. 4: До прикладу 2.1

Це рівняння описує коло з центром в точці $z_0 = 1 - \frac{8i}{3}$ радіуса $\frac{5}{3}$. Межею множини $\mathcal{M}$ буде коло з виколотою точкою $-4i$. Залишилось визначити, множина $\mathcal{M}$ — це внутрішність або зовнішність побудованого кола. Для цього візьмемо довільну точку комплексної площини, наприклад, точку $z_1 = 3$. З одного боку, точка z_1 не належить множині $\mathcal{M}$, оскільки $\operatorname{Re}\dfrac{z_1-3}{z_1+4i} = 0$, тобто її координати не задовольняють нерівність, що визначає $\mathcal{M}$. З іншого боку, точка z_1 лежить зовні кола, оскільки $|z_1 - z_0| = \frac{10}{3}$. Це означає, що $\mathcal{M}$ — це внутрішня частина побудованого кола (разом з межею, але з виколотою точкою $-4i$, див. рис. 4).

Таким чином, $\mathcal{M} = \left\{z : \left|z - 1 + \frac{8i}{3}\right| \leq \frac{5}{3}\right\} \setminus \{-4i\}$. ►

Приклад 2.2. ◁ Для заданих $z_1, z_2 \in \mathbb{C}$ зобразити на комплексній площині множину точок $\mathcal{M} = \{z \,:\, ||z - z_1| - |z - z_2|| = 1\}$. ▷

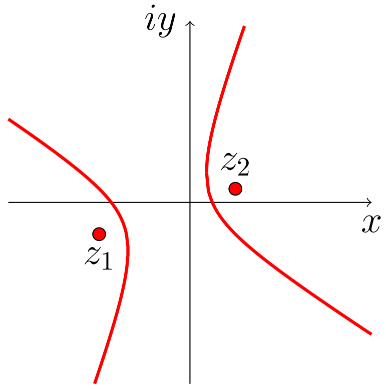

Рис. 5: До прикладу 2.2

Розв'язання. ◀ На відміну від попереднього прикладу, тут для розв'язку задачі зручно використати не аналітичний підхід, а геометричну інтерпретацію комплексного числа. Дійсно, рівняння $||z - z_1| - |z - z_2|| = 1$ задає множину точок комплексної площини, різниця відстаней від яких до двох фіксованих точок z_1 і z_2 є величина стала і дорівнює 1 або -1. З курсу аналітичної геометрії відомо, що таку властивість має крива другого порядку — гіпербола, а точки z_1 і z_2 — це фокуси даної гіперболи (див. рис. 5). ▶

Приклад 2.3. ◁ Який образ на сфері Рімана має точка i? Точка $\dfrac{1}{z}$? ▷

Розв'язання. ◀ Точка i має координати $(0, 1)$, $|i| = 1$. Для знаходження координат точки $M(i)$ скористаємось формулами (2.1):

$$\xi = \frac{0}{1+1} = 0, \quad \eta = \frac{1}{1+1} = \frac{1}{2}, \quad \zeta = \frac{1}{1+1} = \frac{1}{2}.$$

Таким чином, $M(i) = \left(0, \dfrac{1}{2}, \dfrac{1}{2}\right)$.

Нехай $z = x + iy$, $z \neq 0$. Тоді точка $\dfrac{1}{z}$ має координати $\left(\dfrac{x}{|z|^2}, -\dfrac{y}{|z|^2}\right)$, $\left|\dfrac{1}{z}\right| = \dfrac{1}{|z|}$. З формул (2.1) випливає, що точка $M\left(\frac{1}{z}\right)$ має такі координати:

$$\xi_{\frac{1}{z}} = \frac{x/|z|^2}{1 + (1/|z|)^2} = \frac{x}{1 + |z|^2} = \xi_z, \quad \eta_{\frac{1}{z}} = -\frac{y/|z|^2}{1 + (1/|z|)^2} = -\frac{y}{1 + |z|^2} = -\eta_z,$$
$$\zeta_{\frac{1}{z}} = \frac{(1/|z|)^2}{1 + (1/|z|)^2} = \frac{1}{1 + |z|^2} = 1 - \zeta_z.$$

Таким чином, $M\left(\frac{1}{z}\right) = (\xi, -\eta, 1 - \zeta)$. Якщо $z = 0$, тоді $\frac{1}{z} = \infty$, $M(\infty) = N$ (північний полюс сфери). ▶

Приклад 2.4. ◁ При якому значенні параметра a колу $|z - i| = a$, $a > 0$ комплексної площини відповідає велике коло на сфері Рімана? ▷

Розв'язання. ◀ Спочатку зауважимо, що $|z - i| = a$ тоді і тільки тоді, коли $z - i = a(\cos\varphi + i\sin\varphi)$, $\varphi \in (-\pi, \pi]$, або $z = a\cos\varphi + i(a\sin\varphi + 1)$. Крім того, $|z|^2 = 1 + a^2 + 2a\sin\varphi$. Тоді образ точки z (яка лежить на колі $|z - i| = a$) на сфері Рімана має такі координати

$$\xi = \frac{a\cos\varphi}{2 + a^2 + 2a\sin\varphi}, \quad \eta = \frac{a\sin\varphi + 1}{2 + a^2 + 2a\sin\varphi}, \quad \zeta = \frac{1 + a^2 + 2a\sin\varphi}{2 + a^2 + 2a\sin\varphi}.$$

Множині точок сфери відповідає велике коло тоді і тільки тоді, коли ця множина належить деякій площині, яка проходить через центр сфери. У випадку сфери Рімана така площина задовольняє рівняння $A\xi + B\eta + C(\zeta - 1/2) = 0$, де A, B, C — це деякі константи, які одночасно не дорівнюють 0 (тобто для кожного набору параметрів A, B, C площина, яка задовольняє вказане рівняння, проходить через точку $(0, 0, 1/2)$ — центр сфери Рімана). Таким чином, потрібно знайти, при якому значенні параметра a знайдуться константи A, B, C такі, що рівність $A\xi + B\eta + C(\zeta - \frac{1}{2}) = 0$ виконується для всіх точок z, які лежать на колі $|z - i| = a$. Підставимо в цю рівність знайдені вирази для ξ, η, ζ :

$$\frac{Aa\cos\varphi + B(a\sin\varphi + 1) + C(1 + a^2 + 2a\sin\varphi)}{2 + a^2 + 2a\sin\varphi} \equiv 0$$

для всіх $\varphi \in (-\pi, \pi]$. Знаменник завжди більше 0 при довільних $a > 0, \varphi \in (-\pi, \pi]$. Чисельник тотожно дорівнює 0 тоді і тільки тоді, коли коефіцієнти при $\sin\varphi$, $\cos\varphi$ і вільний член дорівнюють 0 одночасно. Запишемо цю умову

$$\begin{cases} Aa = 0, \\ aB + aC = 0, \\ 2B + a^2C = 0. \end{cases}$$

Оскільки $a > 0$, то $A = 0, C = -B$ і, з третього рівняння, $B(2 - a^2) = 0$. $B \neq 0$ (тоді $A = B = C = 0$) і $a = \sqrt{2}$.

Таким чином, колу $|z - i| = \sqrt{2}$ комплексної площини відповідає велике коло на сфері Рімана. ►

Приклад 2.5. ◁ Знайти матричне зображення числа $\frac{1}{z}$. ▷

Розв'язання. ◄ Нехай $z = x + iy$. Даному числу відповідає така матриця

$$z = \begin{pmatrix} x & y \\ -y & x \end{pmatrix}.$$

Оскільки при такому ототожненні всі алгебраїчні операції виконуються за звичайними правилами матричної алгебри, то

$$\frac{1}{z} = \begin{pmatrix} x & y \\ -y & x \end{pmatrix}^{-1} = \frac{1}{x^2 + y^2}\begin{pmatrix} x & -y \\ y & x \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{x}{x^2+y^2} & -\frac{y}{x^2+y^2} \\ \frac{y}{x^2+y^2} & \frac{x}{x^2+y^2} \end{pmatrix}.$$

►

Завдання для класної роботи і домашні завдання.

В прикладах 33–44 визначити геометричний смисл вказаних співвідношень.

33. $|z - z_0| = R\ z_0 \in \mathbb{C}, R > 0.$

34. $|z - z_0| < R\ z_0 \in \mathbb{C}, R > 0.$

35. $|z - z_0| \geq R, z_0 \in \mathbb{C}, R > 0.$

36. $\operatorname{Re} z \geq C, C \in \mathbb{R}.$

37. $\operatorname{Im} z < C, C \in \mathbb{R}$.

38. $\alpha < \arg z < \beta,\ \alpha, \beta \in \mathbb{R}, \alpha < \beta$.

39. $\alpha < \arg(z - z_0) < \beta$,
$\alpha, \beta \in \mathbb{R}, \alpha < \beta, z_0 \in \mathbb{C}$.

40. $|z - z_1| = |z - z_2|,\ z_1, z_2 \in \mathbb{C}$.

41. $|z - z_1| - |z - z_2| = 2a$,
$z_1, z_2 \in \mathbb{C}, a > 0$.

42. $|z - z_1| + |z - z_2| = 2a$,
$z_1, z_2 \in \mathbb{C}, a > \frac{1}{2}|z_2 - z_1|$.

43. $\operatorname{Re} \dfrac{z - z_1}{z - z_2} = 0,\ z_1, z_2 \in \mathbb{C}$.

44. $\operatorname{Im} \dfrac{z - z_1}{z - z_2} = 0,\ z_1, z_2 \in \mathbb{C}$.

В прикладах 45–55 зобразити на $\mathbb{C}$-площині множину точок, яка задовольняє вказану рівність або нерівність.

45. $\operatorname{Re} \dfrac{z - 3 + i}{z - i} > 0$.

46. $\operatorname{Re} \dfrac{z - 2}{z + 1 + 2i} < 0$.

47. $\operatorname{Re} \dfrac{z - 4 - i}{z + 2 - i} > 4$.

48. $\operatorname{Im} \dfrac{z + i}{z - i - 2} > 0$.

49. $\operatorname{Im} \dfrac{z - 3i - 1}{z + 1} < 0$.

50. $\operatorname{Im} \dfrac{z - 1 - 2i}{z + 3 - i} < 1$.

51. $\operatorname{Re} z + \operatorname{Im} z < 1$.

52. $|z| < \operatorname{Re} z + 1$.

53. $\operatorname{Im}(z(1 - i)) < \sqrt{2}$.

54. $\left|\dfrac{z - z_1}{z - z_2}\right| = \lambda,\ \lambda > 0$.

55. $0 < \arg \dfrac{i - z}{z + i} < \dfrac{\pi}{2}$.

В прикладах 56–59 визначити сім'ю ліній, яка задана рівнянням.

56. $\operatorname{Re} \dfrac{1}{z} = C,\ C \in \mathbb{R}$.

57. $\operatorname{Re} z^2 = C,\ C \in \mathbb{R}$.

58. $\operatorname{Im} \dfrac{1}{z} = C,\ C \in \mathbb{R}$.

59. $\operatorname{Im} z^2 = C,\ C \in \mathbb{R}$.

В прикладах 60–61 за допомогою геометричних міркувань довести співвідношення.

60. $|z_1 + z_2| \leq |z_1| + |z_2|\ z \in \mathbb{C}$.

61. $|z_1 + z_2| \geq \frac{1}{2}\left(|z_1| + |z_2|\right)\left|\dfrac{z_1}{|z_1|} + \dfrac{z_2}{|z_2|}\right|,\ z_1, z_2 \in \mathbb{C}$.

В прикладах 62–67 знайти образ точки на сфері Рімана.

62. 1.

63. $-i$.

64. $1 - i$.

65. $\dfrac{3 + i}{\sqrt{2}}$.

66. $-2 + 2i$.

67. $\dfrac{-1 - i}{\sqrt{8}}$.

В прикладах 68–71 знайти образ вказаної множини точок на сфері Рімана.

68. $\arg z = \alpha,\ R > 0$.

69. $|z| = R,\ R > 0$.

70. $|z| < 1$.

71. $|z| > 1$.

72. $Imz > 0$.

73. $Imz < 0$.

В прикладах 72–79 знайти матричне зображення комплексного числа.

74. $\overline{z}$.

75. $|z|^2$.

76. $z^2 + i$.

77. $(z-2i)^2+1$.

78. $i(2z+\overline{z})^2$.

79. $\dfrac{i}{z+1}$.

80. Довести, що для довільних $A > 0$, $C \in \mathbb{R}$, $B \in \mathbb{C}$ таких, що $AC < |B|^2$ рівняння

$$A\,|z|^2 + \overline{B}z + B\overline{z} + C = 0$$

є рівнянням кола. Знайти радіус і центр цього кола.

81. Для довільного $a \in \mathbb{C}$ такого, що $\operatorname{Im} a > 0$ довести, що величина $\dfrac{z-a}{z-\overline{a}}$ більша за 1 у верхній півплощині, менша за 1 у нижній півплощині, дорівнює 1 на дійсній осі.

82. Нехай точки z_1, z_2, z_3 лежать на колі з центром в початку координат. Довести, що трикутник з вершинами в цих точках є рівностороннім тоді і лише тоді, коли $z_1 + z_2 + z_3 = 0$.

83. Нехай точки z_1, z_2, z_3 — три вершини паралелограма (точки занумеровані в порядку обходу кола). Довести, що точка ζ є внутрішньою точкою цього паралелограма тоді і лише тоді, коли існують числа $a, b, c \in (0, 1)$ такі, що $a+b+c = 1$ і $\zeta = az_1 + bz_2 + cz_3$. Показати, що для кожної внутрішньої точки ζ числа a, b, c визначаються єдиним чином.

84. Довести співвідношення 2.1, які дають взаємозв'язок між координатами точки на комплексній площині і на сфері Рімана.

85. Для заданого $\alpha \in \mathbb{R}$ визначити, при якому значенні параметра R колу $|z-\alpha| = R$ відповідає велике коло на на сфері Рімана.

86. Довести, що колу на сфері Рімана відповідає коло або пряма на комплексній площині, причому пряма відповідає в тому і лише в тому випадку, коли коло на сфері Рімана проходить через точку N (північний полюс).

§ 3. Добування кореня з комплексного числа

Число z_1 називається коренем n-го степеня ($n \in \mathbb{N}$) з комплексного числа z, якщо $z = z_1^n$. Нехай $z = \rho e^{i\varphi}$, $z_1 = \rho_1 e^{i\varphi_1}$, тоді $z_1 = z^{1/n}$, якщо $\rho = \rho_1^n$, $\varphi = n\varphi_1$.

Алгебраїчне рівняння $z^n = a$, де $a = |a|e^{i\alpha}$, $n \in \mathbb{N}$ при $a \neq 0$ має рівно n *різних* коренів, які обчислюються за формулою

$$z_k = \sqrt[n]{|a|}e^{i(\alpha+2\pi k)/n}, \quad k = \overline{0, n-1}.$$

На комплексній площині корені рівняння $z^n = a$ зображуються точками, розташованими у вершинах правильного n-кутника, вписаного у коло радіуса $\sqrt[n]{|a|}$ з центром у початку координат (див. рис. 6).

Надалі ми позначатимемо через $z^{1/n}$ множину всіх значень кореня n-го степеня з комплексного числа z, через $\sqrt[n]{\alpha}$ — арифметичні (дійсні невід'ємні) значення кореня з дійсного числа α.

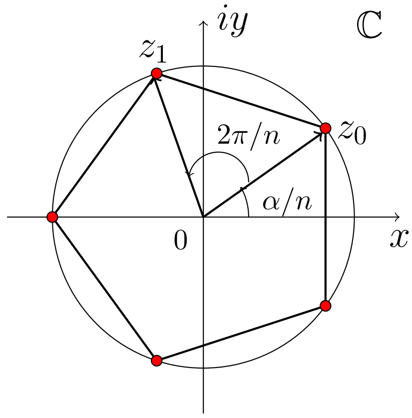

Рис. 6: Добування кореня з комплексного числа

Приклад 3.1. $\triangleleft$ Розв'язати рівняння $z^2+1=0$, $\quad z^3+1=0$. $\triangleright$

Розв'язання. ◀ Перш ніж переходити до розв'язання рівнянь, зауважимо, що на множині дійсних чисел перше рівняння не має жодного кореня, а друге рівняння має рівно один корінь $z=-1$.

На множині комплексних чисел перше рівняння має два різних кореня:

$$z=(-1)^{1/2}=e^{i(\pi+2\pi k)/2},\ k=0,1. \quad z_0=e^{i\pi/2}=i,\ z_1=e^{i3\pi/2}=-i.$$

На множині комплексних чисел перше рівняння має три різних кореня:

$$z=(-1)^{1/3}=e^{i(\pi+2\pi k)/3},\ k=0,1,2.$$

$$z_0=e^{i\pi/3}=\frac{1}{2}+\frac{i\sqrt{3}}{2},\ z_1=e^{i\pi}=-1,\ z_2=e^{i5\pi/3}=\frac{1}{2}-\frac{i\sqrt{3}}{2}.$$

▶

Приклад 3.2. $\triangleleft$ Обчислити всі значення $(-\sqrt{3}+i)^{1/6}$. $\triangleright$

Розв'язання. ◀ Позначимо $z=-\sqrt{3}+i$. Запишемо z в показниковій формі $z=2e^{i(-\pi/6+2\pi k)}$. Тоді

$$z^{1/6}=\sqrt[6]{2}e^{i(-\pi/6+2\pi k)/6},\ k=\overline{0,5}.$$

Таким чином, вираз $(-\sqrt{3}+i)^{1/6}$ має шість різних значень:

$$z_0=\sqrt[6]{2}e^{-i\pi/36},\ z_1=\sqrt[6]{2}e^{-i11\pi/36},\ z_2=\sqrt[6]{2}e^{-i23\pi/36},$$
$$z_3=\sqrt[6]{2}e^{-i35\pi/36},\ z_4=\sqrt[6]{2}e^{-i47\pi/36},\ z_5=\sqrt[6]{2}e^{-i59\pi/36}.$$

▶

Приклад 3.3. $\triangleleft$ Обчислити всі значення $(3-2i)^{1/5}$. $\triangleright$

Розв'язання. ◀ Позначимо $z=3-2i$. Запишемо z в показниковій формі $z=\sqrt{13}e^{i(-\operatorname{arctg}2/3+2\pi k)}$. Тоді

$$z^{1/5}=\sqrt[10]{13}e^{i(-\operatorname{arctg}2/3+2\pi k)/5},\ k=\overline{0,4}.$$

Таким чином, вираз $(3-2i)^{1/5}$ має п'ять різних значень:

$$z_0=\sqrt[10]{13}e^{i(-\operatorname{arctg}2/3)/5},\ z_1=\sqrt[10]{13}e^{i(-\operatorname{arctg}2/3+2\pi)/5},\ z_2=\sqrt[10]{13}e^{-i(-\operatorname{arctg}2/3+4\pi)/5},$$
$$z_3=\sqrt[10]{13}e^{-i(-\operatorname{arctg}2/3+6\pi)/5}, z_4=\sqrt[10]{13}e^{-i(-\operatorname{arctg}2/3+8\pi)/5}.$$

▶

Завдання для класної роботи і домашні завдання.

В прикладах 87–96 обчислити всі значення кореня і побудувати їх.

87. $i^{1/4}$.
88. $(2-2i)^{1/6}$.
89. $(-3+5i)^{2/3}$.
90. $(-7-9i)^{1/5}$.
91. $(8+i)^{1/8}$.
92. $(3-4i)^{1/7}$.

93. Довести, що для будь-якого комплексного числа $z = x + iy$ справедливо:

$$(x+iy)^{1/2} = \pm\left(\sqrt{\frac{\rho+x}{2}} + i\,\mathrm{sign} y\sqrt{\frac{\rho-x}{2}}\right), \quad \text{де } \rho = \sqrt{x^2+y^2}. \tag{3.1}$$

В прикладах 94–99, використовуючи результат задачі 93, знайти всі значення кореня:

94. $(-9+2i)^{1/2}$.
95. $(11-3i)^{1/2}$.
96. $(7+4i)^{1/2}$.
97. $(-8-5i)^{1/2}$.
98. $(-2+12i)^{1/2}$.
99. $(6-9i)^{1/2}$.

В прикладах 100–105, знайти всі розв'язки рівнянь:

100. $z^4 - 1 = 0$.
101. $z^5 + 1 = i$.
102. $z^6 - 2 = i\sqrt{3}$.
103. $(z+i)^7 + i = 0$.
104. $(z+1)^4 = 4i - 7$.
105. $z^5 = 6i - 8$.

106. Скільки значень має вираз $z^{n/m}$, де $z \in \mathbb{C}, n, m \in \mathbb{N}$, $m \neq 0$?

107. За якої умови множини значень $\left(z^{1/m}\right)^n$ і $(z^n)^{1/m}$ збігаються?

108. Довести, що всі вершини довільного правильного n-кутника, який лежить в комплексній площині, задаються формулою $z_k = aw^k + b$, $k = \overline{0, n-1}$, де $w = e^{2\pi i/n}$, $a, b \in \mathbb{C}$.

§ 4. Елементарні трансцендентні функції

Показникова функція e^z, $z \in \mathbb{C}$ визначається наступним співвідношенням

$$\exp z = e^z = e^{x+iy} = e^x\left(\cos y + i \sin y\right). \tag{4.1}$$

Тригонометричні функції $\sin z$, $\cos z$, $z \in \mathbb{C}$ визначаються за формулами Ейлера:

$$\sin z = \frac{e^{iz} - e^{-iz}}{2i}, \quad \cos z = \frac{e^{iz} + e^{-iz}}{2}, \tag{4.2}$$

звідки

$$e^{iz} = \cos z + i \sin z. \tag{4.3}$$

Тригонометричні функції $\mathrm{tg}\, z, \mathrm{ctg}\, z$ визначаються за допомогою рівностей:

$$\mathrm{tg}\, z = \frac{\sin z}{\cos z}, \quad \mathrm{ctg}\, z = \frac{\cos z}{\sin z}. \tag{4.4}$$

Функція $\mathrm{tg}\, z$ визначена на множині $\mathbb{C}\backslash\{z : \cos z = 0\} = \mathbb{C}\backslash\{\pi/2 + \pi n, n \in \mathbb{Z}\}$, функція $\mathrm{ctg}\, z$ — на множині $\mathbb{C}\backslash\{z : \sin z = 0\} = \mathbb{C}\backslash\{\pi n, n \in \mathbb{Z}\}$. Для тригонометричних функцій залишаються справедливими всі формули тригонометрії.

Гіперболічні функції комплексного аргументу визначаються за допомогою рівностей:

$$\operatorname{ch} z = \frac{e^z + e^{-z}}{2}, \quad \operatorname{sh} z = \frac{e^z - e^{-z}}{2}, \quad \operatorname{th} z = \frac{\operatorname{sh} z}{\operatorname{ch} z}, \quad \operatorname{cth} z = \frac{\operatorname{ch} z}{\operatorname{sh} z}. \tag{4.5}$$

Функція $\operatorname{th} z$ визначена на множині $\mathbb{C}\backslash\{z : \operatorname{ch} z = 0\} = \mathbb{C}\backslash\{i\pi/2 + \pi n i, n \in \mathbb{Z}\}$, функція $\operatorname{cth} z$ — на множині $\mathbb{C}\backslash\{z : \operatorname{sh} z = 0\} = \mathbb{C}\backslash\{\pi n i, n \in \mathbb{Z}\}$.

Функції $\sin z$, $\cos z$ є періодичними з дійсним періодом 2π, функції $\operatorname{tg} z$, $\operatorname{ctg} z$ є періодичними з дійсним періодом π. Аналогічно, функції e^z, $\operatorname{sh} z$, $\operatorname{ch} z$ є періодичними з уявним періодом $2\pi i$, функції $\operatorname{th} z$, $\operatorname{cth} z$ є періодичними з уявним періодом $i\pi$. Зауважимо, що на множині комплексних чисел функції $\sin z$, $\cos z$, $z \in \mathbb{C}$ не є обмеженими.

Логарифм визначається як функція, обернена до експоненти. Число $w \in \mathbb{C}$ називається логарифмом числа z і позначається $w = \operatorname{Ln} z$, якщо $e^w = z$. Якщо $z = |z|e^{i(\arg z + 2\pi n)} = e^{\ln|z| + i(\arg z + 2\pi n)}$, $n \in \mathbb{Z}$, тоді

$$\operatorname{Ln} z = \ln|z| + i \operatorname{Arg} z = \ln|z| + i(\arg z + 2\pi n) = \ln\rho + i(\varphi + 2\pi n), \; n \in \mathbb{Z}. \tag{4.6}$$

Функція $\operatorname{Ln} z$ визначена на множині $\mathbb{C}\backslash\{0\}$. Зауважимо, що на множині комплексних чисел функція $\operatorname{Ln} z, z \in \mathbb{C}$ є багатозначною, її уявна частина визначена з точністю до числа, кратного 2π. Через $\ln z, z \in \mathbb{C}$ позначається будь-яке із значень функції $\operatorname{Ln} z$.

Узагальнена степенева функція визначається співвідношенням

$$z^a = e^{a \operatorname{Ln} z}, \quad z \in \mathbb{C}, a \in \mathbb{C}. \tag{4.7}$$

Нехай $a = \alpha + i\beta \in \mathbb{C}$, $z = \rho e^{i(\varphi + 2\pi n)}, n \in \mathbb{Z}$, тоді:

$$\begin{aligned} w = z^a = e^{a \operatorname{Ln} z} = e^{(\alpha + i\beta)(\ln\rho + i(\varphi + 2\pi n))} = e^{\alpha\ln\rho - \beta(\varphi + 2\pi n) + i(\beta\ln\rho + \alpha(\varphi + 2\pi n))} = \\ = e^{\alpha\ln\rho - \beta(\varphi + 2\pi n)}\Big[\cos\left[\beta\ln\rho + \alpha(\varphi + 2\pi n)\right) + i\sin(\beta\ln\rho + \alpha(\varphi + 2\pi n))\Big]. \end{aligned}$$

Узагальнена степенева функція є багатозначною на множині комплексних чисел, якщо $a \notin \mathbb{Z}$.

Аналогічно визначається узагальнена показникова функція:

$$a^z = e^{z \operatorname{Ln} a}, \quad z \in \mathbb{C}, a \in \mathbb{C}. \tag{4.8}$$

Нехай $a = |a|e^{i(\alpha + 2\pi n)}$, $n \in \mathbb{Z}$, $\rho \neq 0$, $z = x + iy$, тоді:

$$\begin{aligned} w = a^z = e^{z \operatorname{Ln} a} = e^{(x + iy)(\ln|a| + i(\alpha + 2\pi n))} = e^{x\ln|a| - y(\alpha + 2\pi n) + i(y\ln|a| + x(\alpha + 2\pi n))} = \\ = e^{x\ln|a| - y(\alpha + 2\pi n)}\left(\cos(y\ln|a| + x(\alpha + 2\pi n)) + i\sin(y\ln|a| + x(\alpha + 2\pi n))\right). \end{aligned}$$

Обернені тригонометричні і гіперболічні функції $\operatorname{Arcsin} z$, $\operatorname{Arccos} z$, $\operatorname{Arctg} z$, $\operatorname{Arcctg} z$, $\operatorname{Arsh} z$, $\operatorname{Arch} z$, $\operatorname{Arth} z$, $\operatorname{Arcth} z$ визначаються як функції обернені до функцій $\sin w$, $\cos w$, $\operatorname{tg} w$, $\operatorname{ctg} w$, $\operatorname{sh} w$, $\operatorname{ch} w$, $\operatorname{th} w$, $\operatorname{cth} w$, відповідно. Наприклад, число $w \in \mathbb{C}$ називається арксінусом числа z і позначається

$w = \mathrm{Arcsin}\, z$, якщо $z = \sin w$. Всі обернені тригонометричні функції є багатозначними і виражаються через логарифмічну функцію:

$$\mathrm{Arcsin}\, z = -i\,\mathrm{Ln}\left(iz + (1-z^2)^{1/2}\right), \qquad \mathrm{Arccos}\, z = -i\,\mathrm{Ln}\left(z + (z^2-1)^{1/2}\right),$$
$$\mathrm{Arctg}\, z = -\frac{i}{2}\,\mathrm{Ln}\,\frac{1+iz}{1-iz}, \qquad \mathrm{Arcctg}\, z = -\frac{i}{2}\,\mathrm{Ln}\,\frac{z+i}{z-i},$$
$$\mathrm{Arsh}\, z = \mathrm{Ln}\left(z + (z^2+1)^{1/2}\right), \qquad \mathrm{Arch}\, z = \mathrm{Ln}\left(z + (z^2-1)^{1/2}\right),$$
$$\mathrm{Arth}\, z = \frac{1}{2}\,\mathrm{Ln}\,\frac{1+z}{1-z}, \qquad \mathrm{Arcth}\, z = \frac{1}{2}\,\mathrm{Ln}\,\frac{z+1}{z-1}.$$

Через $\arcsin z$, $\arccos z$, $\mathrm{arctg}\, z$, $\mathrm{arcctg}\, z$, $\mathrm{arsh}\, z$, $\mathrm{arch}\, z$, $\mathrm{arth}\, z$, $\mathrm{arcth}\, z$, $z \in \mathbb{C}$ позначається будь-яке із значень функцій $\mathrm{Arcsin}\, z$, $\mathrm{Arccos}\, z$, $\mathrm{Arctg}\, z$, $\mathrm{Arcctg}\, z$, $\mathrm{Arsh}\, z$, $\mathrm{Arch}\, z$, $\mathrm{Arth}\, z$, $\mathrm{Arcth}\, z$, відповідно.

Приклад 4.1. $\lhd$ Обчислити суму $\sin z + \sin 2z + \ldots + \sin nz$, $n \geq 1$, $z \in \mathbb{C}$. $\rhd$

Розв'язання. ◀ Скористаємось означенням функції $\sin z$ для кожного доданка:

$$\sin z + \sin 2z + \ldots + \sin nz = \frac{1}{2i}\left(e^{iz} - e^{-iz} + e^{2iz} - e^{-2iz} + \ldots + e^{inz} - e^{-inz}\right) =$$
$$= \frac{1}{2i}\left[\left(e^{iz} + e^{2iz} + \ldots + e^{inz}\right) - \left(e^{-iz} + e^{-2iz} + \ldots + e^{-inz}\right)\right] =$$
$$= \frac{1}{2i}\left(\frac{e^{iz} - e^{i(n+1)z}}{1-e^{iz}} - \frac{e^{-iz} - e^{-i(n+1)z}}{1-e^{-iz}}\right) =$$
$$= \frac{e^{iz} - e^{i(n+1)z} - 1 + e^{inz} - e^{-iz} + e^{-i(n+1)z} + 1 - e^{-inz}}{2i\,(1 - e^{iz} - e^{-iz} + 1)} =$$
$$= \frac{2i\sin z + 2i\sin nz - 2i\sin(n+1)z}{2i\,(2 - 2\cos z)} = \frac{\sin z + \sin nz - \sin(n+1)z}{2(1-\cos z)}.$$

В третій рівності ми скористалися відомою формулою для обчислення суми геометричної прогресії, в п'ятій — означеннями тригонометричних функцій. ▶

Приклад 4.2. $\lhd$ Знайти всі точки z, в яких функція $\mathrm{th} z$ приймає дійсні значення. $\rhd$

Розв'язання. ◀ Іншими словами, потрібно знайти всі $z \in \mathbb{C}$ такі, що $\mathrm{Im}\,\mathrm{th} z = 0$. Нехай $z = x + iy$, тоді

$$\mathrm{th} z = \mathrm{th}(x+iy) = \frac{e^{x+iy} - e^{-x-iy}}{e^{x+iy} + e^{-x-iy}} = \frac{e^{x}(\cos y + i\sin y) - e^{-x}(\cos y - i\sin y)}{e^{x}(\cos y + i\sin y) + e^{-x}(\cos y - i\sin y)} =$$
$$= \frac{\cos y(e^x - e^{-x}) + i\sin y(e^x + e^{-x})}{\cos y(e^x + e^{-x}) + i\sin y(e^x - e^{-x})} = \frac{\cos y\,\mathrm{sh}\, x + i\sin y\,\mathrm{ch}\, x}{\cos y\,\mathrm{ch}\, x + i\sin y\,\mathrm{sh}\, x} =$$
$$= \frac{\cos^2 y\,\mathrm{sh}\, x\,\mathrm{ch}\, x - \sin^2 y\,\mathrm{sh}\, x\,\mathrm{ch}\, x + i\left(\mathrm{ch}^2 x\sin y\cos y - \mathrm{sh}^2 x\sin y\cos y\right)}{\sqrt{\cos^2 y\,\mathrm{ch}^2 x + \sin^2 y\,\mathrm{sh}^2 x}} =$$
$$= \frac{\mathrm{sh}\, x\,\mathrm{ch}\, x\cos 2y + i\sin y\cos y}{\sqrt{\cos^2 y\,\mathrm{ch}^2 x + \sin^2 y\,\mathrm{sh}^2 x}},$$

звідки $\operatorname{Im}\operatorname{th}z = \dfrac{\sin y\cos y}{\sqrt{\cos^2 y\operatorname{ch}^2 x + \sin^2 y\operatorname{sh}^2 x}}$. Таким чином, $\operatorname{Im}\operatorname{th}z = 0$ тоді і лише тоді, коли $\sin y\cos y = 0$, тобто $y = \pi n/2$, $n \in \mathbb{Z}$. ▶

Приклад 4.3. ◁ Знайти всі розв'язки рівняння $\sin z + \cos z = i$. ▷

Розв'язання. ◀ Скористаємось означенням тригонометричних функцій:

$$\frac{e^{iz} - e^{-iz}}{2i} + \frac{e^{iz} + e^{-iz}}{2} = i.$$

Покладемо $e^{iz} = t$, $t \in \mathbb{C}$. Маємо

$$t - \frac{1}{t} + it + \frac{i}{t} = -2 \;\Rightarrow\; (1+i)t^2 + 2t - 1 + i = 0 \;\Rightarrow\; t = \frac{-1 + 3^{1/2}}{1+i}.$$

$3^{1/2} = \{\sqrt{3}, -\sqrt{3}\}$. Розглянемо перше значення кореня:

$$\begin{aligned} t &= \frac{-1+\sqrt{3}}{1+i} = \frac{-1+\sqrt{3}}{2} + i\frac{1-\sqrt{3}}{2} = \\ &= \sqrt{2-\sqrt{3}}\exp\left[i\left(\frac{\operatorname{arctg}1 - \sqrt{3}}{-1+\sqrt{3}} + 2\pi n\right)\right] = \sqrt{2-\sqrt{3}}e^{i(-\frac{\pi}{4}+2\pi n)},\ n \in \mathbb{Z}. \end{aligned}$$

Ми врахували той факт, що число $\frac{-1+\sqrt{3}}{2} + i\frac{1-\sqrt{3}}{2}$ лежить в IV квадранті. Таким чином,

$$\begin{aligned} iz &= \operatorname{Ln}\sqrt{2-\sqrt{3}}e^{i(-\frac{\pi}{4}+2\pi n)} = \frac{1}{2}\ln(2-\sqrt{3}) + i(-\frac{\pi}{4} + 2\pi n), \\ z &= -\frac{\pi}{4} + 2\pi n - \frac{i}{2}\ln(2-\sqrt{3}). \end{aligned}$$

Аналогічно, для другого значення кореня маємо таку відповідь:

$$z = \frac{3\pi}{4} + 2\pi n - \frac{i}{2}\ln(2+\sqrt{3}).$$

▶

Приклад 4.4. ◁ Знайти всі значення $\operatorname{Ln}\operatorname{Ln}(-1+i)$. ▷

Розв'язання. ◀ Маємо

$$\begin{aligned} \operatorname{Ln}\operatorname{Ln}(-1+i) &= \operatorname{Ln}\operatorname{Ln}\sqrt{2}e^{i(\frac{3\pi}{4}+2\pi n)} = \operatorname{Ln}\left(\frac{1}{2}\ln 2 + i\left[\frac{3\pi}{4} + 2\pi n\right]\right) = \\ &= \operatorname{Ln}\sqrt{\frac{1}{4}\ln^2 2 + \left[\frac{3\pi}{4} + 2\pi n\right]^2}\exp\left[i\left(\operatorname{arctg}\frac{2\left(\frac{3\pi}{4} + 2\pi n\right)}{\ln 2} + 2\pi k\right)\right] = \\ &= \frac{1}{2}\ln\left(\frac{1}{4}\ln^2 2 + \left[\frac{3\pi}{4} + 2\pi n\right]^2\right) + i\left(\operatorname{arctg}\frac{\pi(8n+3)}{2\ln 2} + 2\pi k\right) \end{aligned}$$

для всіх $n, k \in \mathbb{Z}$. В другій рівності ми врахували, що при всіх $n \in \mathbb{Z}$ число $\frac{1}{2}\ln 2 + i(\frac{3\pi}{4} + 2\pi n)$ знаходиться в I або в IV квадранті. ▶

Приклад 4.5. ◁ Знайти всі значення $(-1-3i)^{\sqrt{2}-i}$. ▷

Розв'язання. ◀ Маємо $(-1-3i)^{\sqrt{2}-i} = e^{(\sqrt{2}-i)\,\mathrm{Ln}(-1-3i)}$. Обчислимо спочатку показник експоненти:

$$
\begin{aligned}
&(\sqrt{2}-i)\,\mathrm{Ln}(-1-3i) = (\sqrt{2}-i)\,\mathrm{Ln}\sqrt{10}e^{i(\pi-\mathrm{arctg}\,3+2\pi n)} = \\
&= (\sqrt{2}-i)\left(\frac{\ln 10}{2} + i(\pi-\mathrm{arctg}\,3+2\pi n)\right) = \\
&= \frac{\ln 10}{\sqrt{2}} + \pi - \mathrm{arctg}\,3 + 2\pi n + i\left(\sqrt{2}(\pi-\mathrm{arctg}\,3+2\pi n) - \frac{\ln 10}{2}\right).
\end{aligned}
$$

Таким чином,

$$
(-1-3i)^{2-i} = \exp\left(\frac{\ln 10}{\sqrt{2}} + \pi - \mathrm{arctg}\,3 + 2\pi n\right)\Bigg[\cos\Big(\sqrt{2}(\pi-\mathrm{arctg}\,3+2\pi n) -
$$

$$
-\frac{\ln 10}{2}\Big) + i\sin\Big(\sqrt{2}(\pi-\mathrm{arctg}\,3+2\pi n) - \frac{\ln 10}{2}\Big)\Bigg].
$$

▶

Приклад 4.6. ◁ Знайти всі значення $\mathrm{Arcsin}(4i-1)$. ▷

Розв'язання. ◀ Скористаємось означенням функції $\mathrm{Arcsin}\,z$:

$$
\mathrm{Arcsin}(4i-1) = -i\,\mathrm{Ln}\left(i(4i-1) + \sqrt{1-(4i-1)^2}\right) =
$$

$$
= -i\,\mathrm{Ln}\left(-4-i+\sqrt{16+8i}\right) = -i\,\mathrm{Ln}\left(-4-i\pm 2\left(\sqrt{\sqrt{5}+2} + i\sqrt{\sqrt{5}-2}\right)\right),
$$

при знаходженні кореня ми скористались формулою (3.1). Позначимо $a = 2\sqrt{\sqrt{5}+2}$, тоді $2\sqrt{\sqrt{5}-2} = a^{-1}$ і

$$
\begin{aligned}
&\mathrm{Arcsin}(4i-1) = -i\,\mathrm{Ln}\left(-4\pm a + i(\pm a^{-1}-1)\right) = \\
&\qquad = \begin{cases} \mathrm{arctg}\,\dfrac{a^{-1}-1}{a-4} + 2\pi n - \frac{i}{2}\ln\left((a-4)^2 + (a^{-1}-1)^2\right), \\ \mathrm{arctg}\,\dfrac{a^{-1}+1}{a+4} + \pi + 2\pi n - \frac{i}{2}\ln\left((a+4)^2 + (a^{-1}+1)^2\right). \end{cases}
\end{aligned}
$$

▶

Завдання для класної роботи і домашні завдання.

В прикладах 109–113 за допомогою означення тригонометричних та гіперболічних функцій, а також, формул Ейлера, довести, що для довільних $z, z_1, z_2 \in \mathbb{C}$ справедливі такі тотожності:

109. $\cos iz = \mathrm{ch}\,z$.

110. $\sin iz = i\,\mathrm{sh}\,z$.

111. $\mathrm{th} iz = i\,\mathrm{tg}\,z$.

112. $\cos^2 z + \sin^2 z = 1$.

113. $\sin(z_1 + z_2) = \sin z_1 \cos z_2 + \cos z_1 \sin z_2$.

В прикладах 114–115, обчислити суми для довільних $n \in \mathbb{N}, z, \theta \in \mathbb{C}$:

114. $\cos z + \cos(z+\theta) + \ldots + \cos(z+n\theta)$.

115. $\sin z + \sin(z+\theta) + \ldots + \sin(z+n\theta)$.

В прикладах 116–124 виразити через функції дійсного аргументу дійсні та уявні частини, а також, модуль функції.

116. $f(z) = e^z$.
117. $f(z) = \sin z$.
118. $f(z) = \cos z$.
119. $f(z) = \operatorname{sh} z$.
120. $f(z) = \operatorname{ch} z$.
121. $f(z) = \operatorname{tg} z$.
122. $f(z) = \operatorname{ctg} z$.
123. $f(z) = \operatorname{th} z$.
124. $f(z) = \operatorname{cth} z$.

В прикладах 125–132 представити число в алгебраїчній формі.

125. $\sin 3i$.
126. $\cos(3+i)$.
127. $\operatorname{sh}(-i\sqrt{2})$.
128. $\operatorname{ch}(-i/2)$.
129. $\operatorname{tg}(3-i)$.
130. $\operatorname{ctg}(3i-1)$.
131. $\operatorname{th}(1-3i)$.
132. $\operatorname{cth}(i-3)$.

В прикладах 133–147 обчислити всі значення:

133. $\operatorname{Ln}(-1)$.
134. $\operatorname{Ln}\left(\sqrt{3}-i\right)$.
135. $\operatorname{Ln}\operatorname{Ln} i$.
136. $\operatorname{Ln}\operatorname{Ln}(2i-1)$.
137. $1^{\sqrt{3}}$.
138. $(-1)^{\sqrt{3}}$.
139. i^i.
140. $\left(-2+i\sqrt{5}\right)^i$.
141. $(3-4i)^{1+i}$.
142. $\operatorname{Arccos} 2$.
143. $\operatorname{Arcsin} i$.
144. $\operatorname{Arch} 2i$.
145. $\operatorname{Arsh}(1+i\sqrt{2})$.
146. $\operatorname{Arctg}(-1-i)$.
147. $\operatorname{Arth}(1-2i)$.

В прикладах 148–156 знайти всі розв'язки рівнянь:

148. $\sin z = 3$.
149. $\operatorname{ch} z = -1$.
150. $\operatorname{tg} z = 2i$.
151. $\operatorname{cth} z = 2i - 1$.
152. $\operatorname{sh} z - e^{-z} = \dfrac{i}{2}$.
153. $\cos z - 2e^{iz} = 1$.
154. $iz^i = 1$.
155. $z^{1/(1-i)} = i + 1$.
156. $(z+i)^{(i+1)/\sqrt{2}} = 1$.

157. Довести, що узагальнена степенева функція $f(z) = z^a, z \in \mathbb{C}$ має скінченну множину значень тоді і тільки тоді, коли a — раціональне число.

158. Довести, що у випадку раціонального показника степеня $a = m/n, m \in \mathbb{Z}, n \in \mathbb{N}$, означення узагальненої степеневої функції $f(z) = z^a = z^{m/n}, z \in \mathbb{C}$ збігається з тим, яке було введено в підрозділі 3.

159. Чи збігаються множини значень z^{2a}, $(z^a)^2$, $\left(z^2\right)^a$, $z, a \in \mathbb{C}$?

160. Довести, що функція $f(z) = e^z$ є взаємно однозначним відображенням на множині $D = \{(x,y) : x \in \mathbb{R},\ y \in (a,b)\}$, якщо $|b-a| \le \pi$.

161. Знайти помилку у міркуваннях, які приводять до парадоксу І. Бернуллі, а саме, $(-z)^2 = z^2$, тому, $2\operatorname{Ln}(-z) = 2\operatorname{Ln} z$, звідки $\operatorname{Ln}(-z) = \operatorname{Ln} z$.

В подальшому для зручності ми будемо використовувати позначення $\sqrt[n]{z}$ і $z^{1/n}$ для позначення алгебраїчного кореня та арифметичного кореня (для дійсних змінних) в залежності від контексту.

Глава 2

Аналітичні функції. Інтегрування функцій комплексної змінної

§ 5. Поняття аналітичної функції. Умови Коші–Рімана

Функція $f(z)$, визначена і однозначна в деякому околі точки $z_0 \in \mathbb{C}$, називається називається диференційовною в смислі комплексного аналізу, або $\mathbb{C}$-диференційовною в точці z_0, якщо існує границя

$$\lim_{\substack{h\in\mathbb{C}\\ h\to 0}} \frac{f(z_0+h)-f(z_0)}{h} = f'(z_0) \tag{5.1}$$

і вона не залежить від способу наближення h до нуля. Сама границя $f'(z_0)$ називається *похідною* функції f в точці z_0. Нехай $z = x+iy$, функція $f(z) = u(x,y)+iv(x,y)$ визначена в деякому околі точки $z_0 \in \mathbb{C}$, та, крім того, в цій точці $u(x,y)$ та $v(x,y)$ диференційовні. Критерієм диференційовності функції f в z_0 в термінах її дійсної та уявної частини u і v є виконання *умов Коші—Рімана*:

$$\frac{\partial u}{\partial x} = \frac{\partial v}{\partial y}, \quad \frac{\partial u}{\partial y} = -\frac{\partial v}{\partial x}. \tag{5.2}$$

Функція $f(z)$ називається *аналітичною* (регулярною, голоморфною) в області $D \subset \mathbb{C}$, якщо вона диференційовна в кожній точці області D. Через $\mathcal{A}(D)$ будемо позначати множину всіх аналітичних в області D функцій.

Враховуючи умови Коші—Рімана, похідну аналітичної функції $f(z)$ можна представити в наступних рівносильних формах

$$f'(z) = \frac{\partial u}{\partial x} + i\frac{\partial v}{\partial x} = \frac{\partial v}{\partial y} - i\frac{\partial u}{\partial y} = \frac{\partial u}{\partial x} - i\frac{\partial u}{\partial y} = \frac{\partial v}{\partial y} + i\frac{\partial v}{\partial x}.$$

Оскільки звичайні властивості алгебраїчних операцій і граничного переходу зберігаються і при переході від дійсних функцій дійсних змінних до функцій комплексної змінної, то зберігаються і звичайні правила диференціювання, наприклад:

$$(f \pm g)' = f' \pm g', \qquad (fg)' = f'g + fg',$$
$$\left(\frac{f}{g}\right)' = \frac{f'g - fg'}{g^2}, \qquad (f[g(z)])' = f'[g(z)]g'(z).$$

Порівняємо поняття комплексної диференційовності та диференційовності як функції двох змінних. Довільну функцію двох дійсних змінних x, y можна розглядати як функцію двох незалежних змінних $z = x+iy$ і $\overline{z} = x-iy$ таким чином:

$$w = f(x,y) = f\left(\frac{z+\overline{z}}{2}, \frac{z-\overline{z}}{2i}\right) = w(z,\overline{z}).$$

Частинні похідні по змінних $z, \overline{z}$ називаються *формальними похідними Коші*

$$\frac{\partial}{\partial z} = \frac{1}{2}\left(\frac{\partial}{\partial x} - i\frac{\partial}{\partial y}\right), \quad \frac{\partial}{\partial \overline{z}} = \frac{1}{2}\left(\frac{\partial}{\partial x} + i\frac{\partial}{\partial y}\right). \tag{5.3}$$

Умови Коші—Рімана (5.2) в термінах формальних похідних Коші мають вигляд

$$\frac{\partial w}{\partial \overline{z}} = 0. \tag{5.4}$$

Приклад 5.1. $\lhd$ Довести, що функція $f(z) = e^z$ є аналітичною на множині $\mathbb{C}$. Крім того, $(e^z)' = e^z, z \in \mathbb{C}$. $\rhd$

Розв'язання. ◀ I спосіб. Нехай $z = x + iy$, тоді $e^z = e^x(\cos y + i \sin y)$ і $u(x, y) = e^x \cos y, v(x, y) = e^x \sin y$. Зауважимо, що $u, v \in \mathcal{C}^\infty(\mathbb{R}^2)$. Перевіримо, що виконуються умови Коші—Рімана в кожній точці комплексної площини:

$$\frac{\partial u}{\partial x} = e^x \cos y = \frac{\partial v}{\partial y}, \quad \frac{\partial u}{\partial y} = -e^x \sin y = -\frac{\partial v}{\partial x}, \quad x, y \in \mathbb{R}.$$

Таким чином, $e^z \in \mathcal{A}(\mathbb{C})$. Знайдемо похідну:

$$(e^z)' = (e^x \cos y)'_x + i\,(e^x \sin y)'_x = e^x \cos y + ie^x \sin y = e^z, \quad z \in \mathbb{C}.$$

II спосіб. Перевіримо, аналітичність функції $f(z) = e^z = e^{x+iy}$ в термінах формальних похідних за Коші:

$$\frac{\partial f}{\partial \overline{z}} = \frac{1}{2}\left(\frac{\partial f}{\partial x} + i\frac{\partial f}{\partial y}\right) = \frac{1}{2}\left(e^{x+iy} + i \cdot ie^{x+iy}\right) = 0.$$

▶

Приклад 5.2. $\lhd$ Знайти множину точок, в якій функція $f(z) = z\overline{z}$ є диференційовною. $\rhd$

Розв'язання. ◀

I спосіб. Нехай $z = x + iy$, тоді $z\overline{z} = x^2 + y^2$ і $u(x, y) = x^2 + y^2, v(x, y) = 0$. Зауважимо, що $u, v \in \mathcal{C}^\infty(\mathbb{R}^2)$. Обчислимо частинні похідні цих функцій:

$$\frac{\partial u}{\partial x} = 2x, \quad \frac{\partial u}{\partial y} = 2y, \quad \frac{\partial v}{\partial x} = 0, \quad \frac{\partial v}{\partial y} = 0.$$

Умови Коші—Рімана мають вигляд: $2x = 0$, $2y = 0$. Таким чином, функція $f(z) = z\overline{z}$ є диференційовною в одній точці $(0, 0)$.

II спосіб. Скористаємось умовами Коші—Рімана в термінах формальних похідних (5.4). Функція $f(z) = z\overline{z}$ є диференційовною тільки в тих точках, в яких $\dfrac{\partial f}{\partial \overline{z}} = 0$, звідки $z = 0$.

III спосіб. Скориставшись означенням похідної, покажемо, що функція $f(z) = z\overline{z}$ є диференційовною в точці $(0, 0)$:

$$\lim_{h \to 0} \frac{h\overline{h}}{h} = \lim_{h \to 0} \overline{h} = 0.$$

Таким чином, функція $f(z) = z\overline{z}$ є диференційовною в точці $(0, 0)$.

▶

Приклад 5.3. $\lhd$ Нехай $z=\rho e^{i\varphi}$ і $f(z)=u(\rho,\varphi)+iv(\rho,\varphi)$. Довести, що в цьому випадку умови Коші—Рімана мають вигляд

$$\rho\frac{\partial u}{\partial\rho}=\frac{\partial v}{\partial\varphi},\ \frac{\partial u}{\partial\varphi}=-\rho\frac{\partial v}{\partial\rho}\ \text{(умови Коші—Рімана в полярних координатах).} \tag{5.5}$$

Крім того, похідна функції $f(z)$ може бути подана у наступному вигляді:

$$f'(z)=e^{-i\varphi}\left(\frac{\partial u}{\partial\rho}+i\frac{\partial v}{\partial\rho}\right). \tag{5.6}$$

$\rhd$

Розв'язання. ◀ Якщо $u(\rho,\varphi)=\widetilde{u}(x,y), v(\rho,\varphi)=\widetilde{v}(x,y)$, тоді для функцій $\widetilde{u},\widetilde{v}$ виконуються умови Коші—Рімана. Виразимо частинні похідні функцій u,v по змінних ρ,φ через $\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial x},\frac{\partial\widetilde{v}}{\partial y},\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial y},\frac{\partial\widetilde{v}}{\partial x}$, пригадавши, що $x=\rho\cos\varphi, y=\rho\sin\varphi$:

$$\begin{aligned}
&\frac{\partial u}{\partial\rho}=\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial x}\frac{\partial x}{\partial\rho}+\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial y}\frac{\partial y}{\partial\rho}=\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial x}\cos\varphi+\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial y}\sin\varphi,\\
&\frac{\partial u}{\partial\varphi}=\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial x}\frac{\partial x}{\partial\varphi}+\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial y}\frac{\partial y}{\partial\varphi}=\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial x}(-\rho\sin\varphi)+\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial y}\rho\cos\varphi,\\
&\frac{\partial v}{\partial\rho}=\frac{\partial\widetilde{v}}{\partial x}\frac{\partial x}{\partial\rho}+\frac{\partial\widetilde{v}}{\partial y}\frac{\partial y}{\partial\rho}=\frac{\partial\widetilde{v}}{\partial x}\cos\varphi+\frac{\partial\widetilde{v}}{\partial y}\sin\varphi=-\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial y}\cos\varphi+\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial x}\sin\varphi=-\frac{1}{\rho}\frac{\partial u}{\partial\varphi},\\
&\frac{\partial v}{\partial\varphi}=\frac{\partial\widetilde{v}}{\partial x}\frac{\partial x}{\partial\varphi}+\frac{\partial\widetilde{v}}{\partial y}\frac{\partial y}{\partial\varphi}=-\frac{\partial\widetilde{v}}{\partial x}\rho\sin\varphi+\frac{\partial\widetilde{v}}{\partial y}\rho\cos\varphi=\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial y}\rho\sin\varphi+\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial x}\rho\cos\varphi=\rho\frac{\partial u}{\partial\rho}.
\end{aligned}$$

Тут ми скористались умовами Коші—Рімана для функцій $\widetilde{u}$, $\widetilde{v}$ і першими двома рівностями. Доведемо формулу для похідної:

$$\begin{aligned}
f'(z)&=\frac{\partial\widetilde{u}}{\partial x}+i\frac{\partial\widetilde{v}}{\partial x}=\frac{\partial u}{\partial\rho}\frac{\partial\rho}{\partial x}+\frac{\partial u}{\partial\varphi}\frac{\partial\varphi}{\partial x}+i\left(\frac{\partial v}{\partial\rho}\frac{\partial\rho}{\partial x}+\frac{\partial v}{\partial\varphi}\frac{\partial\varphi}{\partial x}\right)=\\
&=\frac{\partial u}{\partial\rho}\cos\varphi+\rho\frac{\partial v}{\partial\rho}\frac{\sin\varphi}{\rho}+i\left(\frac{\partial v}{\partial\rho}\cos\varphi-\rho\frac{\partial u}{\partial\rho}\frac{\sin\varphi}{\rho}\right)=\\
&=\frac{\partial u}{\partial\rho}(\cos\varphi-i\sin\varphi)+\frac{\partial v}{\partial\rho}(\sin\varphi+i\cos\varphi)=\frac{\partial u}{\partial\rho}e^{-i\varphi}+i\frac{\partial v}{\partial\rho}e^{-i\varphi},
\end{aligned}$$

в передостанній рівності ми скористалися умовами Коші—Рімана і тим, що $\frac{\partial\rho}{\partial x}=\cos\varphi,\frac{\partial\varphi}{\partial x}=-\frac{\sin\varphi}{\rho}$. ▶

Приклад 5.4. $\lhd$ Нехай $f(z)=\frac{1}{z}$. Довести, що $f\in\mathcal{A}(\mathbb{C}\backslash\{0\})$. Крім того, $\left(\frac{1}{z}\right)'=-\frac{1}{z^2}$, $z\in\mathbb{C}\backslash\{0\}$. $\rhd$

Розв'язання. ◀ Нехай $z = \rho e^{i\varphi}$. Тоді $f(z) = \dfrac{1}{z} = \dfrac{1}{\rho}(\cos\varphi - i\sin\varphi)$ і

$$u(\rho,\varphi) = \frac{\cos\varphi}{\rho}, \qquad v(\rho,\varphi) = -\frac{\sin\varphi}{\rho}, \qquad \rho > 0,\ \varphi \in \mathbb{R}.$$

Зауважимо, що $u, v \in \mathcal{C}^\infty\Big((0,+\infty)\times\mathbb{R}\Big)$. Перевіримо, що виконуються умови Коші—Рімана в полярних координатах, див. (5.5):

$$\rho\frac{\partial u}{\partial\rho} = -\frac{\cos\varphi}{\rho} = \frac{\partial v}{\partial\varphi}, \qquad \frac{\partial u}{\partial\varphi} = -\frac{\sin\varphi}{\rho} = -\rho\frac{\partial v}{\partial\rho}.$$

Знайдемо $f'(z), z \neq 0$, див. (5.6):

$$f'(z) = e^{-i\varphi}\left(\frac{\partial u}{\partial\rho} + i\frac{\partial v}{\partial\rho}\right) = e^{-i\varphi}\left(-\frac{\cos\varphi}{\rho^2} + i\frac{\sin\varphi}{\rho^2}\right) =$$
$$= -\frac{e^{-i\varphi}}{\rho^2}(\cos\varphi - i\sin\varphi) = -\frac{e^{-2i\varphi}}{\rho^2} = -\frac{1}{z^2}.$$

▶

Завдання для класної роботи і домашні завдання.

162. Показати, що умови Коші—Рімана для модуля та аргументу аналітичної функції $f(z) = R(x,y)e^{i\Phi(x,y)}$ можна подати у формі:

$$\frac{1}{R}\frac{\partial R}{\partial x} = \frac{\partial\Phi}{\partial y}, \quad \frac{1}{R}\frac{\partial R}{\partial y} = -\frac{\partial\Phi}{\partial x}. \tag{5.7}$$

Крім того, довести, що похідна функції $f(z)$ може бути записана наступним чином:

$$f'(z) = e^{i\Phi}\left(\frac{\partial R}{\partial x} + iR\frac{\partial\Phi}{\partial x}\right). \tag{5.8}$$

163. Показати, що умови Коші—Рімана для модуля та аргументу аналітичної функції $f(z) = R(\rho,\varphi)e^{i\Phi(\rho,\varphi)}$ в полярних координатах можна подати у формі:

$$\frac{\rho}{R}\frac{\partial R}{\partial\rho} = \frac{\partial\Phi}{\partial\varphi}, \quad \frac{1}{R}\frac{\partial R}{\partial\varphi} = -\rho\frac{\partial\Phi}{\partial\rho}. \tag{5.9}$$

Крім того, довести, що похідна функції $f(z)$ може бути записана наступним чином:

$$f'(z) = e^{i(\Phi-\varphi)}\left(\frac{\partial R}{\partial\rho} + iR\frac{\partial\Phi}{\partial\rho}\right). \tag{5.10}$$

В прикладах 164–172 довести, що функція $f(z)$ є аналітичною на області визначення.

164. $f(z) = iz^2 - z$.
165. $f(z) = z^3 - ie^z$.
166. $f(z) = e^{z^2}$.
167. $f(z) = \sin z$
168. $f(z) = \operatorname{ch} z$
169. $f(z) = \operatorname{th} z$
170. $f(z) = \ln z$.
171. $f(z) = \arccos z$.
172. $f(z) = \operatorname{arctg} z$.

В прикладах 173–178 перевірити, чи буде функція $f(z)$ диференційовною хоча б в одній точці.

173. $f(z) = z^2\overline{z}$.
174. $f(z) = |z|\,\overline{z}$.
175. $f(z) = \sin z \operatorname{Re} z$.
176. $f(z) = \operatorname{ch} z \operatorname{Im} z$.
177. $f(z) = \cos \overline{z}$.
178. $f(z) = \ln \overline{z}$.

179. Довести, що всі елементарні функції є аналітичними на області визначення, обчислити їх похідні і показати, що при переході до функцій комплексного аргументу зберігається таблиця похідних:

а) $(z^\alpha)' = \alpha z^{\alpha-1}$;

б) $(a^z)' = a^z \ln a$;

в) $(\ln z)' = \dfrac{1}{z}$;

г) $(\sin z)' = \cos z$;

д) $(\cos z)' = -\sin z$;

е) $(\operatorname{tg} z)' = \dfrac{1}{\cos^2 z}$;

є) $(\operatorname{ctg} z)' = -\dfrac{1}{\sin^2 z}$;

ж) $(\operatorname{sh} z)' = \operatorname{ch} z$;

з) $(\operatorname{ch} z)' = \operatorname{sh} z$;

и) $(\operatorname{th} z)' = \dfrac{1}{\operatorname{ch}^2 z}$;

і) $(\operatorname{cth} z)' = -\dfrac{1}{\operatorname{sh}^2 z}$;

ї) $(\arcsin z)' = \dfrac{1}{\sqrt{1-z^2}}$;

й) $(\arccos z)' = -\dfrac{1}{\sqrt{1-z^2}}$;

к) $(\operatorname{arctg} z)' = \dfrac{1}{1+z^2}$;

л) $(\operatorname{arcctg} z)' = -\dfrac{1}{1+z^2}$.

180. Знайти константи a, b, c, при яких функція $f(z)$ буде аналітичною:

a) $f(z) = x + ay + i(bx + cy)$,

b) $f(z) = \cos x\,(\operatorname{ch} y + a \operatorname{sh} y) + i \sin x\,(\operatorname{ch} y + b \operatorname{sh} y)$.

181. Довести, що якщо аналітична функція $f(z)$ є дійсною в деякій області D, тоді $f(z) = \mathrm{const}$, $z \in D$.

182. Нехай функція $f(z) = u + iv = \rho e^{i\varphi}$ є аналітичною в області D. Довести, що якщо одна з функцій u, v, ρ, φ тотожно дорівнює константі в цій області, тоді і функція $f(z)$ є константою в D.

183. Нехай функція $f(z) = u(x,y) + iv(x,y)$ є аналітичною в області D. Довести, що в кожній точці цієї області виконується рівність

$$\frac{\partial u}{\partial x}\frac{\partial v}{\partial x} + \frac{\partial u}{\partial y}\frac{\partial v}{\partial y} = 0.$$

184. Нехай функція $f(z) = u(x, y)+iv(x, y)$ є аналітичною в області D. Перевірити, що сім'ї ліній $\{u(x, y) = \text{const}\}$ і $\{v(x, y) = \text{const}\}$ є ортогональними.

185. Нехай функція $f(z) = u(x, y) + iv(x, y)$ є аналітичною в області D і (s, n) — довільна пара ортогональних векторів, які мають додатну орієнтацію (поворот від вектора s до вектора n здійснюється проти годинникової стрілки). Довести, що похідні функцій u і v за напрямами s і n пов'язані між собою *умовами Коші—Рімана для довільного базису*:

$$\frac{\partial u}{\partial s} = \frac{\partial v}{\partial n}, \qquad \frac{\partial u}{\partial n} = -\frac{\partial v}{\partial s}. \tag{5.11}$$

§ 6. Геометрична інтерпретація аналітичної функції

Розглянемо відображення $w = f(z)$ площини z на площину w. Нехай функція f аналітична в точці z_0 і $f'(z_0) \neq 0$.

Модуль похідної $|f'(z_0)|$ дорівнює *коефіцієнту лінійного розтягнення* в точці z_0 при відображенні $w = f(z)$ площини z на площину w. Точніше, при $|f'(z_0)| > 1$ має місце розтягнення, при $|f'(z_0)| < 1$ — стиснення в точці z_0 при відображенні f.

Аргумент похідної $\arg f'(z_0)$ дорівнює *куту повороту* в точці z_0 при відображенні $w = f(z)$ площини w відносно площини z (куту, на який потрібно повернути дотичну в точці z_0 до довільної гладкої кривої на площині z для того, щоб отримати напрямок дотичної в точці $w_0 = f(z_0)$ до образу цієї кривої на площині w при перетворенні $w = f(z)$). Якщо $\arg f'(z_0) > 0$, то поворот відбувається проти годинникової стрілки, якщо $\arg f'(z_0) < 0$ — за годинниковою стрілкою.

Нехай функція f є аналітичною в області D. Розглянемо довільну кусково гладку криву Γ, яка лежить в D. Якщо функція f взаємно однозначно відображає Γ на криву Γ^*, тоді довжина $l(\Gamma^*)$ кривої Γ^* дорівнює

$$l(\Gamma^*) = \int_\Gamma |f'(z)| \; |\mathrm{d}z| = \int_a^b |f'(z(t))| \; |z'(t)| \mathrm{d}t, \tag{6.1}$$

де $\Gamma = \{z = z(t) \; : \; t \in [a, b] \subset \mathbb{R}\}$ — параметризація кривої Γ. Зауважимо, що перший інтеграл є звичайним криволінійним інтегралом першого роду.

Нехай функція f є аналітичною в області D і взаємно однозначно відображає D на D^*. Тоді площа $S(D^*)$ області D^* дорівнює

$$S(D^*) = \iint_D |f'(z)|^2 \, \mathrm{d}x\mathrm{d}y. \tag{6.2}$$

Таким чином, $|f'(z_0)|^2$ дорівнює *коефіцієнту розтягнення площі* (коефіцієнту спотворення площі) в точці z_0 при відображенні $w = f(z)$.

Питання взаємної однозначності відображення є суттєвим для використання наведених результатів. В прикладі 6.2 показано, що при багатозначному відображенні можна отримати декілька образів одного й того самого об'єкта (кривої, області тощо).

При дослідженні питання, чи є відображення $f : D \to D^*$ взаємно однозначним, в деяких прикладах зручно користуватися результатами прикладів 32, 160.

Приклад 6.1. $\triangleleft$ Знайти коефіцієнт розтягнення і кут повороту комплексної площини в точці $z_0 = 1 - i$ при відображеннях

$$w_1 = i(z+1)^5, \qquad w_2 = \sin^2 z.$$

$\triangleright$

Розв'язання. ◀ Спочатку зауважимо, що кожне з відображень є аналітичним в точці $1-i$, див. задачу 179.

Знайдемо похідну першого відображення в точці $1-i$:

$$w_1'|_{z=1-i} = 5i\,(z+1)^4\Big|_{z=1-i} = 5i\,(2-i)^4\,.$$

Знайдемо модуль і аргумент числа $5i\,(2-i)^4$, скориставшись властивостями модуля і аргументу комплексного числа:

$$|5i\,(2-i)^4\,| = |5i|\,(|2-i|)^4 = 5\cdot 25 = 125,$$
$$\arg\left(5i\,(2-i)^4\right) = \arg 5i + 4\arg(2-i) = \frac{\pi}{2} - 4\,\mathrm{arctg}\,\frac{1}{2} < 0.$$

Таким чином, при відображенні $w_1 = i(z+1)^5$ в точці $1-i$ комплексна площина розтягується в 125 разів і повертається на кут $\dfrac{\pi}{2} - 4\,\mathrm{arctg}\,\dfrac{1}{2}$.

Знайдемо похідну другого відображення в точці $1-i$:

$$\begin{aligned} w_2'|_{z=1-i} &= 2\sin z\cos z|_{z=1-i} = \sin 2z|_{z=1-i} = \sin(2-2i) = \\ &= \sin 2\cos(-2i) + \cos 2\sin(-2i) = \sin 2\,\mathrm{ch}\,2 - i\cos 2\,\mathrm{sh}\,2. \end{aligned}$$

В останній рівності ми скористалися результатами прикладів 109 і 110.

Знайдемо модуль і аргумент числа $\sin 2\,\mathrm{ch}\,2 - i\cos 2\,\mathrm{sh}\,2$, зауваживши, що це число лежить в першому квадранті:

$$|\sin 2\,\mathrm{ch}\,2 - i\cos 2\,\mathrm{sh}\,2| = \sqrt{\sin^2 2\,\mathrm{ch}^2\,2 + \cos^2 2\,\mathrm{sh}^2\,2} > 1,$$
$$\arg(\sin 2\,\mathrm{ch}\,2 - i\cos 2\,\mathrm{sh}\,2) = -\,\mathrm{arctg}\,(\mathrm{ctg}\,2\,\mathrm{th}2) > 0.$$

Таким чином, при відображенні $w_2 = \sin^2 z$ в точці $1-i$ комплексна площина розтягується в $\sqrt{\sin^2 2\,\mathrm{ch}^2\,2 + \cos^2 2\,\mathrm{sh}^2\,2}$ разів і повертається на кут $-\,\mathrm{arctg}\,(\mathrm{ctg}\,2\,\mathrm{th}2)$. ▶

Приклад 6.2. $\triangleleft$ Обчислити довжини образів кривих

$$\Gamma_1 = \{z(t)\ :\ z(t) = (i+1)\,t,\ t\in[0,1]\}\,,$$
$$\Gamma_2 = \{z(t)\ :\ z(t) = (i+1)\,t,\ t\in[-1,1]\}$$

при відображенні $w = f(z) = z^2$. $\triangleright$

Розв'язання. ◀ Спочатку зауважимо, що $f \in \mathcal{A}(\mathbb{C})$, див. задачу 179. Відображення $f : \Gamma_1 \to \Gamma_1^*$ (образ кривої Γ_1) є взаємно однозначним. Дійсно, при кожному значенні параметра t образом точки $(i+1)\,t$ буде точка $(i+1)^2\,t^2 = 2it^2$. Образом Γ_1 буде $\Gamma_1^* = \left\{2it^2,\ t \in [0,1]\right\}$.

За допомогою (6.1) знайдемо довжину образу кривої Γ_1:

$$l(\Gamma_1^*) = \int\limits_{\Gamma_1} |2z|\ |\mathrm{d}z| = 2\int\limits_0^1 |(i+1)t|\ \ |i+1|\mathrm{d}t = 2|i+1|^2\int\limits_0^t t\mathrm{d}t = 2.$$

Розглянемо відображення $f : \Gamma_2 \to \Gamma_2^*$ (образ кривої Γ_2). Це відображення не є однозначним, оскільки образами точок $z_1 = z(t_1) = (i+1)t_1$ і $z_2 = z(-t_1) = -(i+1)t_1$ буде одна й та сама точка $w_1 = w_2 = 2it_1^2$. Розіб'ємо контур на два, в кожному з яких функція $w = f(z)$ буде однозначною, тобто подамо Γ_2 у вигляді $\Gamma_2 = \Gamma_1 \cup \Gamma_3$, де

$$\Gamma_3 = \{z(t)\ :\ z(t) = -\,(i+1)\,t,\ t \in [0,1]\}\,.$$

Образ кривої Γ_3 дорівнює $\Gamma_3^* = \left\{2it^2,\ t \in [0,1]\right\}$, тобто співпадає з Γ_1^*. При цьому довжина $l(\Gamma_2^*) = l(\Gamma_1^*) = l(\Gamma_3^*) = 2$.

Зазначимо, що безпосереднє використання формули (6.1) дає хибну відповідь:

$$\int\limits_{\Gamma_2} |2z|\ |\mathrm{d}z| = 2\int\limits_{-1}^1 |(i+1)t|\ \ |i+1|\mathrm{d}t = 4.$$

▶

Приклад 6.3. ◁ Обчислити площі образів областей $D_1 = \Big\{\mathrm{Re}\,z \in (0,1),\ \mathrm{Im}\,z \in (0,1)\Big\}$ і $D_2 = \left\{|z| \in (1,2),\ \arg z \in \left(0, \dfrac{\pi}{3}\right)\right\}$ при відображенні $f(z) = z^3$. ▷

Розв'язання. ◀ Зауважимо, що $f \in \mathcal{A}(\mathbb{C})$, див. задачу 179. Відображення $f : D_1 \to D_1^*$ і $f : D_2 \to D_2^*$ (D_1^* і D_2^* — образи областей D_1 і D_2, відповідно) є взаємно однозначним, див. 32. Для знаходження площ областей D_1^* і D_2^* скористаємось формулою (6.2):

$$S(D_1^*) = \iint\limits_{D_1} |3z^2|^2\mathrm{d}x\mathrm{d}y = 9\iint\limits_{D_1} \left(x^2+y^2\right)^2\mathrm{d}x\mathrm{d}y = 9\int\limits_0^1 \mathrm{d}x\int\limits_0^1 \left(x^2+y^2\right)^2\mathrm{d}y = \frac{28}{5},$$

$$S(D_2^*) = \iint\limits_{D_2} |3z^2|^2\mathrm{d}x\mathrm{d}y = 9\iint\limits_{D_2} \left(x^2+y^2\right)^2\mathrm{d}x\mathrm{d}y = 9\iint\limits_{D_2} \rho^5\mathrm{d}\rho\mathrm{d}\varphi =$$

$$= 9\int\limits_1^2 \rho^5\mathrm{d}\rho\int\limits_0^{\pi/3} \mathrm{d}\varphi = \frac{63\pi}{2}.$$

При обчисленні останнього інтегралу ми скористалися тим, що якобіан переходу до полярної системи координат: $\dfrac{D(\rho,\varphi)}{D(x,y)} = \rho$. ►

В прикладах 186–191 обчислити $|f'(z)|$ та $\arg f'(z)$. Яка частина комплексної площини стискається, а яка розширюється?

186. $f(z) = z^3$.

187. $f(z) = \dfrac{1}{z^2}$.

188. $f(z) = e^{3z}$.

189. $f(z) = e^{iz} - 1$.

190. $f(z) = \dfrac{1}{z+3}$.

191. $f(z) = \dfrac{i+3z}{z+3i}$.

В прикладах 192–201 обчислити $|f'(a)|$ та $\arg f'(a)$. Стискається чи розширюється комплексна площина $\mathbb{C}$ в точці a?

192. $f(z) = \cos(5-z)$, $a = 3i+5$.

193. $f(z) = (5z-1)^2$, $a = i$.

194. $f(z) = (z-3i)^7$, $a = 1+2i$.

195. $f(z) = (z-2)^4 e^{i\pi/4}$, $a = 3+i$.

196. $f(z) = e^{iz-2}$, $a = 4-3i$.

197. $f(z) = \operatorname{tg} z$, $a = 3i-1$.

198. $f(z) = e^{z+\frac{5i}{z}}$, $a = i-2$.

199. $f(z) = \operatorname{cth}(2z+7i)$, $a = 1-4i$.

200. $f(z) = \dfrac{z^2+i}{z^2-i}$, $a = 1+2i$.

201. $f(z) = \dfrac{z}{(z+1)^2}$, $a = 3-i$.

В прикладах 202–207 обчислити довжини образів кривих Γ при зазначених відображеннях $w = f(z)$.

202. $\Gamma = \{z(t) \ : \ z(t) = it+1,\ t \in [0,1]\}$, $w = z^3$.

203. $\Gamma = \{z(t) \ : \ z(t) = t(1+2i),\ t \in [0,1]\}$, $w = z^4$.

204. $\Gamma = \{z(t) \ : \ z(t) = i+(i-1)t,\ t \in [0,1]\}$, $w = z^5$.

205. $\Gamma = \{z(t) \ : \ z(t) = it,\ t \in [0,2\pi]\}$, $w = e^z$.

206. $\Gamma = \{z(t) \ : \ z(t) = 6\pi t,\ t \in [0,1/6]\}$, $w = e^{iz}$.

207. $\Gamma = \left\{z(t) \ : \ z(t) = e^{2\pi i t},\ t \in [0,1/4]\right\}$, $w = \frac{1}{2}\left(z+\frac{1}{z}\right)$.

208. Для заданих $\alpha \in \mathbb{C}$ і $n \geq 1$ обчислити довжину образу кривої

$$\Gamma = \{z(t) \ : \ z(t) = \alpha t,\ t \in [0,1]\}$$

при відображенні $w = z^n$.

209. Для заданого $\alpha \in \mathbb{C}$ обчислити довжину образу кривої

$$\Gamma = \{z(t) \ : \ z(t) = \alpha t,\ t \in [0,1]\}$$

при відображенні $w = e^z$.

210. Для заданого $\alpha \in \mathbb{C}$ обчислити довжину образу кривої

$$\Gamma = \{z(t) \ : \ z(t) = \alpha t,\ t \in [0,1]\}$$

при відображенні $w = e^{iz}$.

В прикладах 211–216 обчислити площі образів областей D при зазначених відображеннях $w = f(z)$.

211. $D = \{z \ : \ |z| < 5, \ 0 < \arg z < \pi/4\}$, $w = z^4$.

212. $D = \{z \ : \ 1 < |z| < 2, \ \pi/3 < \arg z < 2\pi/3\}$, $w = z^5$.

213. $D = \{z \ : \ 0 < \operatorname{Re} z < 1, \ 0 < \operatorname{Im} z < \pi\}$, $w = e^{iz}$.

214. $D = \{z \ : \ \ln 2 < \operatorname{Re} z < \ln 3, \ -\pi/2 < \operatorname{Im} z < \pi/2\}$, $w = e^{2z+3i}$.

215. $D = \{z \ : \ 0 < \operatorname{Re} z < 1, \ -1 < \operatorname{Im} z < 1\}$, $w = z^5$.

216. $D = \{z \ : \ \operatorname{Re} z > 0, \ \operatorname{Im} z > 0, \ \operatorname{Re} z + \operatorname{Im} z < 1\}$, $w = 1 + iz^2$.

217. Знайти образ області $D = \{z \ : \ 1 < \operatorname{Re} z < 2, \ 0 < \operatorname{Im} z < 8\}$ при відображенні $w = e^z$. Обчислити площу образу D.

Вказівка. Зверніть увагу на те, що функція w не є однозначною в області D, тому потрібно спочатку розбити D на області однозначності.

§ 7. Гармонічні функції

Нехай D — область в $\mathbb{R}^2$. Функція $u(x, y)$, $(x, y) \in D$ називається *гармонічною* в області D, якщо

а) функція u двічі неперервно диференційовна в $D : u \in C^2(D)$,

б) функція u задовольняє рівняння Лапласа в D:

$$\Delta u = \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 u}{\partial y^2} = 0.$$

Через $\mathcal{H}(D)$ позначається множина всіх гармонічних функцій на області D.

Якщо функція $f(z) = u(x, y) + iv(x, y)$ є аналітичною в області $D : f \in \mathcal{A}(D)$, тоді її дійсна частина $u(x, y)$ та уявна частина $v(x, y)$ є гармонічними в цій області функціями: $u, v \in \mathcal{H}(D)$. Якщо $\tilde{u}(x, y)$ і $\tilde{v}(x, y)$ — дві довільні гармонічні функції, то функція $\tilde{f}(z) = \tilde{u}(x, y) + i\tilde{v}(x, y)$ не обов'язково є аналітичною функцією. Для аналітичності функції $\tilde{f}$ необхідно, щоб функції $\tilde{u}$ і $\tilde{v}$ задовольняли умови Коші—Рімана.

Функції $u(x, y)$, $v(x, y)$, $(x, y) \in D$ називаються парою спряжених гармонічних функцій (порядок функцій в парі суттєвий), якщо

а) u, v є гармонічними в області $D : u, v \in \mathcal{H}(D)$,

б) u, v задовольняють умови Коші—Рімана (5.2).

Для довільної аналітичної функції $f(z) = u(x, y) + iv(x, y)$ функції u, v є парою спряжених гармонічних функцій зв'язаних між собою умовами Коші-Рімана (5.2). За заданою дійсною частиною $u(x, y)$ функції $f(z)$ можна відновити уявну частину $v(x, y)$ з точністю до константи.

Приклад 7.1. $\triangleleft$ Показати, якщо функція $u(x,y)$ є гармонічною в однозв'язній області D, то спряжена до неї гармонічна функція $v(x,y)$ може бути подана у вигляді криволінійного інтеграла:

$$v(x,y) = \int\limits_{(x_0,y_0)}^{(x,y)} -\frac{\partial u}{\partial y}\mathrm{d}x + \frac{\partial u}{\partial x}\mathrm{d}y + c_0, \tag{7.1}$$

де c_0 — довільна дійсна стала. $\triangleright$

Розв'язання. ◀ Розглянемо функцію, що введена співвідношенням (7.1). З цієї формули випливатиме, що частинні похідні $v_x = -u_y$ та $v_y = u_x$, тобто зв'язані співвідношеннями Коші—Рімана, звідки функція $v(x,y)$ є спряженою до $u(x,y)$. ▶

За дійсною та уявною частинами ми можемо знайти явний вигляд аналітичної функції $f(z) = u(x,y) + iv(x,y)$.

На практиці зручним способом відновлення аналітичної функції за дійсною, або за уявною частинами, є *формули Гурса*:

$$f(z) = 2u\left(\frac{z+\overline{z}_0}{2}, \frac{z-\overline{z}_0}{2i}\right) - u(x_0,y_0) + ic_0, \tag{7.2}$$

$$f(z) = 2iv\left(\frac{z+\overline{z}_0}{2}, \frac{z-\overline{z}_0}{2i}\right) - iv(x_0,y_0) + c_0. \tag{7.3}$$

де c_0 — довільна дійсна стала.

Нехай дійсну і уявну частину аналітичної функції $f(z)$ подано в полярній системі координат: $f(z) = u(\rho,\varphi) + iv(\rho,\varphi)$. Тоді функції u і v є парою спряжених гармонічних функцій, зв'язаних між собою умовами Коші—Рімана в полярних координатах (5.5). При цьому функції u і v задовольняють рівняння Лапласа в полярних координатах:

$$\Delta u = \frac{\partial^2 u}{\partial \rho^2} + \frac{1}{\rho}\frac{\partial u}{\partial \rho} + \frac{1}{\rho^2}\frac{\partial^2 u}{\partial \varphi^2} = 0. \tag{7.4}$$

За заданою дійсною частиною $u(\rho,\varphi)$ функції $f(z)$ можна відновити уявну частину $v(\rho,\varphi)$ з точністю до константи.

Приклад 7.2. $\triangleleft$ Показати, якщо функція $u(\rho,\varphi)$ є гармонічною в однозв'язній області D, то спряжена до неї гармонічна функція $v(\rho,\varphi)$ може бути подана у вигляді криволінійного інтеграла:

$$v(\rho,\varphi) = \int\limits_{(\rho_0,\varphi_0)}^{(\rho,\varphi)} -\frac{1}{\rho}\frac{\partial u}{\partial \varphi}\mathrm{d}\rho + \rho\frac{\partial u}{\partial \rho}\mathrm{d}\varphi + c_0. \tag{7.5}$$

$\triangleright$

Розв'язання. ◀ Розглянемо функцію, що введена співвідношенням (7.5). З цієї формули випливатиме, що $\dfrac{\partial v}{\partial \rho} = -\dfrac{1}{\rho}\dfrac{\partial u}{\partial \varphi}$ та $\dfrac{\partial v}{\partial \varphi} = \rho\dfrac{\partial u}{\partial \rho}$, тобто зв'язані співвідношеннями Коші—Рімана (5.5), звідки функція $v(\rho,\varphi)$ є спряженою до $u(\rho,\varphi)$. ▶

Приклад 7.3. ◁ За заданою дійсною частиною $u(x,y)=\dfrac{1}{2}\ln\left(x^2+y^2\right)$ знайти аналітичну функцію $f(z)=u(x,y)+iv(x,y)$ в області $\mathbb{R}^2\setminus\{x\le 0, y=0\}$. ▷

Розв'язання. ◀

I СПОСІБ. З аналітичності функції f випливає, що функції u і v пов'язані між собою умовами Коші—Рімана. Скористаємось цим: $v_y=u_x=\dfrac{x}{x^2+y^2}$. Звідки

$$v(x,y)=\int\frac{x}{x^2+y^2}\mathrm{d}y+c(x)=\operatorname{arctg}\frac{y}{x}+c(x).$$

Невідому функцію $c(x)$ знайдемо, скориставшись другою умовою Коші—Рімана:

$$\frac{\partial v}{\partial x}=-\frac{y}{x^2+y^2}+c'(x)=-\frac{\partial u}{\partial y}=-\frac{y}{x^2+y^2},$$

звідки випливає, що $c'(x)=0$, тобто $c(x)=c_0=\mathrm{const}$. Таким чином,

$$f(z)=\frac{1}{2}\ln\left(x^2+y^2\right)+i\left(\operatorname{arctg}\frac{y}{x}+c_0\right)=\ln|z|+i\left(\arg z+c_0\right)= \\ =\ln z+ic_0. \tag{7.6}$$

II СПОСІБ. Функцію v, яка є спряженою гармонічною функцією до функції u, можна знайти за допомогою криволінійного інтегралу (7.1). При обчисленні криволінійного інтеграла (7.1) зручно подати його як суму двох дійсних інтегралів (перший інтеграл є інтегралом уздовж контуру Γ_1, другий — вздовж Γ_2, див. рис.7):

$$v(x,y)=-\int\limits_{x_0}^{x}\frac{\partial u(x,y_0)}{\partial y}\mathrm{d}x+\int\limits_{y_0}^{y}\frac{\partial u(x,y)}{\partial x}\mathrm{d}y+c_1, \tag{7.7}$$

де c_1 — стала (див. рис. 7).

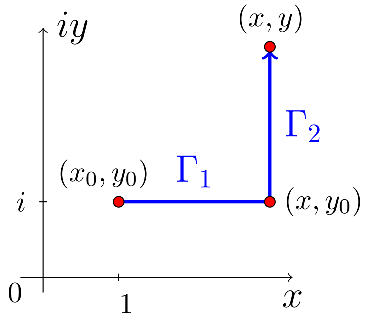

Рис. 7: До прикладу 7.3

Оберемо початкову точку $(x_0,y_0)=(1,1)$. Підставивши значення частинних похідних u_x і u_y, маємо

$$v(x,y)=-\int\limits_{1}^{x}\frac{\mathrm{d}x}{x^2+1}+x\int\limits_{1}^{y}\frac{\mathrm{d}y}{x^2+y^2}+c_1= \\ =\operatorname{arctg}\frac{y}{x}-\frac{\pi}{4}+c_1=\operatorname{arctg}\frac{y}{x}+c_0, \qquad c_0=c_1+\frac{\pi}{4}=\mathrm{const}.$$

Звідки для $f(z)=u+iv$ маємо остаточно (7.6).

III СПОСІБ. Скористаємося формулою Гурса (7.2), обравши $z_0 = i$:

$$f(z) = 2u\left(\frac{z-i}{2}, \frac{z+i}{2i}\right) - u(0,1) + ic_0 = 2\,\frac{1}{2}\ln\left(\left(\frac{z-i}{2}\right)^2 + \left(\frac{z+i}{2i}\right)^2\right) - \\ - \frac{\ln 1}{2} + ic_0 = \ln(-iz) + ic_0 = \ln z + ic_0.$$

►

Завдання для класної роботи і домашні завдання.

В прикладах 218–224 довести співвідношення.

218. Довести, якщо функція $f(z) = u(x,y) + iv(x,y) = R(x,y)e^{i\Phi(x,y)}$ є аналітичною в області D, то функції $u(x,y)$ та $v(x,y)$ є парою спряжених гармонічних функцій в цій області. Аналогічно, показати, що функції $A(x,y) = \ln R(x,y)$ та $\Phi(x,y)$ також є парою спряжених гармонічних функцій. Показати, що $R(x,y)$ не є гармонічною, взагалі кажучи.

219. Показати, якщо функція $v(x,y)$ є гармонічною в однозв'язній області D, то спряжена до неї гармонічна функція $u(x,y)$ може бути подана у вигляді криволінійного інтегралу:

$$u(x,y) = \int\limits_{(x_0,y_0)}^{(x,y)} \frac{\partial v}{\partial y}\mathrm{d}x - \frac{\partial v}{\partial x}\mathrm{d}y \ + c_0. \tag{7.8}$$

220. Показати, якщо функція $v(\rho,\varphi)$ є гармонічною в однозв'язній області D, то спряжена до неї гармонічна функція $u(\rho,\varphi)$ може бути подана у вигляді криволінійного інтеграла:

$$u(\rho,\varphi) = \int\limits_{(\rho_0,\varphi_0)}^{(\rho,\varphi)} \frac{1}{\rho}\frac{\partial v}{\partial \varphi}\mathrm{d}\rho - \rho\frac{\partial v}{\partial \rho}\mathrm{d}\varphi + c_0. \tag{7.9}$$

221. Показати, якщо функція $A(x,y) = \ln R(x,y)$ є гармонічною в однозв'язній області D, то гармонічна функція $\Phi(x,y)$, яка є аргументом аналітичної функції $f(z) = R(x,y)e^{i\Phi(x,y)}$ може бути подана у вигляді:

$$\begin{aligned}\Phi(x,y) &= \int\limits_{(x_0,y_0)}^{(x,y)} -\frac{1}{R}\frac{\partial R}{\partial y}\mathrm{d}x + \frac{1}{R}\frac{\partial R}{\partial x}\mathrm{d}y + c_0 = \\ &= \int\limits_{(x_0,y_0)}^{(x,y)} -\frac{\partial A}{\partial y}\mathrm{d}x + \frac{\partial A}{\partial x}\mathrm{d}y + c_0.\end{aligned} \tag{7.10}$$

222. Показати, якщо функція $\Phi(x,y)$ є гармонічною в однозв'язній області D, то функція $R(x,y)$, яка є модулем аналітичної функції $f(z) = R(x,y)e^{i\Phi(x,y)}$ може бути подана у вигляді:

$$R(x,y) = c_0 \exp\left\{ \int\limits_{(x_0,y_0)}^{(x,y)} \frac{\partial\Phi}{\partial y}\mathrm{d}x - \frac{\partial\Phi}{\partial x}\mathrm{d}y \right\}, \tag{7.11}$$

де c_0 — довільна додатна стала.

223. Показати, якщо функція $A(\rho,\varphi) = \ln R(\rho,\varphi)$ є гармонічною в однозв'язній області D, то гармонічна функція $\Phi(\rho,\varphi)$, яка є аргументом аналітичної функції $f(z) = R(\rho,\varphi)e^{i\Phi(\rho,\varphi)}$ може бути подана у вигляді:

$$\begin{aligned} \Phi(\rho,\varphi) &= \int\limits_{(\rho_0,\varphi_0)}^{(\rho,\varphi)} -\frac{1}{\rho R}\frac{\partial R}{\partial\varphi}\mathrm{d}\rho + \frac{\rho}{R}\frac{\partial R}{\partial\rho}\mathrm{d}\varphi + c_0 = \\ &= \int\limits_{(\rho_0,\varphi_0)}^{(\rho,\varphi)} -\frac{1}{\rho}\frac{\partial A}{\partial\varphi}\mathrm{d}\rho + \rho\frac{\partial A}{\partial\rho}\mathrm{d}\varphi + c_0. \end{aligned} \tag{7.12}$$

224. Показати, якщо функція $\Phi(\rho,\varphi)$ є гармонічною в однозв'язній області D, то функція $R(\rho,\varphi)$, яка є модулем аналітичної функції $f(z) = R(\rho,\varphi)e^{i\Phi(\rho,\varphi)}$ може бути подана у вигляді:

$$R(\rho,\varphi) = c_0 \exp\left\{ \int\limits_{(\rho_0,\varphi_0)}^{(\rho,\varphi)} \frac{1}{\rho}\frac{\partial\Phi}{\partial\varphi}\mathrm{d}\rho - \rho\frac{\partial\Phi}{\partial\rho}\mathrm{d}\varphi \right\}, \tag{7.13}$$

де c_0 — довільна додатна стала.

В прикладах 225–232 відновити аналітичну функцію $f(z)$ за відомою дійсною $u(x,y)$ або уявною частиною $v(x,y)$ та значенням $f(z_0)$, див. (7.2), (7.3).

225. $u(x,y) = e^x\left[(x+1)\cos y - y\sin y\right], \quad f(-1) = 0.$

226. $u(x,y) = \dfrac{2x}{x^2+(y-1)^2}, \quad f(i-1) = -2.$

227. $u(x,y) = \dfrac{x}{2}\ln\left(x^2+y^2\right) - y\operatorname{arctg}\dfrac{y}{x}, \quad f(1) = 0.$

228. $u(x,y) = e^{x^3-3xy^2}\cos\left(3x^2y - y^3\right), \quad f(0) = 1.$

229. $v(x,y) = \sin x \operatorname{sh} y, \quad f(i\pi) = -\operatorname{ch}\pi.$

230. $v(x,y) = y\operatorname{sh}x\cos y + x\operatorname{ch}x\sin y, \quad f(0) = 0.$

231. $v(x,y) = y - \dfrac{y}{x^2+y^2}, \quad f(i) = 0.$

232. $v(x,y) = \operatorname{arctg} \dfrac{y-5}{x-4}$, $\quad f(5+5i) = 0$.

В прикладах 233–240 перевірити умову гармонічності функції $u(x,y)$. Якщо $u(x,y)$ є гармонічною, то вважати її дійсною частиною аналітичної функції $f(z)$. Знайти уявну частину $v(x,y)$ аналітичної функції $f(z)$ і саму аналітичну функцію $f(z)$.

233. $u(x,y) = 2xy + x$.
234. $u(x,y) = x^2 - y^2 - 2y - 1$.
235. $u(x,y) = 3x^2 - 3y^2 - 3x^2y + y^3 + 3y - 1$.
236. $u(x,y) = \cos x \operatorname{ch}(y-1)$.
237. $u(x,y) = x/(x^2 + y^2)$.
238. $u(x,y) = 3x + x^2 - y^2$.
239. $u(x,y) = \exp(x^2 - y^2)\cos(2xy)$.
240. $u(x,y) = e^{xy}\cos\left(\frac{x^2-y^2}{2}\right)$.

В прикладах 241–248 перевірити умову гармонічності функції $v(x,y)$. Якщо $v(x,y)$ гармонічна, то вважати її уявною частиною аналітичної функції $f(z)$. Знайти дійсну частину $u(x,y)$ аналітичної функції $f(z)$ і саму аналітичну функцію $f(z)$.

241. $v(x,y) = 4x^2 + 6xy - 4y^2$.
242. $v(x,y) = 2x^3 + 3x^2y - 6xy^2 - y^3$.
243. $v(x,y) = e^x(x\sin y + y\cos y)$.
244. $v(x,y) = x\operatorname{sh} x \sin y + y\operatorname{ch} x \cos y$.
245. $v(x,y) = \cos(x-y)\operatorname{sh}(x+y)$.
246. $v(x,y) = \frac{x}{x^2+(y+1)^2}$.
247. $v(x,y) = e^{-2x(y-1)}\sin(x^2 - y^2 + 2y)$.
248. $v(x,y) = e^{-2y}\sin(2x+1)$.

В прикладах 249–256 перевірити умову гармонічності функції $u(\rho,\varphi)$. Якщо $u(\rho,\varphi)$ гармонічна, то вважати її дійсною частиною аналітичної функції $f(z)$. Знайти уявну частину $v(\rho,\varphi)$ аналітичної функції $f(z)$ і саму аналітичну функцію $f(z)$.

249. $u(\rho,\varphi) = \rho^2\cos 2\varphi + \rho\sin\varphi + 1$.
250. $u(\rho,\varphi) = \dfrac{7\cos\varphi}{\rho} - \rho\sin\varphi$.
251. $u(\rho,\varphi) = \rho\exp(\rho\cos\varphi)\cos(\varphi + \rho\sin\varphi)$.
252. $u(\rho,\varphi) = \varphi + \ln\rho$.
253. $u(\rho,\varphi) = \dfrac{2\sin 3\varphi + \cos 3\varphi}{\rho^3}$.
254. $u(\rho,\varphi) = \rho\ln\rho\cos\varphi - \rho\varphi\sin\varphi$.
255. $u(\rho,\varphi) = -\rho^n\sin n\varphi$, $n\in\mathbb{N}$.
256. $u(\rho,\varphi) = \rho^3(2\cos 3\varphi - \sin 3\varphi)$.

В прикладах 257–264 перевірити умову гармонічності функції $v(\rho,\varphi)$. Якщо $v(\rho,\varphi)$ гармонічна, то вважати її уявною частиною аналітичної функції $f(z)$. Знайти дійсну частину $u(\rho,\varphi)$ аналітичної функції $f(z)$ і саму аналітичну функцію $f(z)$.

257. $v(\rho,\varphi) = (\rho + 1/\rho)\cos\varphi$.
258. $v(\rho,\varphi) = \rho\cos\varphi - \varphi$.
259. $v(\rho,\varphi) = \rho(\sin\varphi + 2\cos\varphi)$.
260. $v(\rho,\varphi) = \rho^2(\cos 2\varphi - \sin 2\varphi)$.
261. $v(\rho,\varphi) = e^{-\rho\sin\varphi}\cos(\rho\cos\varphi)$.
262. $v(\rho,\varphi) = \dfrac{2\cos\varphi - 3\sin\varphi}{\rho}$.
263. $v(\rho,\varphi) = \dfrac{\cos n\varphi - n\sin n\varphi}{n\rho^n}$, $n\in$

$\mathbb{N}$.

264. $v(\rho,\varphi) = e^{\rho\cos\varphi}\big[\sin(\rho\sin\varphi) - \cos(\rho\sin\varphi)\big]$.

В прикладах 265–272 перевірити умову гармонічності функції $A(x,y)$. Якщо $A(x,y)$ гармонічна, то вважати функцію $R(x,y) = \exp[A(x,y)]$ модулем $|f(z)|$ аналітичної функції $f(z)$. Знайти аргумент $\arg f(z) = \Phi(x,y)$ аналітичної функції $f(z)$ і саму функцію $f(z)$.

265. $A(x,y) = 7x - 3y$.

266. $A(x,y) = \dfrac{x+y}{x^2+y^2}$.

267. $A(x,y) = \ln\big[4x^2 + (2y+1)^2\big]$.

268. $A(x,y) = e^{x-y}\cos(x+y)$.

269. $A(x,y) = e^x(x\sin y + y\cos y)$.

270. $A(x,y) = 3xy + 2\ln(x^2+y^2)$.

271. $A(x,y) = \ln(x^2+y^2) + \ln(x^2+y^2+2x+1)$.

272. $A(x,y) = n\ln(x^2+y^2) + m(x-y)$, $m,n\in\mathbb{N}$.

В прикладах 273–280 перевірити умову гармонічності функції $\Phi(x,y)$. Якщо $\Phi(x,y)$ гармонічна, то вважати її аргументом $\arg f(z)$ аналітичної функції $f(z)$. Знайти модуль $|f(z)| = R(x,y)$ аналітичної функції $f(z)$ і саму функцію $f(z)$.

273. $\Phi(x,y) = 2x + 3y$.

274. $\Phi(x,y) = 3xy - x + 2y$.

275. $\Phi(x,y) = e^y\sin x$.

276. $\Phi(x,y) = 3x^2y - y^3$.

277. $\Phi(x,y) = 6\,\mathrm{arctg}\,\dfrac{2y+1}{2x}$.

278. $\Phi(x,y) = \dfrac{x^2-y^2}{(x^2+y^2)^2}$.

279. $\Phi(x,y) = \ln\big[(x+2)^2 + (y+3)^2\big]$.

280. $\Phi(x,y) = e^{x^2-y^2}\big[x\sin(2xy) + y\cos(2xy)\big]$.

В прикладах 281–288 перевірити умову гармонічності функції $A(\rho,\varphi)$. Якщо вона гармонічна, то вважати функцію $R(\rho,\varphi) = \exp(A(\rho,\varphi))$ модулем $|f(z)|$ аналітичної функції $f(z)$. Знайти аргумент $\arg f(z) = \Phi(\rho,\varphi)$ аналітичної функції $f(z)$ і саму функцію $f(z)$.

281. $A(\rho,\varphi) = \ln 5 - 7\ln\rho$

282. $A(\rho,\varphi) = \rho^2\cos 2\varphi$.

283. $A(\rho,\varphi) = \dfrac{\cos\varphi + \sin\varphi}{\rho}$.

284. $A(\rho,\varphi) = \rho\cos\varphi + \ln\rho$.

285. $A(\rho,\varphi) = e^{\rho\cos\varphi}\sin(\rho\sin\varphi)$

286. $A(\rho,\varphi) = \rho^3\cos 3\varphi + 3\rho^2\cos 2\varphi + 3\rho\cos\varphi + 1$.

287. $A(\rho,\varphi) = \ln\Big[(\ln\rho)^2 + \varphi^2\Big]$.

288. $A(\rho,\varphi) = \dfrac{n\sin m\varphi}{\rho^m}$, $n,m\in\mathbb{N}$

В прикладах 289–296 перевірити умову гармонічності функції $\Phi(\rho,\varphi)$. Якщо $\Phi(\rho,\varphi)$ гармонічна, то вважати її аргументом $\arg f(z)$ аналітичної функції $f(z)$. Знайти модуль $|f(z)| = R(\rho,\varphi)$ аналітичної функції $f(z)$ і саму функцію $f(z)$.

289. $\Phi(\rho,\varphi) = \varphi + \rho\cos\varphi$.

290. $\Phi(\rho,\varphi) = 3\rho\sin\varphi + 5\ln\rho$.

291. $\Phi(\rho,\varphi) = \rho^2\sin 2\varphi + 2\rho\cos\varphi$.

292. $\Phi(\rho,\varphi) = \rho^n\sin n\varphi$, $n\in\mathbb{N}$.

293. $\Phi(\rho, \varphi) = \sin(\rho \sin \varphi) e^{\rho \cos \varphi}$.
294. $\Phi(\rho, \varphi) = \varphi^2 - \ln^2 \rho$.
295. $\Phi(\rho, \varphi) = n \operatorname{arctg} \left(\dfrac{\varphi}{\ln \rho} \right)$, $n \in \mathbb{N}$.
296. $\Phi(\rho, \varphi) = e^{-\rho \sin \varphi} \big[\cos(\varphi_0 - \rho \cos \varphi) + \sin(\varphi_0 - \rho \cos \varphi) \big]$, $\varphi_0 \in \mathbb{R}$.

§ 8. Інтеграл від функції комплексної змінної

Нехай на $D \subset \mathbb{C}$ задана однозначна неперервна функція $f(z), z \in D$, і Γ — це деяка кусково-гладка орієнтована жорданова крива в D. Позначимо

$$z = x + iy, \quad f(z) = u(x, y) + iv(x, y), \quad (x, y) \in D,$$

де $u(x, y), v(x, y)$ — дійсні функціі змінних x і y, дійсна та уявна частини функції $f(z)$.

Обчислення *інтеграла* $\int_\Gamma f(z) \mathrm{d}z$ вздовж кривої Γ зводиться до обчислення звичайних криволінійних інтегралів другого роду функції дійсної змінної, а саме,

$$\begin{aligned} \int\limits_\Gamma f(z) \mathrm{d}z &= \int\limits_\Gamma \left[u(x, y) + iv(x, y) \right] (\mathrm{d}x + i \mathrm{d}y) = \\ &= \int\limits_\Gamma u(x, y) \mathrm{d}x - v(x, y) \mathrm{d}y + i \int\limits_\Gamma u(x, y) \mathrm{d}y + v(x, y) \mathrm{d}x. \end{aligned} \tag{8.1}$$

Виявляється, що для неаналітичної функції інтеграл $\int\limits_\Gamma f(z) \mathrm{d}z$ залежить від шляху інтегрування Γ.

Обчислення інтеграла $\int\limits_\Gamma f(z) \left| \mathrm{d}z \right|$ зводиться до обчислення звичайних криволінійних інтегралів першого роду функцій дійсних змінних, а саме,

$$\int\limits_\Gamma f(z) \left| \mathrm{d}z \right| = \int\limits_\Gamma u(x, y) \mathrm{d}l + i \int\limits_\Gamma v(x, y) \mathrm{d}l. \tag{8.2}$$

Якщо крива Γ задана параметрично

$$\Gamma = \left\{ z(t) \ : \ z(t) = x(t) + iy(t), \ t \in [a, b] \right\},$$

тоді

$$\int\limits_{\Gamma} f(z)\mathrm{d}z = \int\limits_a^b f\left(z(t)\right) z'(t)\mathrm{d}t = \int\limits_a^b f\left(x(t)+iy(t)\right)\left(x'(t)+iy'(t)\right)\mathrm{d}t, \tag{8.3}$$

$$\int\limits_{\Gamma} f(z)\left|\mathrm{d}z\right| = \int\limits_a^b f\left(z(t)\right)\left|z'(t)\right|\mathrm{d}t =$$

$$= \int\limits_a^b f\left(x(t)+iy(t)\right)\sqrt{(x'(t))^2+(y'(t))^2}\mathrm{d}t. \tag{8.4}$$

В частинному випадку, коли Γ — це відрізок з початком в точці $z_1 = x_1 + iy_1$ і кінцем в точці $z_2 = x_2 + iy_2$, тоді зручно використовувати таку параметризацію

$$\begin{aligned}\Gamma = \{z(t)\ :\ z(t) &= (1-t)z_1 + tz_2 = \\ &= (1-t)x_1 + tx_2 + i\left((1-t)y_1 + ty_2\right),\ t\in[0,1]\}.\end{aligned} \tag{8.5}$$

Якщо Γ — це коло з центром в точці $z_0 = x_0 + iy_0$ і радіуса R (позначення $\Gamma = \{z\ :\ |z-z_0| = R\}$), тоді зручно використовувати таку параметризацію

$$\Gamma = \left\{z(t)\ :\ z(t) = z_0 + Re^{it} = x_0 + R\cos t + i\left(y_0 + R\sin t\right),\ t\in[0,2\pi)\right\}. \tag{8.6}$$

Наведемо деякі властивості інтеграла (8.1) у випадку аналітичної підінтегральної функції $f\in\mathcal{A}(D)$.

Згідно з інтегральною теоремою Коші інтеграл від аналітичної функції по замкненому контуру, що належить області аналітичності, дорівнює нулеві:

$$\int\limits_{\Gamma} f(z)\mathrm{d}z = 0, \quad \text{якщо } f(z)\in\mathcal{A}(D),\ \Gamma\subset D. \tag{8.7}$$

Як наслідок, інтеграл від аналітичної функції не залежить від шляху інтегрування, тобто для будь-яких кривих Γ_k, що належать області D та мають спільні кінці:

$$\Gamma_k = \{z(t)\ :\ t\in[0,1], z(0) = z_1, z(1) = z_2\}\subset D, \tag{8.8}$$

інтеграл приймає одне й те саме значення:

$$\int\limits_{\Gamma_k} f(z)\mathrm{d}z = \int\limits_{z_1}^{z_2} f(z)\mathrm{d}z. \tag{8.9}$$

Для функції $f(z)$, яка є аналітичною в однозв'язній області D, має місце формула Ньютона—Лейбніца:

$$\int\limits_{z_1}^{z_2} f(z)\mathrm{d}z = \Phi(z)\Big|_{z_1}^{z_2} = \Phi(z_2) - \Phi(z_1), \tag{8.10}$$

тут $\Phi(z)$ — довільна первісна функції $f(z)$, тобто $\Phi'(z) = f(z)$ в області D.

Якщо $f(z)$ і $g(z)$ є аналітичними в однозв'язній області D, тоді має місце формула інтегрування частинами:

$$\int_{z_1}^{z_2} f(z)g'(z)\mathrm{d}z = [f(z)g(z)]\Big|_{z_1}^{z_2} - \int_{z_1}^{z_2} g(z)f'(z)\mathrm{d}z \tag{8.11}$$

для довільних $z_1, z_2 \in D$.

Заміна змінних в інтегралах від функції комплексної змінної відбувається аналогічно випадку функції дійсної змінної. Нехай аналітична функція $z = g(w)$ відображає взаємно однозначно контур Γ_1 в w-площині на контур Γ в z-площині. Тоді

$$\int_{\Gamma} f(z)\mathrm{d}z = \int_{\Gamma_1} f[g(w)]g'(w)\mathrm{d}w.$$

При обчисленні інтегралів від багатозначних функції будемо виділяти вітку цієї функції. Це можна зробити, наприклад, завдавши значення багатозначної функції в деякій точці контуру інтегрування.

Зауваження. В усіх задачах, де контур Γ замкнений, вважаємо, що обхід контуру відбувається проти годинникової стрілки.

Приклад 8.1. $\triangleleft$ Обчислити інтеграл

$$I_k = \int_{\Gamma_k} (2\bar{z} - \operatorname{Im} z + 1)\, \mathrm{d}z, \quad k = 1, 2, 3,$$

якщо

а) Γ_1 — це відрізок, який з'єднує точки $z_1 = 0$ і $z_2 = 1 - 2i$;

б) Γ_2 — це частина параболи, яка з'єднує точки z_1 і z_2, за умови, що задана парабола має вершину в точці z_1 і є симетричною відносно уявної осі;

в) Γ_3 — це ламана $z_1 z_3 z_2$, де $z_3 = 1$.

$\triangleright$

Розв'язання. ◀

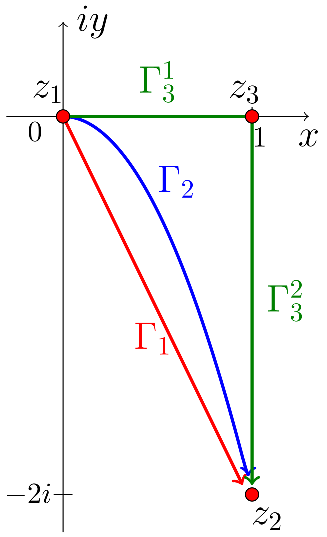

Рис. 8: До прикладу 8.1

Кожна з кривих Γ_1, Γ_2 або Γ_3 — це лінія, яка з'єднує точки $z_1 = 0$ і $z_2 = 1 - 2i$ по різних траєкторіях. Оскільки підінтегральна функція не є аналітичною, інтеграл залежить від шляху інтегрування, і природно очікувати в кожній ситуації різні відповіді.

а) Параметризуємо Γ_1 аналогічно до (8.5):

$$\Gamma_1 = \{z(t)\ :\ z(t) = (1-2i)\,t, \quad t \in [0,1]\}\,.$$

Тоді $\mathrm{d}z = (1-2i)\,\mathrm{d}t$,

$$2\bar{z} - \operatorname{Im} z + 1 = 2\,(1+2i)\,t + 2t + 1 = 4\,(1+i)\,t + 1,$$

де при знаходженні останнього виразу ми скористалися тим, що параметр t є дійсним.

Обчислимо інтеграл, див. (8.3):

$$I_1 = \int\limits_{\Gamma_1} (2\bar{z} - \operatorname{Im} z + 1)\,\mathrm{d}z = (1-2i)\int\limits_0^1 (4\,(1+i)\,t + 1)\,\mathrm{d}t =$$

$$= (1-2i)\left(2\,(1+i)\,t^2 + t\right)\Big|_0^1 = (1-2i)\,(2\,(1+i)+1) = 7 - 4i.$$

б) Параметризуємо Γ_2 :

$$\Gamma_2 = \left\{ z(t)\ :\ z(t) = x(t) + iy(t) = \left| \begin{matrix} x(t) = t, \\ y(t) = -2t^2 \end{matrix} \right| = t - 2t^2 i, \quad t \in [0,1] \right\}.$$

Тоді $\mathrm{d}z = (1 - 4ti)\,\mathrm{d}t$,

$$2\bar{z} - \operatorname{Im} z + 1 = 2\left(t + 2t^2 i\right)t + 2t^2 + 1 = (2+4i)\,t^2 + 2t + 1,$$

при знаходженні останнього виразу, ми скористалися тим, що параметр t — дійсний.

Обчислимо інтеграл, див. (8.3):

$$I_2 = \int\limits_{\Gamma_2} (2\bar{z} - \operatorname{Im} z + 1)\,\mathrm{d}z = \int\limits_0^1 \left((2+4i)\,t^2 + 2t + 1\right)(1-4ti)\,\mathrm{d}t =$$

$$= \int\limits_0^1 \left((16-8i)\,t^3 + (2-4i)\,t^2 + (2-4i)\,t + 1\right)\mathrm{d}t =$$

$$= \left((4-2i)\,t^4 + \frac{2-4i}{3}t^3 + (1-2i)\,t^2 + t\right)\Bigg|_0^1 = \frac{20}{3} - \frac{16}{3}i.$$

в) Позначимо через Γ_3^1 відрізок $z_1 z_3$, через Γ_3^2 — відрізок $z_3 z_2$ (див. рис. 8).

Ламана Γ_3 є об'єднанням цих відрізків $\Gamma_3 = \Gamma_3^1 \bigcup \Gamma_3^2$ і

$$I_3 = \int\limits_{\Gamma_3^1} (2\bar z - \operatorname{Im} z + 1)\, \mathrm{d}z + \int\limits_{\Gamma_3^2} (2\bar z - \operatorname{Im} z + 1)\, \mathrm{d}z.$$

Параметризуємо Γ_3^1 аналогічно (8.5):

$$\Gamma_3^1 = \{z(t)\ :\ z(t) = t, \quad t \in [0,1]\}.$$
Тоді $\mathrm{d}z = \mathrm{d}t, \qquad 2\bar z - \operatorname{Im} z + 1 = 2t + 1.$

Параметризуємо Γ_3^2 аналогічно (8.5):

$$\Gamma_3^2 = \{z(t)\ :\ z(t) = 1 - 2ti, \quad t \in [0,1]\}.$$
Тоді $\mathrm{d}z = -2i\mathrm{d}t, \quad 2\bar z - \operatorname{Im} z + 1 = 2(1 + 2it) + 2t + 1 = (2 + 4i)\, t + 3.$

Обчислимо інтеграл, див. (8.3):

$$I_3 = \int\limits_0^1 (2t + 1)\, \mathrm{d}t - 2i \int\limits_0^1 ((2 + 4i)\, t + 3)\, \mathrm{d}t =$$
$$= \left(t^2 + t\right)\Big|_0^1 - 2i\left((1 + 2i)\, t^2 + 3t\right)\Big|_0^1 = 6 - 8i.$$

►

Приклад 8.2. ◁ Обчислити інтеграл

$$I = \int\limits_\Gamma \left(z^3 - z\bar z^2\right) \mathrm{d}z,$$

якщо $\Gamma = \left\{z\ :\ |z| = 1, -\dfrac{\pi}{2} \le \arg z \le \dfrac{\pi}{2}\right\}$. ▷

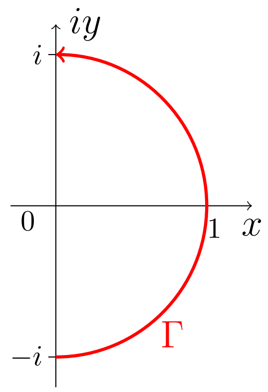

Рис. 9: До прикладу 8.2

Розв'язання. ◄ Зауважимо, що підінтегральна функція не є аналітичною, інтеграл залежить від шляху інтегрування.

Параметризуємо Γ аналогічно (8.6):

$$\Gamma = \left\{z(t)\ :\ z(t) = e^{it}, \quad t \in \left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right]\right\}.$$
Тоді $\mathrm{d}z = ie^{it}\mathrm{d}t, \qquad z^3 - z\bar z^2 = e^{3it} - e^{it}e^{-2it} = e^{3it} - e^{-it}.$

Обчислимо інтеграл, див. (8.3):

$$I = \int\limits_{\Gamma} \left(z^3 - z\bar{z}^2\right) \mathrm{d}z = i \int\limits_{-\pi/2}^{\pi/2} \left(e^{3it} - e^{-it}\right) e^{it} \mathrm{d}t = i \int\limits_{-\pi/2}^{\pi/2} \left(e^{4it} - 1\right) \mathrm{d}t =$$
$$= i \left(\frac{e^{4it}}{4i} - t \right) \Bigg|_{-\pi/2}^{\pi/2} = -i\pi.$$

►

Приклад 8.3. ◁ Обчислити інтеграл

$$I = \int\limits_{\Gamma} \cos\bar{z} \left|\mathrm{d}z\right|,$$

якщо Γ — це відрізок, який з'єднує точки $z_1 = i\pi$ і $z_2 = -2\pi - i\pi$. ▷

Розв'язання. ◄

Цей інтеграл визначається формулою (8.2). Параметризуємо Γ аналогічно (8.5):

$$\Gamma = \left\{ z(t) \ : \ z(t) = \pi i + (-2\pi - 2\pi i)\, t, \quad t \in [0, 1] \right\}.$$

Тоді $|\mathrm{d}z| = |-2\pi - 2\pi i|\, \mathrm{d}t = 2\pi\sqrt{2}\mathrm{d}t$,
$\bar{z} = -\pi i + (-2\pi + 2\pi i)\, t$.

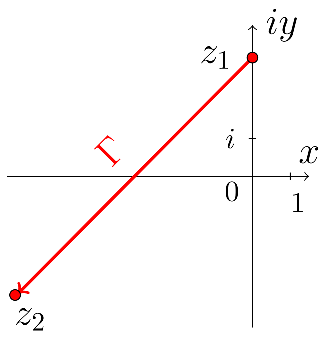

Рис. 10: До прикладу 8.3

Обчислимо інтеграл, див. (8.4):

$$I = \int\limits_{\Gamma} \cos\bar{z} \left|\mathrm{d}z\right| = 2\pi\sqrt{2} \int\limits_{0}^{1} \cos\left(-\pi i + (-2\pi + 2\pi i)\, t\right) \mathrm{d}t =$$
$$= \frac{2\pi\sqrt{2}}{-2\pi + 2\pi i} \sin\left(-\pi i + (-2\pi + 2\pi i)\, t\right) \Big|_{0}^{1} = \frac{\sqrt{2}}{i-1} \left(\sin\left(\pi i - 2\pi\right) + \sin \pi i\right) =$$
$$= \frac{\sqrt{2}\,(-i-1)}{2} \cdot 2\sin\pi i = \sqrt{2}\,(-i-1)\, i \operatorname{sh}\pi = \sqrt{2} \operatorname{sh}\pi(1-i).$$

►

Приклад 8.4. ◁ Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k} \left(z^2 + \sin^2 z\right) \mathrm{d}z, \quad k = 1, 2, 3,$$

якщо

а) $\Gamma_1 = \{z \ : \ |z| = 1\}$;

б) Γ_2 — це відрізок, який з'єднує точки $z_1 = -1$ і $z_2 = i$;

в) $\Gamma_3 = \left\{z \ : \ |z| = 1, -\pi \le \arg z \le \frac{\pi}{2}\right\}$.

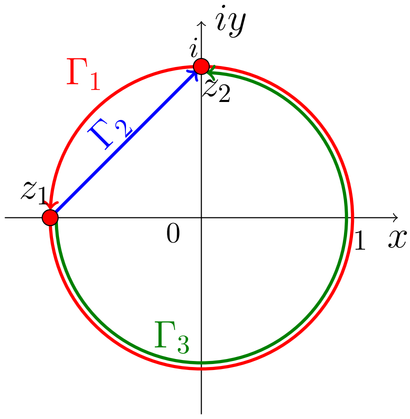

Рис. 11: До прикладу 8.4

▷

Розв'язання. ◀ Зауважимо, що підінтегральна функція $f(z) = z^2 + \sin^2 z$ всюди є аналітичною $f \in \mathcal{A}(\mathbb{C})$ (див. задачу 179).

а) Оскільки Γ_1 — це замкнена крива, а підінтегральна фукція є аналітичною, то за інтегральною теоремою Коші, див. (8.7), випливає, що

$$I_1 = \int\limits_{\Gamma_1} \left(z^2 + \sin^2 z\right) \mathrm{d}z = 0.$$

б) Застосуємо формулу Ньютона—Лейбніца (8.10):

$$I_2 = \int\limits_{\Gamma_2} \left(z^2 + \sin^2 z\right) \mathrm{d}z = \int\limits_{-1}^{i} \left(z^2 + \sin^2 z\right) \mathrm{d}z = \int\limits_{-1}^{i} \left(z^2 + \frac{1 - \cos 2z}{2}\right) \mathrm{d}z =$$
$$= \left(\frac{z^3}{3} + \frac{z}{2} - \frac{\sin 2z}{4}\right)\Bigg|_{-1}^{i} = -\frac{i}{3} + \frac{i}{2} - \frac{\sin 2i}{4} - \left(-\frac{1}{3} - \frac{1}{2} + \frac{\sin 2}{4}\right) =$$
$$= \frac{5}{6} + \frac{\sin 2}{4} + i\left(\frac{1}{6} - \frac{\operatorname{sh} 2}{4}\right).$$

в) Криві Γ_2 і Γ_3 мають однакові початки і кінці, а підінтегральна фукція є аналітичною, тому інтеграл не залежить від шляху інтегрування, див. (8.9), звідки

$$I_3 = I_2 = \frac{5}{6} + \frac{\sin 2}{4} + i\left(\frac{1}{6} - \frac{\operatorname{sh} 2}{4}\right).$$

▶

Приклад 8.5. ◁ Обчислити інтеграл

$$I = \int\limits_{\Gamma} z e^z \mathrm{d}z,$$

якщо Γ — це деякий кусково-гладкий контур, який з'єднує точки $z_1 = i\pi$ і $z_2 = \pi$. ▷

Розв'язання. ◀ Зауважимо, що підінтегральна функція $f(z) = ze^z$ всюди є аналітичною $f \in \mathcal{A}(\mathbb{C})$, тому можна застосувати формулу (8.11) інтегрування частинами:

$$I = \int_\Gamma ze^z \mathrm{d}z = \int_{i\pi}^{\pi} ze^z \mathrm{d}z = (ze^z)\Big|_{i\pi}^{\pi} - \int_{\pi i}^{\pi} e^z \mathrm{d}z =$$
$$= \pi e^\pi - i\pi e^{i\pi} - e^z\Big|_{i\pi}^{\pi} = \pi e^\pi + i\pi - e^\pi - 1 =$$
$$= e^\pi(\pi - 1) - 1 + i\pi.$$

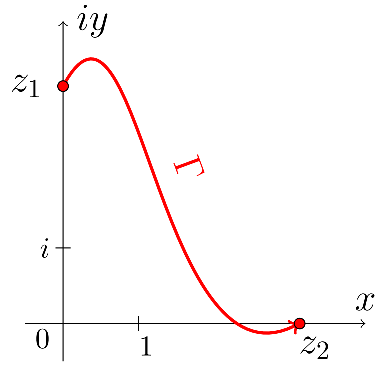

Рис. 12: До прикладу 8.5

▶

Приклад 8.6. ◁ Обчислити інтеграл

$$I = \int_\Gamma \frac{\mathrm{d}z}{\sqrt{z}},$$

якщо $\Gamma = \left\{|z| = 4, -\dfrac{\pi}{2} \le \arg z \le \dfrac{\pi}{2}\right\}$, за умови $\sqrt{4} = -2$. ▷

Розв'язання. ◀ Параметризуємо Γ аналогічно (8.6):

$$\Gamma = \left\{z(t) = 4e^{it}, \quad t \in \left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right]\right\}.$$

Тоді $\quad \mathrm{d}z = 4ie^{it}\mathrm{d}t, \qquad \dfrac{1}{\sqrt{z}} = \dfrac{1}{2e^{i(t+2\pi k)/2}}, \quad k = 0, 1.$

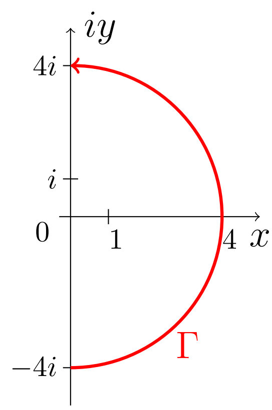

Рис. 13: До прикладу 8.6

Підінтегральна функція $f(z) = \dfrac{1}{\sqrt{z}}$ є багатозначною. Інтегрувати будемо ту вітку, яка визначається умовою

$$\sqrt{4} = \sqrt{4e^{i\cdot 2\pi k}} = 2e^{i\pi k} = -2,$$

звідки $k = 1$.

Обчислимо інтеграл, див. (8.3):

$$I = \int_\Gamma \frac{\mathrm{d}z}{\sqrt{z}} = 4i \int_{-\pi/2}^{\pi/2} \frac{e^{it}\mathrm{d}t}{2e^{i(t+2\pi)/2}} = 2ie^{-i\pi} \int_{-\pi/2}^{\pi/2} e^{it/2}\mathrm{d}t =$$

$$= -2i\left(\frac{2}{i}e^{it/2}\right)\Bigg|_{-\pi/2}^{\pi/2} = -4\left(e^{i\pi/4} - e^{-i\pi/4}\right) = -4 \cdot 2i \sin\frac{\pi}{4} = -4\sqrt{2}i.$$

▶

Приклад 8.7. ◁ Обчислити інтеграл

$$I = \int_\Gamma z^2 \operatorname{Ln} z \mathrm{d}z,$$

якщо $\Gamma = \{z \ : \ |z| = 1\}$, за умови $\mathrm{Ln}(-1) = -i\pi$. ▷

Розв'язання. ◀ Параметризуємо Γ аналогічно (8.6):

$$\Gamma = \left\{z(t) \ : \ z(t) = e^{it}, \quad t \in [-\pi, \pi]\right\}.$$

Тоді $\mathrm{d}z = ie^{it}\mathrm{d}t, \qquad z^2 \,\mathrm{Ln}\, z = e^{2it} i\,(t + 2\pi k)\,, \quad k \in \mathbb{Z}.$

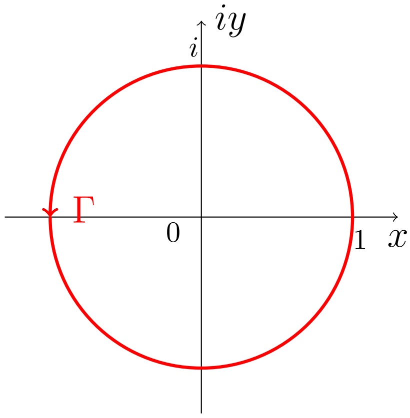

Рис. 14: До прикладу 8.7

Підінтегральна функція $\mathrm{Ln}\, z$ є багатозначною. Інтегрувати будемо ту вітку, яка визначається умовою

$$\mathrm{Ln}(-1) = \mathrm{Ln}\, e^{i(\pi+2\pi k)} = i(\pi + 2\pi k) = -i\pi,$$

тобто $k = -1$.

Обчислимо інтеграл, див. (8.3):

$$I = \int\limits_{\Gamma} z^2 \,\mathrm{Ln}\, z \mathrm{d}z = -\int\limits_{-\pi}^{\pi} (t - 2\pi)\, e^{3it}\mathrm{d}t = -\,(t - 2\pi)\,\frac{e^{3it}}{3i}\bigg|_{-\pi}^{\pi} + \int\limits_{-\pi}^{\pi} \frac{e^{3it}}{3i}\mathrm{d}t =$$

$$= -\frac{1}{3i}\left(-\pi e^{3i\pi} + 3\pi e^{-3i\pi}\right) + \frac{e^{3it}}{(3i)^2}\bigg|_{-\pi}^{\pi} = -\frac{2}{3} i\pi.$$

▶

297. Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k} (3\bar{z} - 2\,\mathrm{Re}\, z)\,\mathrm{d}z, \quad k = 1, 2, 3,$$

якщо

а) Γ_1 — це відрізок, який з'єднує точки $z_1 = 1 - i$ і $z_2 = 0$;

б) Γ_2 — це частина параболи, яка з'єднує точки z_1 і z_2, за умови, що задана парабола має вершину в z_2 і є симетричною відносно уявної осі;

в) Γ_3 — це ламана $z_1 z_3 z_2$, де $z_3 = 1$.

298. Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k} (\mathrm{Im}\, z - z + 2\bar{z})\,\mathrm{d}z, \quad k = 1, 2, 3, 4,$$

якщо

а) Γ_1 — це відрізок, який з'єднує точки $z_1 = 0$ і $z_2 = 2i - 3$;

б) Γ_2 — це частина параболи, яка з'єднує точки z_1 і z_2, за умови, що задана парабола має вершину в z_1 і є симетричною відносно уявної осі;

в) Γ_3 — це ламана $z_1z_3z_2$, де $z_3 = -3$;

г) Γ_4 — це ламана $z_1z_4z_2$, де $z_4 = 2i$.

299. Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k} \left(3|z|^2 + 1\right) \mathrm{d}z, \quad k = 1, 2, 3,$$

якщо

а) Γ_1 — це відрізок, який з'єднує точки $z_1 = 0$ і $z_2 = 1 + 2i$;

б) Γ_2 — це частина параболи, яка з'єднує точки z_1 і z_2, за умови, що задана парабола має вершину в z_1 і є симетричною відносно дійсної осі;

в) Γ_3 — це ламана $z_1z_3z_2$, де $z_3 = 2i$.

300. Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k} \left(\bar{z}^2 - \operatorname{Re} z + i\right) \mathrm{d}z, \quad k = 1, 2, 3,$$

якщо

а) Γ_1 — це відрізок, який з'єднує точки $z_1 = -1 - i$ і $z_2 = 0$;

б) Γ_2 — це частина кубічної параболи $y = x^3$, яка з'єднує точки z_1 і z_2;

в) Γ_3 — це ламана $z_1z_3z_2$, де $z_3 = -1$.

В прикладах 301–308 обчислити інтеграл I вздовж кривої Γ:

301. $I = \int\limits_{\Gamma} \left(\bar{z}^5 - |z|^3 z^2\right) \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \left\{z \;:\; |z| = 2,\; 0 < \arg z < \pi\right\}$.

302. $I = \int\limits_{\Gamma} \left(|z|\bar{z}^2 - z^2\bar{z}\right) \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \left\{z \;:\; |z| = 1/2,\; -\pi < \arg z < \pi/2\right\}$.

303. $I = \int\limits_{\Gamma} \left(\operatorname{Re} z + \operatorname{Im}^2 z\right) \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \left\{z \;:\; |z| = \sqrt{2}\right\}$.

304. $I = \int\limits_{\Gamma} \left(\operatorname{Im} z - |z|\bar{z}\right) \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \left\{z \;:\; |z| = 1,\; -2\pi/3 < \arg z < \pi/3\right\}$.

305. $I = \int\limits_{\Gamma} \operatorname{sh} \bar{z} \mathrm{d}z$, якщо Γ — це відрізок, який з'єднує точки $2i\pi$ та -2π.

306. $I = \int\limits_{\Gamma} e^{2\bar{z} + \operatorname{Im} z} \mathrm{d}z$, якщо Γ — це відрізок, який з'єднує точки $2i - 1$ та $1 - 2i$.

307. $I = \int\limits_{\Gamma} \bar{z} \operatorname{ch} \operatorname{Re} z \mathrm{d}z$, якщо Γ — це відрізок, який з'єднує точки $-1 - i$ та $2i$.

308. $I = \int\limits_{\Gamma} \operatorname{Im} z \sin \bar{z} \mathrm{d}z$, якщо Γ — це відрізок, який з'єднує точки $-\pi$ та $\pi + i\pi$.

В прикладах 309–312 обчислити інтеграл першого роду I вздовж кривої Γ:

309. $I = \int\limits_{\Gamma} \operatorname{Im} z^2 \, |\mathrm{d}z|$, якщо Γ — це відрізок, який з'єднує точки 4 та$1 - 3i$.

310. $I = \int\limits_{\Gamma} \operatorname{sh} z \, |\mathrm{d}z|$, якщо Γ — це відрізок, який з'єднує точки $i\pi/2$ та $\pi - i\pi/2$.

311. $I = \int\limits_{\Gamma} \operatorname{Re} z^4 \, |\mathrm{d}z|$, якщо $\Gamma = \left\{ z \ : \ |z| = \sqrt[5]{2}, \ 0 < \arg z < \pi/8 \right\}$.

312. $I = \int\limits_{\Gamma} \bar{z}^3 \, |\mathrm{d}z|$, якщо $\Gamma = \{ z \ : \ |z| = 1, \ -\pi/6 < \arg z < \pi/6 \}$.

313. Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k} z \cos z^2 \mathrm{d}z, \quad k = 1, 2, 3,$$

якщо

а) $\Gamma_1 = \left\{ z \ : \ |z| = \sqrt{2} \right\}$;

б) Γ_2 — це відрізок, який з'єднує точки $1 - i$ і $1 + i$;

в) $\Gamma_3 = \left\{ z \ : \ |z| = \sqrt{2}, \ -\pi/4 < \arg z < \pi/4 \right\}$.

314. Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k} \operatorname{sh}^2 2z \mathrm{d}z, \quad k = 1, 2, 3,$$

якщо

а) $\Gamma_1 = \{ z \ : \ |z| = \pi \}$;

б) Γ_2 — це відрізок, який з'єднує точки πi і π;

в) $\Gamma_3 = \{ z \ : \ |z| = \pi, \ 0 < \arg z < \pi/2 \}$.

315. Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k} (iz - 2)^{15} \, \mathrm{d}z, \quad k = 1, 2, 3,$$

якщо

а) Γ_1 — це прямокутник з вершинами в точках $1+i$, $1-i$, $-1-i$, $-1+i$;

б) Γ_2 — це відрізок, який з'єднує точки $z_1 = -1 - i$ і $z_2 = i$;

в) Γ_3 — це ламана $z_1 z_3 z_2$, де $z_3 = -1 + i$.

316. Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k} \operatorname{tg}^2 z\mathrm{d}z, \quad k = 1, 2, 3,$$

якщо

а) Γ_1 — це ромб з вершинами в точках i, $\pi/4$, $-i$, $-\pi/4$;

б) Γ_2 — це відрізок, який з'єднує точки $z_1 = \pi/4$ і $z_2 = i$;

в) Γ_3 — це ламана $z_1 z_3 z_2$, де $z_3 = 0$.

В прикладах 317–308 обчислити інтеграл I вздовж кривої Γ:

317. $I = \int\limits_\Gamma z \operatorname{sh} z^2 \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \left\{z \ : \ |z| = \sqrt{2}\right\}$.

318. $I = \int\limits_\Gamma e^{z^2} \mathrm{d}z$, якщо Γ — це трикутник з вершинами в точках $1+2i$, $-i$, $-1+2i$.

319. $I = \int\limits_\Gamma \operatorname{th}^2 z \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \ : \ |z| = 1\}$.

320. $I = \int\limits_\Gamma \dfrac{\mathrm{d}z}{z^2 - 5}$, якщо Γ — це прямокутник з вершинами в точках $2+2i$, $2-2i$, $-2-2i$, $-2+2i$.

321. $I = \int\limits_\Gamma (2z+i)^{11} \mathrm{d}z$, якщо Γ — це відрізок, який з'єднує точки $1+i/2$ і $-i$.

322. $I = \int\limits_\Gamma \sin iz \cos 4iz \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \ : \ |z| = \pi/2, \ 0 < \arg z < \pi/2\}$.

323. $I = \int\limits_\Gamma \dfrac{e^{3iz}+1}{e^{iz}+1} \mathrm{d}z$, якщо Γ — це відрізок, який з'єднує точки $-i \ln 2$ і 2π.

324. $I = \int\limits_\Gamma \operatorname{ch}^3 z \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \ : \ |z| = \pi, \ \pi/2 < \arg z < \pi\}$.

325. $I = \int\limits_\Gamma (z+1) \operatorname{sh} z \mathrm{d}z$, якщо Γ — це відрізок, який з'єднує точки πi і -1.

326. $I = \int\limits_\Gamma (iz+1) e^{iz} \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \ : \ |z| = \pi, \ 0 < \arg z < \pi/2\}$.

327. $I = \int\limits_\Gamma z^2 \sin z \mathrm{d}z$, якщо Γ — це відрізок, який з'єднує точки $-2i$ і $\pi/2$.

328. $I = \int\limits_\Gamma \left(z^2 + 2z + 1\right) \operatorname{ch} z \mathrm{d}z$, якщо Γ — це ламана, який з'єднує точки -1, 0 і πi.

В прикладах 329–346 обчислити інтеграл I від заданої вітки багатозначної функції вздовж кривої Γ:

329. $I = \int\limits_\Gamma \dfrac{\mathrm{d}z}{\sqrt[3]{z}}$, якщо $\Gamma = \{z \ : \ |z| = 1\}$, за умови $\sqrt[3]{1} = 1$.

330. $I = \int\limits_{\Gamma} z^{\sqrt{2}} \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1\}$, за умови $1^{\sqrt{2}} = 1$.

331. $I = \int\limits_{\Gamma} z^{3i} \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1\}$, за умови $1^{3i} = 1$.

332. $I = \int\limits_{\Gamma} \sqrt[4]{z} \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1\}$, за умови $\sqrt[4]{1} = -i$.

333. $I = \int\limits_{\Gamma} z^{\sqrt{3}} \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1\}$, за умови $1^{\sqrt{3}} = e^{4\pi i \sqrt{3}}$.

334. $I = \int\limits_{\Gamma} \dfrac{\mathrm{d}z}{z^{2i+1}}$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1\}$, за умови $1^{2i+1} = e^{2\pi(i-2)}$.

335. $I = \int\limits_{\Gamma} \operatorname{Ln} z \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1\}$, за умови $\operatorname{Ln} 1 = -6\pi i$.

336. $I = \int\limits_{\Gamma} \operatorname{Ln} z \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 5\}$, за умови $\operatorname{Ln} 5 = \ln 5 + 8\pi i$.

337. $I = \int\limits_{\Gamma} |\operatorname{Ln} z| \, \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1\}$, за умови $\operatorname{Ln} 1 = 2\pi i$.

338. $I = \int\limits_{\Gamma} |\operatorname{Ln} z| \, \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1\}$, за умови $\operatorname{Ln}(-1) = -3\pi i$.

339. $I = \int\limits_{\Gamma} \dfrac{\operatorname{Ln} z}{z} \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = e\}$, за умови $\operatorname{Ln} e = 1$.

340. $I = \int\limits_{\Gamma} \dfrac{\operatorname{Ln} z}{z} \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 4\}$, за умови $\operatorname{Ln} 4 = \ln 4 - 2\pi i$.

341. $I = \int\limits_{\Gamma} z^5 \operatorname{Ln} z \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1\}$, за умови $\operatorname{Ln} 1 = 0$.

342. $I = \int\limits_{\Gamma} z^9 \operatorname{Ln} z \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1\}$, за умови $\operatorname{Ln}(-1) = -\pi i$.

343. $I = \int\limits_{\Gamma} z^3 \operatorname{Ln} z \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 2\}$, за умови $\operatorname{Ln} 2 = \ln 2 + 4\pi i$.

344. $I = \int\limits_{\Gamma} |\operatorname{Ln} z|^2 \, \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1\}$, за умови $\operatorname{Ln} 1 = 0$.

345. $I = \int\limits_{\Gamma} |\operatorname{Ln} z|^2 \, \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1\}$, за умови $\operatorname{Ln} 1 = -4\pi i$.

346. $I = \int\limits_{\Gamma} |\operatorname{Ln} z|^2 \, \mathrm{d}z$, якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1/2\}$, за умови $\operatorname{Ln} 1/2 = -\ln 2 + 2\pi i$.

347. Для заданого $\alpha \in \mathbb{R}$ обчислити

$$I = \int\limits_{\Gamma} z^{\alpha} \mathrm{d}z,$$

якщо $\Gamma = \{z \,:\, |z| = 1\}$, за умови $1^{\alpha} = e^{2\pi i k_0 \alpha}$, $k_0 \in \mathbb{Z}$.

348. Для заданого $\alpha \in \mathbb{R}$ обчислити

$$I = \int\limits_{\Gamma} z^{i\alpha} \mathrm{d}z,$$

якщо $\Gamma=\{z\ :\ |z|=1\}$, за умови $1^{i\alpha}=e^{-2\pi k_0\alpha}$, $k_0\in\mathbb{Z}$.

349. Для заданого $\alpha\in\mathbb{C}$ обчислити
$$I=\int\limits_\Gamma z^\alpha \mathrm{d}z,$$
якщо $\Gamma=\{z\ :\ |z|=1\}$, за умови $1^{\alpha}=e^{2\pi ik_0\alpha}$, $k_0\in\mathbb{Z}$.

350. Обчислити
$$I=\int\limits_\Gamma \operatorname{Ln} z\mathrm{d}z,$$
якщо $\Gamma=\{z\ :\ |z|=R\}$, за умови $\operatorname{Ln}R=\ln R+2\pi ik_0$, $k_0\in\mathbb{Z}$.

351. Обчислити
$$I=\int\limits_\Gamma |\operatorname{Ln} z|\,\mathrm{d}z,$$
якщо $\Gamma=\{z\ :\ |z|=1\}$, за умови $\operatorname{Ln}1=2\pi ik_0$, $k_0\geq 0$.

352. Обчислити
$$I=\int\limits_\Gamma \frac{\operatorname{Ln} z}{z}\mathrm{d}z,$$
якщо $\Gamma=\{z\ :\ |z|=R\}$, за умови $\operatorname{Ln}R=\ln R+2\pi ik_0$, $k_0\in\mathbb{Z}$.

353. Для заданого $n\in\mathbb{Z}\backslash\{-1\}$ обчислити
$$I=\int\limits_\Gamma z^n\operatorname{Ln} z\mathrm{d}z,$$
якщо $\Gamma=\{z\ :\ |z|=R\}$, за умови $\operatorname{Ln}R=\ln R+2\pi ik_0$, $k_0\in\mathbb{Z}$.

354. Обчислити
$$I=\int\limits_\Gamma |\operatorname{Ln} z|^2\,\mathrm{d}z,$$
якщо $\Gamma=\{z\ :\ |z|=R\}$, за умови $\operatorname{Ln}R=\ln R+2\pi ik_0$, $k_0\in\mathbb{Z}$.

355. Довести, якщо $|a|\neq R$, то
$$\int\limits_{|z|=R}\frac{|\mathrm{d}z|}{|z-a||z+a|}<\frac{2\pi R}{|R^2-|a|^2|}.$$

356. Довести, якщо $|a|\neq R$, то
$$\int\limits_{|z|=R}\frac{|\mathrm{d}z|}{|z-a|^2}=\frac{2\pi R}{|R^2-|a|^2|}.$$

357. Нехай $f(z)\in\mathcal{C}\left(\{z\ :\ |z-z_0|\leq R\}\right)$ для деякого $R>0$. Довести, що
$$\lim_{\varepsilon\to 0}\int\limits_{|z-z_0|=\varepsilon}\frac{f(z)}{z-z_0}\mathrm{d}z=2\pi i\cdot f(z_0).$$

§ 9. Інтегральна формула Коші

Якщо функція $f(z)$ є аналітичною в області D і неперервною в $\overline{D}$, тоді для довільного $z_0 \notin \partial D$ має місце *інтегральна формула Коші*:

$$\frac{1}{2\pi i}\int\limits_{\partial D}\frac{f(z)}{z-z_0}\mathrm{d}z = \begin{cases} f(z_0), & z_0 \in D\\ 0, & z_0 \notin \overline{D}, \end{cases} \tag{9.1}$$

напрямок обходу контуру ∂D додатний (так, що область D залишається ліворуч). Вираз в лівій частині формули (9.1) має назву *інтеграл Коші*. Важливою властивістю цього інтеграла є існування і аналітичність всіх похідних довільного порядку, так звана *інтегральна формула Коші для похідних*:

$$\frac{n!}{2\pi i}\int\limits_{\partial D}\frac{f(z)}{(z-z_0)^{n+1}}\mathrm{d}z = \begin{cases} f^{(n)}(z_0), & z_0 \in D\\ 0, & z_0 \notin \overline{D}, \end{cases} \tag{9.2}$$

Приклад 9.1. ◁ Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k}\frac{\sin z\mathrm{d}z}{z^2+1}, \quad k=1,2,3,$$

якщо

а) $\Gamma_1 = \{z \ : \ |z-2i| = 1/2\}$;

б) $\Gamma_2 = \{z \ : \ |z-2i| = 3/2\}$;

в) $\Gamma_3 = \{z \ : \ |z-2i| = 7/2\}$.

▷

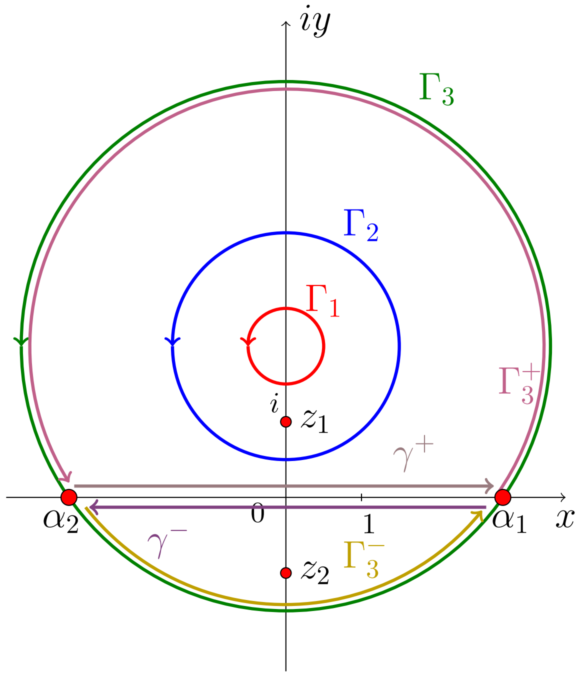

Рис. 15: До прикладу 9.1

Розв'язання. ◀ **а)** Підінтегральна функція $\dfrac{\sin z}{z^2+1}$ є аналітичною в області $|z-2i| \le 3/4$, яка містить замкнений контур Γ_1, тому за інтегральною формулою Коші (9.1) для випадку, коли особлива точка не належить області, випливає, що

$$I_1 = \int\limits_{\Gamma_1}\frac{\sin z\mathrm{d}z}{z^2+1} = 0.$$

Цей результат можна отримати також, пригадавши інтегральну теорему Коші (8.7).

б) Всередині області, яка обмежена контуром Γ_2, знаходиться одна точка $z_1 = i$, в якій знаменник підінтегральної функції обертається в нуль.

Перепишемо інтеграл у вигляді

$$I_2 = \int\limits_{\Gamma_2} \frac{\sin z \mathrm{d}z}{z^2+1} = \int\limits_{\Gamma_2} \frac{\sin z \mathrm{d}z}{(z+i)(z-i)} = \int\limits_{\Gamma_2} \frac{\dfrac{\sin z}{z+i}\mathrm{d}z}{z-i}.$$

Функція $\dfrac{\sin z}{z+i}$ є аналітичною в області, яка обмежена Γ_2. Застосувавши інтегральну формулу Коші (9.1), отримаємо

$$\int\limits_{\Gamma_2} \frac{\dfrac{\sin z}{z+i}\mathrm{d}z}{z-i} = 2\pi i \left.\frac{\sin z}{z+i}\right|_{z=i} = 2\pi i \frac{\sin i}{2i} = \pi i \operatorname{sh} 1.$$

в) Всередині області, яка обмежена контуром Γ_3, знаходяться дві точки $z_1 = i$ і $z_2 = -i$, в яких знаменник підінтегральної функції обертається в нуль. Тому беспосередньо застосовувати інтегральну формулу Коші для обчислення I_3 не можна. Розглянемо два способи обчислення інтегралу.

I спосіб. Скористаємося лінійною властивістю інтегралів: зведемо підінтегральну функцію до виразу, в якому зможемо безпосередньо скористатися інтегральною формулою Коші, розклавши $\dfrac{1}{z^2+1}$ на елементарні дроби:

$$\frac{1}{z^2+1} = \frac{1}{2i}\cdot\frac{1}{z-i} - \frac{1}{2i}\cdot\frac{1}{z+i}.$$

Тоді можемо переписати шуканий інтеграл у вигляді:

$$I_3 = \int\limits_{\Gamma_3} \frac{\sin z \mathrm{d}z}{z^2+1} = \frac{1}{2i}\int\limits_{\Gamma_3} \frac{\sin z \mathrm{d}z}{z-i} - \frac{1}{2i}\int\limits_{\Gamma_3} \frac{\sin z \mathrm{d}z}{z+i}$$

Застосувавши інтегральну формулу Коші (9.1) для кожного з інтегралів, отримаємо

$$I_3 = \frac{2\pi i}{2i}\sin i - \frac{2\pi i}{2i}\sin(-i) = 2\pi i \operatorname{sh} i.$$

II спосіб. Скористаємося властивістю адитивності інтегралу: подамо контур інтегрування у вигляді об'єднання таких контурів, для кожного з яких можна скористатися інтегральною формулою Коші. Для цього позначимо $\alpha_1 = \dfrac{\sqrt{33}}{2}$, $\alpha_2 = -\dfrac{\sqrt{33}}{2}$ (це точки, в яких Γ_3 перетинає вісь абсцис) та розглянемо наступні додаткові контури (див. рис. 15):

$\gamma^+ = \{z : z(t) = \alpha_2 + (\alpha_1 - \alpha_2)t,\ t \in [0,1]\}$ (верхній берег розрізу $[\alpha_2, \alpha_1]$),
$\gamma^- = \{z : z(t) = \alpha_1 + (\alpha_2 - \alpha_1)t,\ t \in [0,1]\}$ (нижній берег розрізу $[\alpha_1, \alpha_2]$),
$\Gamma_3^+ = \{z : |z-2i| = 3/2, \operatorname{Im} z \geq 0\}$ (півколо від α_1 до α_2),
$\Gamma_3^- = \{z : |z-2i| = 3/2, \operatorname{Im} z < 0\}$ (півколо від α_2 до α_1).

Зауважимо, що $\Gamma_3 = \Gamma_3^+ \bigcup \Gamma_3^-$, крім того, $\int\limits_{\gamma^+ \bigcup \gamma^-} \frac{\sin z \mathrm{d}z}{z^2+1} = 0$. Перепишемо інтеграл I_3 наступним чином:

$$I_3 = \int\limits_{\Gamma_3} \frac{\sin z \mathrm{d}z}{z^2+1} = \int\limits_{\Gamma_3^+ \bigcup \Gamma_3^-} \frac{\sin z \mathrm{d}z}{z^2+1} + \int\limits_{\gamma^+ \bigcup \gamma^-} \frac{\sin z \mathrm{d}z}{z^2+1} = \int\limits_{\Gamma_3^+ \bigcup \Gamma_3^- \bigcup \gamma^+ \bigcup \gamma^-} \frac{\sin z \mathrm{d}z}{z^2+1} =$$

$$= \int\limits_{\Gamma_3^+ \bigcup \gamma^+} \frac{\sin z \mathrm{d}z}{z^2+1} + \int\limits_{\Gamma_3^- \bigcup \gamma^-} \frac{\sin z \mathrm{d}z}{z^2+1} = \int\limits_{\Gamma_3^+ \bigcup \gamma^+} \frac{\frac{\sin z}{z+i}\mathrm{d}z}{z-i} + \int\limits_{\Gamma_3^- \bigcup \gamma^-} \frac{\frac{\sin z}{z-i}\mathrm{d}z}{z+i}.$$

Кожний з контурів $\Gamma_3^+ \bigcup \gamma^+$ і $\Gamma_3^- \bigcup \gamma^-$ є кусково-гладким і замкненим, причому напрям обходу кожного контуру є додатним. Всередині кожного з цих контурів знаходиться по одній точці, в якій знаменник обертається в нуль. Функції, які стоять в чисельниках, є аналітичними у відповідних областях. Тому для кожного з інтегралів можна застосувати інтегральну формулу Коші (9.1):

$$\int\limits_{\Gamma_4 \bigcup \gamma_2} \frac{\frac{\sin z}{z+i}\mathrm{d}z}{z-i} = 2\pi i \frac{\sin z}{z+i}\bigg|_{z=i} = 2\pi i \frac{\sin i}{2i} = \pi i \operatorname{sh} 1,$$

$$\int\limits_{\Gamma_5 \bigcup \gamma_1} \frac{\frac{\sin z}{z-i}\mathrm{d}z}{z+i} = 2\pi i \frac{\sin z}{z-i}\bigg|_{z=-i} = 2\pi i \frac{\sin(-i)}{-2i} = \pi i \operatorname{sh} 1.$$

Таким чином,

$$I_3 = 2\pi i \operatorname{sh} 1.$$

►

Приклад 9.2. ◁ Обчислити інтеграл

$$I = \int\limits_{\Gamma} \frac{z \cos iz \mathrm{d}z}{(z-2\pi i)^3},$$

якщо $\Gamma = \{|z| = 7\}$. ▷

Розв'язання. ◀ Всередині області, яка обмежена контуром Γ, знаходиться одна точка $z_0 = 2\pi i$, в якій знаменник підінтегральної функції обертається в нуль (див. рис. 16). Функція $z\cos iz$ є аналітичною в області, яка обмежена Γ. Застосувавши інтегральну формулу Коші для похідних (9.2) для $n = 3$, отримаємо

$$I = \int\limits_{\Gamma} \frac{z\cos iz \mathrm{d}z}{(z-2\pi i)^4} = \frac{2\pi i}{3!}\left(z\cos iz\right)'''\Big|_{z=2\pi i} =$$

$$= \frac{\pi i}{3}\Big[3(\cos iz)'' + z(\cos iz)'''\Big]\Big|_{z=2\pi i} =$$

$$= \frac{\pi i}{3}\left(-3i^2\cos iz - zi^3\sin iz\right)\Big|_{z=2\pi i} = \pi i.$$

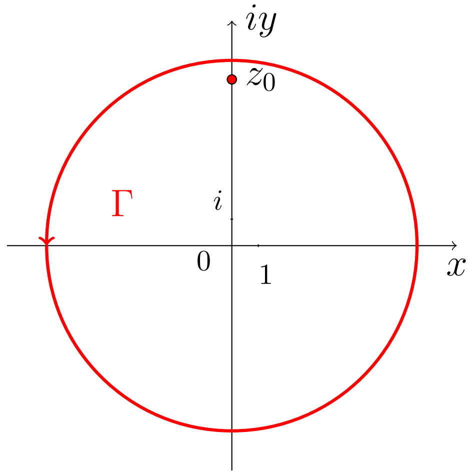

Рис. 16: До прикладу 9.2

▶

358. Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k} \frac{ze^z \mathrm{d}z}{z^2+4}, \qquad k = 1, 2, 3,$$

якщо

а) $\Gamma_1 = \{z : |z+i| = 1/4\}$;

б) $\Gamma_2 = \{z : |z+i| = 2\}$;

в) $\Gamma_3 = \{z : |z+i| = 7/2\}$.

359. Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k} \frac{\operatorname{ch}^2 z \mathrm{d}z}{z\left(z^2+\pi^2\right)}, \qquad k = 1, 2, 3, 4,$$

якщо

а) $\Gamma_1 = \{z : |z-4i| = 1/3\}$;

б) $\Gamma_2 = \{z : |z-4i| = 4/3\}$;

в) $\Gamma_3 = \{z : |z-4i| = 13/3\}$;

г) $\Gamma_4 = \{z : |z-4i| = 25/3\}$.

360. Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k} \frac{z\sin z \mathrm{d}z}{4z^2-\pi^2}, \qquad k = 1, 2, 3,$$

якщо

а) $\Gamma_1 = \{z\,:\,|z-1| = 1/5\}$;

б) $\Gamma_2 = \{z\,:\,|z-1| = 1\}$;

в) $\Gamma_3 = \{z\,:\,|z-1| = 3\}$.

361. Обчислити інтеграл

$$I_k = \int\limits_{\Gamma_k} \frac{z^2 e^{iz} \mathrm{d}z}{(z-1)\,(z^2+9)}, \qquad k = 1,2,3,4,$$

якщо

а) $\Gamma_1 = \{z\,:\,|z-4i| = 1/2\}$;

б) $\Gamma_2 = \{z\,:\,|z-4i| = 3/2\}$;

в) $\Gamma_3 = \{z\,:\,|z-4i| = 9/2\}$;

г) $\Gamma_4 = \{z\,:\,|z-4i| = 15/2\}$.

В прикладах 362–365, обчислити інтеграл:

362.
$$\int\limits_{|z-1|=3} \frac{z^5(i-z^2)\mathrm{d}z}{(z+i)^5}.$$

363.
$$\int\limits_{|z-3i|=3} \frac{e^{iz}\mathrm{d}z}{(z-5i)^{10}}.$$

364.
$$\int\limits_{|z+i|=4} \frac{z^2 \operatorname{ch}(\pi z)\mathrm{d}z}{(z-i)^7}.$$

365.
$$\int\limits_{|z+1|=2} \frac{(2z+3)e^{3z}\mathrm{d}z}{(z+2)^{21}}.$$

В прикладах 366–377, обчислити інтеграл:

366.
$$\int\limits_{|z|=1/2} \frac{\sin^2 z\mathrm{d}z}{z^3}.$$

367.
$$\int\limits_{|z|=1} \frac{\operatorname{ch} 2z\mathrm{d}z}{z^5}.$$

368.
$$\int\limits_{|z-1/2|=1} \frac{\operatorname{tg} z\mathrm{d}z}{z\,(z^2+9)}.$$

369.
$$\int\limits_{|z+1/3|=4/3} \frac{e^{\frac{1}{z+2}}\mathrm{d}z}{(z+1)\,(z+3)^2}.$$

370.
$$\int\limits_{|z-3|=2} \frac{\sin e^{i\pi z}\mathrm{d}z}{z\,(z-2)^2}.$$

371.
$$\int\limits_{|z-3|=1} \frac{\cos 2z\mathrm{d}z}{z^2\,(z-\pi)^2}.$$

372.
$$\int\limits_{|z|=5/2} \frac{z^2\mathrm{d}z}{z^2+iz+2}.$$

373.
$$\int\limits_{|z|=3} \frac{(\operatorname{ch}\pi z + \operatorname{sh} 2\pi z)\,\mathrm{d}z}{(z^2+1)\,(z^2+4)}.$$

374.

$$\int\limits_{|z-1|=5/2} \frac{e^z \mathrm{d}z}{z^3\,(z+2i)}.$$

375.

$$\int\limits_{|z|=\pi/2} \frac{\left(z^2+i\right)\mathrm{d}z}{z\,(z-i)^4}.$$

376.

$$\int\limits_{|z|=\sqrt{2}} \frac{\operatorname{sh}\pi z \mathrm{d}z}{(iz+1)\left(z^2+1\right)^2}.$$

377.

$$\int\limits_{|z|=\pi} \frac{\mathrm{d}z}{\left(z^2+9\right)^3}.$$

378. Обчислити

$$I=\int\limits_{|z|=R} \frac{\mathrm{d}z}{(z-a)^n(z-b)}, \qquad n \geq 1,$$

якщо $|a|<R<|b|$.

379. Скільки різних значень в залежності від n може приймати інтеграл

$$I=\int\limits_{|z|=R} \frac{\mathrm{d}z}{\prod\limits_{k=1}^{n}(z-z_k)}, \qquad z_j \neq z_k,$$

якщо $|z_k| \neq R, k=1,2,\dots n$?

380. Нехай функція $f(z)$ є аналітичною в області D і неперервною в $\overline{D}$, а $z_1,\dots,z_n$ — довільні різні точки в D. Позначимо

$$w_n(z)=(z-z_1)\cdot\ldots\cdot(z-z_n)\,.$$

Показати, що інтеграл

$$P(z)=\frac{1}{2\pi i}\int\limits_{\partial D} \frac{f(\zeta)}{w_n(\zeta)}\cdot\frac{w_n(\zeta)-w_n(z)}{\zeta-z}\mathrm{d}\zeta$$

є многочленом $(n-1)$-го степеня, який співпадає з $f(z)$ в точках z_1, …, z_n (многочлен $P(z)$ називається інтерполяційним многочленом Лагранжа).

Відповіді

Розділ 1

1. $\operatorname{Re} z = -\frac{3}{25}$, $\operatorname{Im} z = \frac{29}{25}$.
2. $\operatorname{Re} z = \frac{66}{65}$, $\operatorname{Im} z = -\frac{57}{65}$.
3. $\operatorname{Re} z = -\frac{17}{26}$, $\operatorname{Im} z = -\frac{19}{26}$.
4. $\operatorname{Re} z = \frac{19}{50}$, $\operatorname{Im} z = \frac{4}{25}$.
5. $\operatorname{Re} z = \frac{35}{13}$, $\operatorname{Im} z = -\frac{20}{13}$.
6. $\operatorname{Re} z = -\frac{6}{25}$, $\operatorname{Im} z = -\frac{8}{25}$.
7. $|z| = \sqrt{2}, \operatorname{Arg}\ z = -\frac{3\pi}{4} + 2\pi n, n \in \mathbb{Z}$.
8. $|z| = 13^{13}, \operatorname{Arg}\ z = 2\pi - 13 \operatorname{arctg} \frac{5}{12} + 2\pi n, n \in \mathbb{Z}$.
9. $|z| = 10^5/7^{18}, \operatorname{Arg}\ z = 36 \operatorname{arctg} \sqrt{6} - 10 \operatorname{arctg} 3 - 10\pi + 2\pi n, n \in \mathbb{Z}$.
10. $|z| = 4\sqrt{2}, \operatorname{Arg}\ z = \frac{3\pi}{4} + 2\pi n, n \in \mathbb{Z}$.
11. $|z| = 10^{100}, \operatorname{Arg}\ z = 20\pi - 100 \operatorname{arctg} \frac{3}{4} + 2\pi n, n \in \mathbb{Z}$.
12. $|z| = \frac{29^{25/2}}{14^{39/2}}, \operatorname{Arg}\ z = 25\pi - 25 \operatorname{arctg} \frac{5}{2} - 39 \operatorname{arctg} \sqrt{13} + 2\pi n, n \in \mathbb{Z}$.
13. $\exp\left\{i(\frac{\pi}{2} + 2\pi n)\right\}, n \in \mathbb{Z}$.
14. $3 \exp\{i(\pi + 2\pi n)\}, n \in \mathbb{Z}$.
15. $\frac{5^8}{50^{11/2}} \exp\{i(16 \operatorname{arctg} 2 - 11 \operatorname{arctg} 7 - \pi + 2\pi n)\}, n \in \mathbb{Z}$.
16. $2 \exp\{i2\pi n\}, n \in \mathbb{Z}$.
17. $\frac{1}{2} \exp\left\{i(-\frac{\pi}{2} + 2\pi n)\right\}, n \in \mathbb{Z}$.
18. $\frac{2^8}{10^{15/2}} \exp\{i(15 \operatorname{arctg} 3 - 5\pi + 2\pi n)\}, n \in \mathbb{Z}$.
19. $5 \cos^4 \varphi \sin \varphi - 10 \cos^2 \varphi \sin^3 \varphi + \sin^5 \varphi$.
20. $\cos^8 \varphi - 28 \cos^6 \varphi \sin^2 \varphi + 70 \cos^4 \varphi \sin^4 \varphi - 28 \cos^2 \varphi \sin^6 \varphi + \sin^8 \varphi$.
21. $\cos^3 \varphi - 3 \cos \varphi \sin^2 \varphi$.
22. $9 \cos^8 \varphi \sin \varphi - 84 \cos^6 \varphi \sin^3 \varphi + 126 \cos^4 \varphi \sin^5 \varphi - 36 \cos^2 \varphi \sin^7 \varphi + \sin^9 \varphi$.
23. $\operatorname{Re} w = \frac{x}{x^2+y^2}; \quad \operatorname{Im} w = -\frac{y}{x^2+y^2}$.
24. $\operatorname{Re} w = x^2 - y^2 + x; \quad \operatorname{Im} w = y(2x + 1)$.
25. $\operatorname{Re} w = \frac{x^3+x^2+xy^2-y^2}{x^2+y^2+2x+1}; \quad \operatorname{Im} w = \frac{y^3+x^2y+2xy}{x^2+y^2+2x+1}$.
26. $\operatorname{Re} w = x^2 - y^2 + 4y + 1; \quad \operatorname{Im} w = 2x(y - 2)$.
29. *Вказівка.*Скористатись формулою Муавра.
30. *Вказівка.*Скористатись методом математичної індукції.
31. *Вказівка.*Скористатись тим, що для довільного $a \in \mathbb{R} : \overline{a} = a$.

Розділ 2

33. Коло з центром в точці z_0, радіуса R.
34. Внутрішність кола з центром в точці z_0, радіуса R.
35. Коло з центром в точці z_0, радіуса R і зовнішність цього кола.
36. Пряма $x = C$ і півплощина, яка лежить справа від неї.
37. Півплощина, яка лежить нижче прямої $y = C$.
38. Внутрішність кута з вершиною в початку координат і сторонами, які утворюють з додатним напрямком осі Ox кути α і β.

39. Внутрішність того ж кута, що і в задачі 38, тільки з вершиною в точці z_0.
40. Пряма, яка проходить через середину відрізка з кінцями в точках z_1 і z_2 і перпендикулярна до нього.
41. Вітка гіперболи (софокусна з z_2) з фокусами в точках z_1 і z_2, дійсною піввіссю a.
42. Еліпс з фокусами в точках z_1 і z_2, великою піввіссю a.
43. Коло, діаметром якого є відрізок з кінцями в точках z_1 і z_2 з виколотою точкою z_2.
44. Пряма, яка проходить через точки z_1 і z_2 з виколотою точкою z_2.
45. Зовнішність кола з центром в точці $\left(\frac{3}{2}, 0\right)$, радіуса $\frac{\sqrt{13}}{2}$.
46. Внутрішність кола з центром в точці $\left(\frac{1}{2}, -1\right)$, радіуса $\frac{\sqrt{13}}{2}$.
47. Внутрішність кола з центром в точці $(-3, 1)$, радіуса 1.
48. Півплощина $x - y - 1 > 0$.
49. Півплощина $3x - 2y + 3 > 0$.
50. Зовнішність кола з центром в точці $\left(-\frac{7}{2}, 3\right)$, радіуса $\frac{\sqrt{17}}{2}$.
51. Півплощина $x + y - 1 < 0$.
52. Область $y^2 < 2x + 1$ (внутрішність параболи).
53. Півплощина $x - y + \sqrt{2} > 0$.
54. Кожна лінія – це коло, яке є геометричним місцем точок, відношення відстаней від яких до точок z_1 і z_2 стале (коло Аполлонія відносно точок z_1 і z_2). Значенню $\lambda = 1$ відповідає пряма – серединний перпендикуляр відрізка, який з'єднує точки z_1 і z_2.
55. Права половина круга радіуса 1 з центром в точці $z = 0$.
56. Якщо $C = 0$ – це пряма $x = 0$, якщо $C \neq 0$ – сім'я кіл з центром в точці $\left(\frac{1}{2C}, 0\right)$, радіуса $\dfrac{1}{2C}$.
57. Якщо $C = 0$ – це прямі $y = \pm x$, якщо $C \neq 0$ – сім'я гіпербол $x^2 - y^2 = C$.
58. Якщо $C = 0$ – це пряма $y = 0$, якщо $C \neq 0$ – сім'я кіл з центром в точці $\left(0, -\frac{1}{2C}\right)$, радіуса $\dfrac{1}{2C}$.
59. Якщо $C = 0$ – це прямі $x = 0$, $y = 0$, якщо $C \neq 0$ – сім'я гіпербол $2xy = C$.
62. $\left(\frac{1}{2}, 0, \frac{1}{2}\right)$.
63. $\left(0, -\frac{1}{2}, \frac{1}{2}\right)$.
64. $\left(\frac{1}{3}, -\frac{1}{3}, \frac{2}{3}\right)$.
65. $\left(\frac{1}{2\sqrt{2}}, \frac{1}{6\sqrt{2}}, \frac{5}{6}\right)$.
66. $\left(-\frac{2}{9}, \frac{2}{9}, \frac{8}{9}\right)$.
67. $\left(-\frac{\sqrt{2}}{5}, -\frac{\sqrt{2}}{5}, \frac{1}{5}\right)$.
68. Півмеридіани з довготою α.
69. Паралелі з широтою $2 \operatorname{arctg} R - \frac{\pi}{2}$.
70. Паралелі з широтою $2 \operatorname{arctg} R - \frac{\pi}{2}$.
71. Південна півкуля.

72. Північна півкуля.
73. Східна півкуля.
74. Західна півкуля.
74. z^T.
75. $zz^T = \left(x^2+y^2\right)E$, де E – одинична матриця.
76. $\begin{pmatrix} x^2-y^2 & 2xy+1 \\ -2xy-1 & x^2-y^2 \end{pmatrix}$.
77. $\begin{pmatrix} x^2+1-(y-2)^2 & 2x(y-2) \\ 2x(2-y) & x^2+1-(y-2)^2 \end{pmatrix}$.
78. $\begin{pmatrix} -6xy & 9x^2-y^2 \\ y^2-9x^2 & -6xy \end{pmatrix}$.
79. $\frac{1}{(x+1)^2+y^2}\begin{pmatrix} y & x+1 \\ -x-1 & y \end{pmatrix}$.
80. Коло з центром в точці $-\frac{B}{A}$, радіуса $\dfrac{\sqrt{|B|^2-AC}}{A}$.

Розділ 4

114. $\sin\frac{(n+1)\theta}{2}\cos\left(z+\frac{n\theta}{2}\right)\sin^{-1}\frac{\theta}{2}$.
115. $\sin\frac{(n+1)\theta}{2}\sin\left(z+\frac{n\theta}{2}\right)\sin^{-1}\frac{\theta}{2}$.
116. $\operatorname{Re} f(z) = e^x\cos y$, $\operatorname{Im} f(z) = e^x\sin y$, $|f(z)| = e^x$.
117. $\operatorname{Re} f(z) = \sin x\operatorname{ch} y$, $\operatorname{Im} f(z) = \cos x\operatorname{sh} y$, $|f(z)| = \sqrt{\sin^2 x\operatorname{ch}^2 y+\cos^2 x\operatorname{sh}^2 y}$.
118. $\operatorname{Re} f(z) = \cos x\operatorname{ch} y$, $\operatorname{Im} f(z) = -\sin x\operatorname{sh} y$, $|f(z)| = \sqrt{\cos^2 x\operatorname{ch}^2 y+\sin^2 x\operatorname{sh}^2 y}$.
119. $\operatorname{Re} f(z) = \operatorname{sh} x\cos y$, $\operatorname{Im} f(z) = \operatorname{ch} x\sin y$, $|f(z)| = \sqrt{\operatorname{sh}^2 x\cos^2 y+\operatorname{ch}^2 x\sin^2 y}$.
120. $\operatorname{Re} f(z) = \operatorname{ch} x\cos y$, $\operatorname{Im} f(z) = \operatorname{sh} x\sin y$, $|f(z)| = \sqrt{\operatorname{ch}^2 x\cos^2 y+\operatorname{sh}^2 x\sin^2 y}$.
121. $\operatorname{Re} f(z) = \frac{\sin 2x}{\cos 2x+\operatorname{ch} 2y}$, $\operatorname{Im} f(z) = \frac{\operatorname{sh} 2y}{\cos 2x+\operatorname{ch} 2y}$, $|f(z)| = \frac{\sqrt{\sin^2 2x+\operatorname{sh}^2 2y}}{\cos 2x+\operatorname{ch} 2y}$.
122. $\operatorname{Re} f(z) = -\frac{\sin 2x}{\cos 2x-\operatorname{ch} 2y}$, $\operatorname{Im} f(z) = \frac{\operatorname{sh} 2y}{\cos 2x-\operatorname{ch} 2y}$, $|f(z)| = \sqrt{\frac{\operatorname{ch} 2y+\cos 2x}{\operatorname{ch} 2y-\cos 2x}}$.
123. $\operatorname{Re} f(z) = \frac{\operatorname{sh} 2x}{\cos 2y+\operatorname{ch} 2x}$, $\operatorname{Im} f(z) = \frac{\sin 2y}{\cos 2y+\operatorname{ch} 2x}$, $|f(z)| = \frac{\sqrt{\sin^2 2y+\operatorname{sh}^2 2x}}{\cos 2y+\operatorname{ch} 2x}$.
124. $\operatorname{Re} f(z) = -\frac{\operatorname{sh} 2x}{\cos 2y-\operatorname{ch} 2x}$, $\operatorname{Im} f(z) = \frac{\sin 2y}{\cos 2y-\operatorname{ch} 2x}$, $|f(z)| = \sqrt{\frac{\operatorname{ch} 2x+\cos 2y}{\operatorname{ch} 2x-\cos 2y}}$.
125. $i\operatorname{sh} 3$.
126. $\cos 3\operatorname{ch} 1 - i\sin 3\operatorname{sh} 1$.
127. $-i\sin\sqrt{2}$.
128. $\cos\frac{1}{2}$.
129. $\frac{\sin 6 - i\operatorname{sh} 2}{\cos 6+\operatorname{ch} 2}$.
130. $\frac{\sin 2 + i\operatorname{sh} 6}{\cos 2-\operatorname{ch} 6}$.
131. $\frac{\operatorname{sh} 2 - i\sin 6}{\cos 6+\operatorname{ch} 2}$.
132. $\frac{\operatorname{sh} 6 + i\sin 2}{\cos 2-\operatorname{ch} 6}$.
133. $i\pi\left(1+2n\right)$, $n\in\mathbb{Z}$.
134. $\ln 2 + i\left(-\frac{\pi}{6}+2\pi n\right)$, $n\in\mathbb{Z}$.
135. $\ln\left|\frac{\pi}{2}+2\pi n\right| + i\left(\frac{\pi}{2}\operatorname{sign} n + 2\pi k\right)$, $k,n\in\mathbb{Z}$.

136. $\frac{1}{2}\ln\left(\frac{1}{4}\ln^2 5+(\pi(2n+1)-\operatorname{arctg}2)^2\right)+i\left(\operatorname{arctg}\frac{2\pi(2n+1)-2\operatorname{arctg}2}{\ln 5}+2\pi k\right),\ k,n\in\mathbb{Z}.$
137. $\exp\left\{i2\sqrt{3}\pi n\right\},\ n\in\mathbb{Z}.$
138. $\exp\left\{i\sqrt{3}\pi(2n+1)\right\},\ n\in\mathbb{Z}.$
139. $\exp\left\{-\frac{\pi}{2}+2\pi n\right\},\ n\in\mathbb{Z}.$
140. $\exp\left\{\operatorname{arctg}\frac{\sqrt{5}}{2}-\pi(2n+1)+i\ln 3\right\},\ n\in\mathbb{Z}.$
141. $\exp\left\{\ln 5+\operatorname{arctg}\frac{4}{3}-2\pi n+i\left(\ln 5-\operatorname{arctg}\frac{4}{3}+2\pi n\right)\right\},\ n\in\mathbb{Z}.$
142. $2\pi n-i\ln\left(2\pm\sqrt{3}\right),\ n\in\mathbb{Z}.$
143. $2\pi n-i\ln\left(\sqrt{2}-1\right),\quad \pi(2n+1)-i\ln\left(\sqrt{2}+1\right),\ n\in\mathbb{Z}.$
144. $\ln\left(\sqrt{5}\pm 2\right)+i\left(\pm\frac{\pi}{2}+2\pi n\right),\ n\in\mathbb{Z}.$
145. $\frac{1}{2}\ln\left(3+2\sqrt[4]{2}\left(\sqrt[4]{2}\pm\sqrt{2}\pm 1\right)\right)+i\left(\pm\operatorname{arctg}\sqrt[4]{2}+2\pi n\right),\ n\in\mathbb{Z}.$
146. $\frac{1}{2}\operatorname{arctg}2+\pi\left(n+\frac{1}{2}\right)-i\frac{\ln 5}{4},\ n\in\mathbb{Z}.$
147. $\frac{1}{4}\ln 2+i\left(\frac{5\pi}{8}+\pi n\right),\ n\in\mathbb{Z}.$
148. $\frac{\pi}{2}+2\pi n-i\ln\left(3\pm 2\sqrt{2}\right),\ n\in\mathbb{Z}.$
149. $i\pi(2n+1),\ n\in\mathbb{Z}.$
150. $\frac{\pi}{2}+\pi n+i\frac{\ln 3}{2},\ n\in\mathbb{Z}.$
151. $-\frac{\ln 2}{4}+i\left(-\frac{\pi}{8}+\pi n\right),\ n\in\mathbb{Z}.$
152. $\frac{\ln 3}{2}+i\left(\pm\operatorname{arctg}\frac{1}{\sqrt{11}}+\frac{1\mp 1}{2}\pi+2\pi n\right),\ n\in\mathbb{Z}.$
153. $\pi(2n+1),\ 2\pi n+i\ln 3\ n\in\mathbb{Z}.$
154. $\exp\left\{-\frac{\pi}{2}+2\pi n\right\},\ n\in\mathbb{Z}.$
155. $\exp\left\{\frac{\ln 2}{2}+\frac{\pi}{4}+2\pi n+i\left(\frac{\pi}{4}+2\pi n-\frac{\ln 2}{2}\right)\right\},\ n\in\mathbb{Z}.$
156. $\exp\left\{\sqrt{2}\pi n+i\sqrt{2}\pi n\right\}-i,\ n\in\mathbb{Z}.$
159. Множини значень $z^{2\alpha}$ і $(z^\alpha)^2$ співпадають, але не співпадають, взагалі кажучи, з множиною значень $\left(z^2\right)^\alpha$.

Розділ 5

173 - 178 Не є диференційовною в жодній точці.
180. а) $c=1, b=-a, f(z)=(1-ai)z,$ б) $a=b=-1, f(z)=e^{iz}$.

Розділ 6

186. $|f'(z)|=3|z|^2$, $\arg f'(z)=2\arg z$. Стискається: $\left\{z:|z|<1/\sqrt{3}\right\}$, розширюється: $\left\{z:|z|>1/\sqrt{3}\right\}$.
187. $|f'(z)|=2|z|^{-3}$, $\arg f'(z)=\pi-3\arg z$. Стискається: $\left\{z:|z|>\sqrt[3]{2}\right\}$, розширюється: $\left\{z:|z|<\sqrt[3]{2}\right\}$.
188. $|f'(z)|=3e^{3\operatorname{Re}z}$, $\arg f'(z)=3\operatorname{Im}z$. Стискається: $\{z:\operatorname{Re}z<-\ln 3/3\}$, розширюється: $\{z:\operatorname{Re}z>-\ln 3/3\}$.
189. $|f'(z)|=e^{-\operatorname{Im}z}$, $\arg f'(z)=\operatorname{Re}z+\pi/2$. Стискається: $\{z:\operatorname{Im}z>0\}$, розширюється: $\{z:\operatorname{Im}z<0\}$.

190. $|f'(z)| = \frac{1}{(\operatorname{Re} z+3)^2+(\operatorname{Im} z)^2}$, $\arg f'(z) = \pi - 2\operatorname{sign}(\operatorname{Re} z + 3)\operatorname{arctg}\frac{\operatorname{Im} z}{\operatorname{Re} z+3}$. Стискається: $\left\{z : (\operatorname{Re} z + 3)^2 + (\operatorname{Im} z)^2 > 1\right\}$, розширюється: $\left\{z : (\operatorname{Re} z + 3)^2 + (\operatorname{Im} z)^2 < 1\right\}$.

191. $|f'(z)| = \frac{8}{(\operatorname{Re} z)^2+(\operatorname{Im} z+3)^2}$, $\arg f'(z) = \pi/2 - 2\operatorname{sign}(\operatorname{Re} z)\operatorname{arctg}\frac{\operatorname{Im} z+3}{\operatorname{Re} z}$. Стискається: $\left\{z : (\operatorname{Re} z)^2 + (\operatorname{Im} z + 3)^2 > 8\right\}$, розширюється: $\left\{z : (\operatorname{Re} z)^2 + (\operatorname{Im} z + 3)^2 < 8\right\}$.

192. $|f'(a)| = \operatorname{sh} 3$, $\arg f'(a) = -\pi/2$. Розширюється.

193. $|f'(a)| = 10\sqrt{26}$, $\arg f'(a) = \pi - \operatorname{arctg} 5$. Розширюється.

194. $|f'(a)| = 56$, $\arg f'(a) = \pi/2$. Розширюється.

195. $|f'(a)| = 8\sqrt{2}$, $\arg f'(a) = \pi$. Розширюється.

196. $|f'(a)| = e$, $\arg f'(a) = \pi/2 + 4$. Розширюється.

197. $|f'(a)| = \frac{1}{\operatorname{ch}^2 3\cos^2 1+\operatorname{sh}^2 3\sin^2 1}$, $\arg f'(a) = -2\operatorname{arctg}(\operatorname{tg} 1 \operatorname{th} 3)$. Стискається.

198. $|f'(a)| = \frac{3\sqrt{10}}{5e}$, $\arg f'(a) = -1 - \operatorname{arctg} 1/3$. Стискається.

199. $|f'(a)| = \frac{2}{\operatorname{sh}^2 2\cos^2 1+\operatorname{ch}^2 2\sin^2 1}$, $\arg f'(a) = \pi + 2\operatorname{arctg}(\operatorname{tg} 1 \operatorname{cth} 2)$. Стискається.

200. $|f'(a)| = 2\sqrt{5}/9$, $\arg f'(a) = \operatorname{arctg} 2$. Стискається.

201. $|f'(a)| = \sqrt{\frac{5}{17^3}}$, $\arg f'(a) = \pi - \operatorname{arctg} 1/2 + 3\operatorname{arctg} 1/4$. Стискається.

202. 4.

203. 25.

204. $127\sqrt{2}/3$.

205. 2π.

206. π.

207. 1.

208. $|\alpha|^n$.

209. $\frac{|\alpha|}{\operatorname{Re}\alpha}\left(e^{\operatorname{Re}\alpha} - 1\right)$, якщо $\operatorname{Re}\alpha \neq 0$, $|\alpha|$ якщо $\operatorname{Re}\alpha = 0$.

210. $\frac{|\alpha|}{\operatorname{Im}\alpha}\left(1 - e^{-\operatorname{Im}\alpha}\right)$, якщо $\operatorname{Im}\alpha \neq 0$, $|\alpha|$ якщо $\operatorname{Im}\alpha = 0$.

211. $\pi 5^8/2$.

212. $5\pi\left(2^{10} - 1\right)/6$.

213. $e^{-\pi}\operatorname{sh}\pi$.

214. 65π.

215. $2656/63$.

216. $2/3$.

217. Образ $D^* = \left\{w \ : \ e \le |w| \le e^2\right\}$, його площа $S(D^*) = \pi\left(e^4 - e^2\right)$.

Розділ 7

225. $f(z) = e^z(z + 1)$.

226. $f(z) = \frac{2}{z-i}$.

227. $f(z) = z\ln z$.

228. $f(z) = e^{z^3}$.

229. $f(z) = -\cos z$.

230. $f(z) = z\operatorname{sh} z$.

231. $f(z) = z + 1/z$.

232. $f(z) = \ln(z - 4 - 5i)$.
233. $v(x, y) = -x^2 + y^2 + y + c, \quad f(z) = z - iz^2 + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
234. $v(x, y) = 2x + 2xy + c, \quad f(z) = (z + i)^2 + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
235. $v(x, y) = x^3 - 3xy^2 + 6xy - 3x + c, \quad f(z) = i(z - i)^3 + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
236. $v(x, y) = \sin(x)\operatorname{sh}(1 - y) + c, \quad f(z) = \cos(z - i) + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
237. $v(x, y) = -\frac{y}{x^2+y^2} + c, \quad f(z) = \frac{1}{z} + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
238. $v(x, y) = 1 + 3y + 2xy + c, \quad f(z) = z^2 + 3z + i + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
239. $v(x, y) = e^{x^2-y^2}\sin(2xy) + c, \quad f(z) = e^z + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
240. $v(x, y) = e^{xy}\sin\left(\frac{y^2-x^2}{2}\right) + c, \quad f(z) = \exp(-iz^2/2) + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
241. $u(x, y) = 3x^2 - 8xy - 3y^2 + c, \quad f(z) = (3 + 4i)z^2 + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
242. $u(x, y) = x^3 - 6x^2y - 3xy^2 + 2y^3 + c, \quad f(z) = (1 + 2i)z^3 + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
243. $u(x, y) = e^x x\cos y - e^x y\sin y + c, \quad f(z) = ze^z + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
244. $u(x, y) = x\operatorname{ch} x\cos y - y\operatorname{sh} x\sin y + c, \quad f(z) = z\operatorname{ch} z + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
245. $u(x, y) = \sin(x - y)\operatorname{ch}(x + y) + c, \quad f(z) = \sin(z + iz) + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
246. $u(x, y) = \frac{y+1}{x^2+(y+1)^2} + c, \quad f(z) = \frac{i}{z+i} + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
247. $u(x, y) = e^{2x-2xy}\cos\left(x^2 - y^2 + 2y\right) + c, \quad f(z) = \exp\left(iz^2 + 2z\right) + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
248. $u(x, y) = e^{-2y}\cos(2x + 1) + c, \quad f(z) = 2e^{iz}\cos(z + 1) + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
249. $v(\rho, \varphi) = \rho^2\sin 2\varphi - \rho\cos\varphi + c, \quad f(z) = z^2 - iz + 1 + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
250. $v(\rho, \varphi) = \rho\cos\varphi - \frac{7\sin\varphi}{\rho} + c, \quad f(z) = iz + \frac{7}{z} + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
251. $v(\rho, \varphi) = \rho\sin(\rho\sin\varphi + \varphi)e^{\rho\cos\varphi} + c, \quad f(z) = ze^z + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
252. $v(\rho, \varphi) = \varphi - \ln\rho + c, \quad f(z) = (1 - i)\ln z + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
253. $v(\rho, \varphi) = \frac{2\cos 3\varphi - \sin 3\varphi}{\rho^3} + c, \quad f(z) = \frac{1+2i}{z} + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
254. $v(\rho, \varphi) = \rho\ln\rho\sin\varphi + \rho\varphi\cos\varphi + c, \quad f(z) = z\ln z + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
255. $v(\rho, \varphi) = \rho^n\cos n\varphi + c, \quad f(z) = iz^n + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
256. $v(\rho, \varphi) = \rho^3(2\sin 3\varphi + \cos 3\varphi) + c, \quad f(z) = (2 + i)z^3 + ic, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
257. $u(\rho, \varphi) = (1/\rho - \rho)\sin\varphi + c, \quad f(z) = i(z + 1/z) + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
258. $u(\rho, \varphi) = -\ln\rho - \rho\sin\varphi + c, \quad f(z) = iz - \ln z + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
259. $u(\rho, \varphi) = \rho(\cos\varphi - 2\sin\varphi) + c, \quad f(z) = (1 + 2i)z + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
260. $u(\rho, \varphi) = -\rho^2(\sin 2\varphi + \cos 2\varphi) + c, \quad f(z) = (i - 1)z^2 + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
261. $u(\rho, \varphi) = -e^{-\rho\sin\varphi}\sin(\rho\cos\varphi) + c, \quad f(z) = ie^{iz} + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
262. $u(\rho, \varphi) = \frac{2\sin\varphi + 3\cos\varphi}{\rho} + c, \quad f(z) = \frac{3+2i}{z} + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
263. $u(\rho, \varphi) = \frac{\sin n\varphi + n\cos n\varphi}{n\rho^n} + c, \quad f(z) = \frac{i+n}{3z^n} + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
264. $u(\rho, \varphi) = e^{\rho\cos\varphi}\left[\sin(\rho\sin\varphi) + \cos(\rho\sin\varphi)\right] + c, \quad f(z) = (1 - i)e^z + c, \quad c \in \mathbb{R}$ — const.
265. $\Phi(x, y) = 3x + 7y + c, \quad f(z) = \exp\left[(3i + 7)z + ic\right], \quad c \in \mathbb{R}$ — const.

266. $\Phi(x,y) = \frac{x-y}{x^2+y^2} + c, \quad f(z) = \exp\left(\frac{i+1}{z} + ic\right), \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

267. $\Phi(x,y) = 2\,\mathrm{arctg}\,\frac{2y+1}{2x} + c, \quad f(z) = (2z+1)^2 e^{ic}, \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

268. $\Phi(x,y) = e^{x-y}\sin(x+y) + c, \quad f(z) = \exp\left[ic + e^{(1-i)z}\right], \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

269. $\Phi(x,y) = e^x(y\sin y - x\cos y) + c, \quad f(z) = \exp\left[ic + ize^z\right], \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

270. $\Phi(x,y) = \frac{3}{2}\left(y^2 - x^2\right) + 4\,\mathrm{arctg}(y/x) + c, \; f(z) = z^4 \exp\left(-\frac{3}{2}iz^2 + ic\right), \; c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

271. $\Phi(x,y) = \mathrm{arctg}\,\frac{y}{x} + \mathrm{arctg}\,\frac{y}{x+1} + c, \quad f(z) = z(z+1)e^{ic}, \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

272. $\Phi(x,y) = 2n\,\mathrm{arctg}\,\frac{y}{x} + m(x+y) + c, \; f(z) = z^{2n}\exp\left[(i+1)mz + ic\right], \; c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

273. $R(x,y) = c\exp(3x - 2y), \quad f(z) = c\exp\left[z(3+2i)\right], \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

274. $R(x,y) = c\exp\left[\frac{3x^2}{2} + 2x - \frac{3y^2}{2} + y\right], \; f(z) = c\exp\left[\frac{1}{2}z(3z + (4-2i))\right], \; c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

275. $R(x,y) = c\exp\left(-e^y\cos x\right), \quad f(z) = c\exp\left(-e^{-iz}\right), \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

276. $R(x,y) = ce^{x^3 - 3xy^2}, \quad f(z) = ce^{z^3}, \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

277. $R(x,y) = c\left[4x^2 + (2y+1)^2\right]^3, \quad f(z) = c(2z+i)^6, \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

278. $R(x,y) = c\exp\left[\frac{2xy}{(x^2+y^2)^2}\right], \quad f(z) = c\exp\left(\frac{i}{z^2}\right), \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

279. $R(x,y) = c\exp\left[-2\,\mathrm{arctg}\,\frac{3+y}{2+x}\right], \; f(z) = c\exp\left[2i\ln(z+2+3i)\right], \; c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

280. $R(x,y) = c\exp\left\{e^{x^2-y^2}\left[x\cos(2xy) - y\sin(2xy)\right]\right\}, \; f(z) = c\exp\left(ze^{z^2}\right), \; c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

281. $\Phi(\rho,\varphi) = -7\varphi + c, \quad f(z) = \frac{5}{z^7}e^{ic}, \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

282. $\Phi(\rho,\varphi) = \rho^2\sin 2\varphi + c, \quad f(z) = \exp\left(z^2 + ic\right), \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

283. $\Phi(\rho,\varphi) = \frac{\cos\varphi - \sin\varphi}{\rho} + c, \quad f(z) = \exp\left(\frac{1+i}{z} + ic\right), \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

284. $\Phi(\rho,\varphi) = \rho\sin\varphi + \varphi + c, \quad f(z) = z\exp\left(z + ic\right), \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

285. $\Phi(\rho,\varphi) = -e^{\rho\cos\varphi}\cos(\rho\sin\varphi) + c, \quad f(z) = \exp\left(-ie^z + ic\right), \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

286. $\Phi(\rho,\varphi) = \rho^3\sin 3\varphi + 3\rho^2\sin 2\varphi + 3\rho\sin\varphi + 3\rho + c, \; f(z) = e^{ic+(z+1)^3}, \; c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

287. $\Phi(\rho,\varphi) = 2\,\mathrm{arctg}\,\frac{\varphi}{\ln\rho} + c, \quad f(z) = 2\ln z e^{ic}, \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

288. $\Phi(\rho,\varphi) = n\rho^{-m}\cos m\varphi + c, \quad f(z) = \exp\left(niz^{-m} + ic\right), \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

289. $R(\rho,\varphi) = c\rho e^{-\rho\sin\varphi}, \quad f(z) = c\exp\left(i\ln z\right), \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

290. $R(\rho,\varphi) = c\exp\left[3\rho\cos(\varphi) - 5\varphi\right], \quad f(z) = cz^5 e^{3z}, \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

291. $R(\rho,\varphi) = c\exp\left[\rho^2\cos 2\varphi - 2\rho\sin\varphi\right], \quad f(z) = ce^{z^2+2iz}, \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

292. $R(\rho,\varphi) = c\exp\left(\rho^n\cos n\varphi\right), \quad f(z) = c\exp\left(z^n\right), \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

293. $R(\rho,\varphi) = c\exp\left[e^{\rho\cos\varphi}\cos(\rho\sin\varphi)\right], \quad f(z) = c\exp\left(e^z\right), \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

294. $R(\rho,\varphi) = c\rho^{2\varphi}, \quad f(z) = c\exp\left(i\ln^2 z\right), \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

295. $R(\rho,\varphi) = c\left(\ln^2\rho + \varphi^2\right)^{n/2}, \quad f(z) = \ln^n z, \quad c \in \mathbb{R} - \text{const}.$

296. $R(\rho,\varphi) = c\exp\left\{e^{-\rho\sin\varphi}\left[\sin(\varphi_0-\rho\cos\varphi)-\cos(\varphi_0-\rho\cos\varphi)\right]\right\}$, $f(z) = ce^{-(1-i)e^{i(z-\varphi_0)}}$, $c\in\mathbb{R}$ — const.

Розділ 8

297. а) $-2-i$, б) $-2-i/3$, в) $i-2$.
298. а) $15/2+8i$, б) $17/2+4i$, в) $21/2-4i$, г) $9/2+20i$.
299. а) $6(1+2i)$, б) $8+56i/5$, в) $14+10i$.
300. а) $(1+5i)/6$, б) $23/42+97i/60$, в) $5/6+8i/3$.
301. $128/3$.
302. $i/16$.
303. $2\pi i$.
304. $-\pi/2-i\pi$.
305. $i\,(\operatorname{ch}2\pi-1)$.
306. $(1-2i)\sin 4/2$.
307. $10\operatorname{ch}1-4\operatorname{sh}1-10-2i\operatorname{sh}1$.
308. $(15\pi\operatorname{ch}\pi-11\operatorname{sh}\pi+i\,(20\pi\operatorname{ch}\pi+2\operatorname{sh}\pi))\,/25$.
309. $-18\sqrt{2}$.
310. $\sqrt{2}\operatorname{sh}\pi(1-i)/2$.
311. $1/2$.
312. $2/3$.
313. а) 0, б) $i\operatorname{sh}2$, в) $i\operatorname{sh}2$.
314. а) 0, б) $(\operatorname{sh}4\pi-4\pi+4\pi i)\,/8$, в) $-(\operatorname{sh}4\pi-4\pi+4\pi i)\,/8$.
315. а) 0, б) $i\left(2^8-3^{10}\right)/16$, в) $i\left(2^8-3^{10}\right)/16$.
316. а) 0, б) $1-\pi/4+i\,(1-\operatorname{th}1)$, в) $1-\pi/4+i\,(1-\operatorname{th}1)$.
317. 0.
318. 0.
319. 0.
320. 0.
321. $\left(2^{18}+1\right)/24$.
322. $i\,(5\operatorname{ch}(3\pi/2)-3\operatorname{ch}(5\pi/2))\,/30$.
323. $2\pi+i\,(\ln 2+1/2)$.
324. $-(9\operatorname{sh}\pi+\operatorname{sh}3\pi)\,/12$.
325. $(\operatorname{sh}1+1)+\pi i$.
326. $\pi\,(1+ie^{-\pi})$.
327. $\pi-6\operatorname{ch}2+4\operatorname{sh}2$.
328. $2\,(1+\operatorname{sh}1+\pi i)$.
329. $-3\sqrt{3}\left(\sqrt{3}+i\right)/4$.
330. $\left(\sqrt{2}-1\right)\left(\cos(2\sqrt{2}\pi)-1+i\sin(2\sqrt{2}\pi)\right)$.
331. $\left(e^{-6\pi}-1\right)(1-3i)\,/10$.
332. $4\,(1+i)\,/5$.
333. $i\sin(\pi\sqrt{3})\left(\sqrt{3}-1\right)e^{i5\pi\sqrt{3}}$.
334. $i\operatorname{sh}(2\pi)e^{6\pi}$.
335. $2\pi i$.
336. $10\pi i$.
337. 2π.

338. 2π.
339. $2\pi i - 2\pi^2$.
340. $2\pi i \ln 4 + 2\pi^2$.
341. $\pi i/3$.
342. $\pi i/5$.
343. $8\pi i$.
344. $4\pi\,(\pi + i)$.
345. $4\pi\,(-3\pi + i)$.
346. $2\pi\,(3\pi + i)$.
347. $2\sin(\pi\alpha)e^{\pi i(2k_0\alpha+\alpha+1/2)}/(\alpha+1)$, якщо $\alpha \neq -1$, $2\pi i$, якщо $\alpha = -1$.
348. $e^{-2\pi k_0\alpha}\left(e^{-2\pi\alpha} - 1\right)(1 - i\alpha)/(\alpha^2+1)$.
349. $e^{2\pi i k_0\alpha}\left(e^{2\pi i\alpha} - 1\right)/(\alpha+1)$, якщо $\alpha \neq -1$, $2\pi i$, якщо $\alpha = -1$.
350. $2\pi i R$.
351. 2π.
352. $2\pi i \ln R - 2\pi^2(2k_0+1)$.
353. $2\pi i R^{n+1}/(n+1)$.
354. $4\pi R\,(\pi(2k_0+1) + i)$.

Розділ 9

358. а) 0, б) $\pi\,(\sin 2 + i\cos 2)$, в) $2\pi i \cos 2$.
359. а) 0, б) $-i/\pi$, в) i/π, г) 0.
360. а) 0, б) $\pi i/4$, в) 0.
361. а) 0, б) $\frac{3\pi e^{-3}}{10}(1+3i)$, в) $\frac{\pi}{10}\left(3e^{-3} - 2\sin 1\right) + i\frac{\pi}{10}\left(9e^{-3} + 2\cos 1\right)$, г) $-\frac{\pi}{5}(\sin 1 + 3\,\mathrm{sh}\,3) + i\frac{\pi}{5}(\cos 1 + 9\,\mathrm{ch}\,3)$.
362. $10\pi(7+i)$.
363. $-2\pi e^{-5}/9!$.
364. $2\pi^5 i\left(\pi^2 - 30\right)/6!$.
365. $74\pi i 3^{19}e^{-6}/20!$.
366. $2\pi i$.
367. $4\pi i/3$.
368. 0.
369. $e\pi i/2$.
370. $-\pi\,(2\pi\cos 1 + i\sin 1)/2$.
371. $-4i/\pi^2$.
372. 2π.
373. 0.
374. $\pi\,(1 + \cos 2 + i\,(2 - \sin 2))/4$.
375. 0.
376. $3\pi^2 i/4$.
377. $i\pi 5!/6^6$.
378. $-\frac{2\pi i}{(b-a)^n}$.
379. 2, якщо $n = 1$, $2^n - 1$, якщо $n > 1$.

Рекомендована література

Підручники

[1] *Лаврентьев М. А., Шабат Б. В.* Методы теории функций комплексного переменного. — 5-е изд. — Москва: Наука, 1987. — 688 с.

[2] *Свешников А. Г., Тихонов А. Н.* Теория функций комплексной переменной. — Москва: Наука, 1979. — 320 с.

[3] *Шабат Б. В.* Введение в комплексный анализ. — 3-е изд. — Москва: Наука, 1985. — Т. Ч.1. Функции одного переменного. — 336 с.

[4] *Евграфов М. А.* Аналитические функции. — 3-е изд. — Москва: Наука, 1968. — 448 с.

[5] *Бицадзе А. В.* Основы теории аналитических функций комплексного переменного. — 3-е изд. — Москва: Наука, 1984. — 320 с.

Збірники задач

[6] *Волковыский Л. И., Лунц Г. Л., Араманович И. Г.* Сборник задач по теории функций комплексного переменного. — Москва: Наука, 1970. — 320 с.

[7] Сборник задач по теории аналитических функций / М. А. Евграфов, К. А. Бежанов, Ю. В. Сидоров и др. — Москва: Наука, 1972. — 416 с.

[8] *Самойленко В. Г.* Комплексний аналіз. Приклади і задачі: навч. посіб / Під ред. за ред. В. Г. Самойленка. — Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2010. — 223 с.

[9] *Краснов М. Л., Киселев А. И., Махаренко Г. И.* Функции коммексного переменного; Задачи и примеры подробными решениями. — Москва: Эдиториал УРСС, 2003. — 208 с.

Абетковий покажчик

Навчальне видання

Білоколос Євген Дмитрович
Зайцева Людмила Леонтіївна
Шека Денис Дмитрович

Збірник задач з комплексного аналізу
Частина І. Функції комплексної змінної

Методична розробка для студентів природничих факультетів

Оригінал-макет виготовлено авторами за допомогою видавничого пакету LaTeX2e з використанням шрифтів PSCyr